

VETERAN

Fédération Mondiale
des Anciens Combattants
World Veterans Federation

glasilo ZVEZE VETERANOV VOJNE ZA SLOVENIJO ■ oktober (vintok) 2011 ■ leto XVI ■ št. 46

*20 let
v samostojni Sloveniji
1991-2011*

Lazaret, 2. julij 1991

Vsebina

- Dr. Danilo Türk**
Spoštovane veteranke in veterani 3
- Dr. Marjan Toš**
Dvajset let spomina (in) ali zgodovine? 4
- Polkovnik doc. dr. Tomaž Kladnik**
Spoštovani bralci 6
- Polkovnik doc. dr. Tomaž Kladnik**
Oblikovanje slovenskih oboroženih sil v letih 1990-1991 8
- Matjaž Ravbar**
2. PŠTO Dolenjske pokrajine v vojni za Slovenijo 14
- Rok Filipčič**
3. PŠTO Gorenjske pokrajine v vojni za Slovenijo 17
- Rok Filipčič**
4. PŠTO Južnoprimorske pokrajine v vojni za Slovenijo 20
- Dr. Martin Premk**
5. PŠTO v Ljubljani med osamosvojitveno vojno leta 1991 23
- Dr. Blaž Torkar**
6. PŠTO Severnoprimorske pokrajine v vojni za Slovenijo 30
- Mladen Horvat**
7. PŠTO Vzhodnoštajerske pokrajine v vojni za Slovenijo 34
- Simona Pörš**
8. PŠTO Zahodnoštajerske pokrajine v vojni za Slovenijo 37
- Brigadir Tine Brajnik**
Upravne zveze in Služba za opazovanje in obveščanje 41
- Miran Bogataj**
Civilna zaščita in druge dejavnosti za zaščito in reševanje v procesu osamosvajanja 45

Posebno številko glasila Veteran ob 20-letnici samostojne Slovenije sta zasnovala in uredila dr. Tomaž Kladnik in dr. Marjan Toš.

VETERAN

Glasilo Veteran je informativno glasilo Zveze veteranov vojne za Slovenijo.

Elektronski naslov:
veteran@zvvs.si

Spletna stran:
www.zvvs.si

Glasilo Veteran je prvič izšlo maja 1996.

Leto XVI, oktober (vintok) 2011, št. 46

Izdajatelj:
Predsedstvo Zveze veteranov vojne za Slovenijo, p. p. 2780, Rojčeva ulica 16, 1110 Ljubljana, tel. (01) 524 17 84, (01) 540-20-65, faks (01) 524-26-88, matična št. 1211293, davčna št. 200075715, P.R. NLB – posl. Moste, Ljubljana, št. 02012-0089693246

Odgovorni urednik:
dr. Marjan Toš

Namestnik odgovornega urednika:
Bogdan Ladinek

Tehnični urednik:
Zdenko Zajc

Uredniški odbor:
Miran Fišer, Bogdan Ladinek, dr. Tomaž Kladnik, Srečko F. Petric, Marjan Šrimpf, dr. Marjan Toš in Zdenko Zajc

Fotografije:
Marjan Garbajs, Barbara Sršen, Borut Krajnc, Miha Fras, Diego A. Gómez, Tone Stojko, Boris Čibej, Bernard Nežmah, Ervin Hladnik-Milharčič in Franc Kačičnik

Lektorica:
Tanja Gregorič

Oblikovanje in priprava za tisk:
Boris Jurca

Tisk:
Schwarz, d.o.o.

Naklada:
24.000 izvodov

Fotografija na naslovnici: arhiv ZVVS

Prispevke za naslednjo številko glasila Veteran pošljite po elektronski pošti na elektronski naslov veteran@zvvs.si ali na CD-mediju ali disketi 3,5 v urejevalniku Word for Windows na naslov: Zveza veteranov vojne za Slovenijo, uredništvo glasila Veteran, Rojčeva ulica 16, p. p. 2780, 1001 Ljubljana. Nepodpisanih prispevkov ne objavljamo.

Vse pravice pridržane - Copyright © ZVVS Ljubljana

Spoštovane veteranke in veterani,

Republika Slovenija slavi v letošnjem letu svoj 20. rojstni dan. Povsod po Sloveniji in v svetu, posebej v mesecu juniju, smo se spominjali upanj in hrepenenj, tveganj in nevarnosti, ki so zaznamovale rojstvo neodvisne in samostojne države Slovenije.

Pa vendar se moramo zavedati celotnega procesa osamosvajanja in ga pravilno oceniti. Tudi v letih pred osamosvojitvijo so se dogajala dejanja, ki so bila sestavni del tega procesa in tvorila celoto. Naj navedem le tri pomembna dejanja: ustanovitev in delovanje Manevrške strukture narodne zaščite, sprejem ustavnih amandmajev, ki so z ustavno močjo utemeljili slovensko oboroženo silo, in ustanovitev novega Republiškega štaba za Teritorialno obrambo, ki je tej ustavni ureditvi zagotovil operativno sposobnost vodenja in poveljevanja. Vsi ti in še mnogi drugi dogodki so bili neločljivo povezani v celoto. Zato resnica in spoštljiv odnos do vseh tistih, ki so v teh dejanjih sodelovali in nekateri žrtvovali svoja življenja in so na ta način skupaj ustvarjali slovensko državo, zahtevata, da razumemo prav to celoto, da je ne razgrajujemo in ne delimo na umetno ustvarjene dele in da ne prepoveličujemo posameznih prispevkov. Spoštovati moramo pomen celote, prispevkov vseh in vseh procesov, ki so naposled vsi skupaj omogočili uspešno in razmeroma nebolečo osamosvojitve. V tem pojasnjevanju in razumevanju celote ima pomembno vlogo tudi vaše glasilo Veteran.

In v tej celoti vidim tudi vas, spoštovane veteranke in veterani! Bili ste sila, ki je z orožjem v roki gradila državo. Danes, 20 let po naši osamosvojitveni vojni, lahko s ponosom rečemo, da je Slovenija postala suveren gospodar na svojem ozemlju. Ta suverenost je bila udejanjena 25. oktobra 1991 ob 23.45, ko se je poslednji vojak poražene JA vkrcal na malteški trajekt Venus in na trajekt JA, imenovan P0-9, ter zapustil slovensko ozemlje. Takrat je postala Republika Slovenija razbremenjena in osvobodjena prisotnosti nam takrat že tuje vojaške sile.

Tistega dne natančno opolnoči so zatulile sirene in zazvonili zvonovi v suvereni Sloveniji!

Hvala vam!

dr. Danilo Türk

PREDSEDNIK REPUBLIKE SLOVENIJE

Dvajset let spomina (in) ali zgodovine?

Potem ko smo dobršen del leta (pro)slavili večino dogodkov iz obdobja slovenskega osamosvajanja izpred dvajsetih let, je pred nami še spomin na zadnji dogodek iz leta 1991, ki je, simbolno gledano, skoraj preveč pozabljen, to je odhod zadnjega vojaka JLA iz Slovenije. Mnogi pravijo, da je bil to izgon, čeprav pri tem verjetno nehote pozabljajo na pravi pomen in sporočilo besede izgon. A nič hudega, dejstvo je preprosto – po 26. oktobru 1991 je bila Slovenija (do)končno osvobodjena in je lahko brez strahu pred vojaško grožnjo jugovojске zakorakala na nova pota. Kje je že to, boste rekli, dragi bralci in spoštovani veterani. Ni tako daleč, šele dvajset let je minilo od tega dogodka in to je v zgodovinskem spominu pravzaprav le bežen trenutek. Nič več. Kljub temu je naša dolžnost, da se tega spominjamo. In ko smo ravno pri spominjanju, ne bo odveč, da opozorimo na večkrat pozabljeno resnico – da »spomina ne smemo enačiti z zgodovino« (Pierre Nora).

Preprosto povedano, zgodovinski spomin opisuje, kako in v kakšni obliki se spominjamo preteklosti. Besedi spomin in zgodovina imata zelo različna pomena in dobro je, da ju tu in tam primerjamo in osvetlimo. Zgodovina je zapis pomembnih preteklih dogodkov, a nikoli ni popolna, predvsem pa nikoli ni povsem objektivna, zato je tudi zapis dogodkov običajno precej nepopoln in problematičen. Ne samo zaradi subjektivnosti zgodovinarja ali pisca (opisovalca dogodkov), pač pa tudi zaradi problematike virov, njihove dostopnosti ali nedostopnosti, kritičnega pretresa in interpretacije. Temu je treba dodati še časovno distanco do nekega dogodka. Ko gre za osebni spomin, je ta objektivnejši, če je bližje dogodkom. Z leti namreč spomin blede in memoarski sledovi niso več tako uporabni. Zato pa tem bolj množica najrazličnejših virov, ki jih hranijo za to pristojne državne (in tudi zasebne) ustanove. V skladu z veljavno zakonodajo je dostopnost do teh virov različna, po dvajsetih letih je marsikaj še nedostopno. Zaprto. Tako je bilo, je in bo. Če to odmislimo, se lahko znova vrnemo k spominom, ki nenehno nastajajo in se hkrati pozabljajo. A ostaja naš individualni spomin, v katerem delimo skupno zgodovino z neko družbeno skupino – in takšen spomin je zelo pomemben za ohranjanje skupnega spomina in občutka pripadnosti družbi. V tem kontekstu torej delimo naš skupni spomin na nedavne čase, ko smo pisali poglavja najnovejše slovenske zgodovine in ko smo na temelje slovenske državnosti (od Trubarja do Cankarja, od Zedinjene Slovenije do generala Maistra, od tigrovcev do partizanskih borcev 1941–1945) postavili zgradbo samostojne slovenske države. V tem prelomnem času, ki ga je pomagal (so)oblikovati tudi tok drugih usodnih dogodkov s konca osemdesetih let minulega stoletja (padec berlinskega zidu na primer), smo ustvarili zgodbo, ki ne bi smela nikoli v pozabo. Kljub nesporazumom in različnim interpretacijam bi bilo vendarle dobro vedeti, da so lahko nesporazumi o tem, kateri dogodki so se zgodili in kdo je zanje najbolj zaslužen, (pre)pogosti. V Sloveniji še posebno. Predvsem o tem, kdo je bil večji junak ali celo »heroj«. Čas je že pokazal, da smo nekatere prehitro umestili med slednje. Zato pustimo času čas in bodimo pošteni do vseh, ki so tako ali drugače pisali zgodbo slovenske samostojnosti. Nekateri z besedo, drugi s peresom, tretji s puško v roki. Imeli smo vplivne posameznike in vplivne skupine, tako kot je to običajno v zgodovini. Zdaj je prišel čas, da zlasti vplivne skupine pripomorejo k oblikovanju objektivnejšega načina našega skupnega spominjanja. Da ne bomo tako pogosto priča vprašanjem tistih najbolj pozabljenih, a nikoli nadomestljivih »malih ljudi«, ki upravičeno sprašujejo: »Mar smo se za to borili? Borili za državo, ki so ji pravo in socialna pravičnost ter vrednote dela tako malo mar?

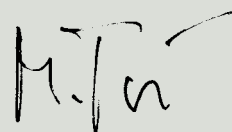
Ki jo lahko na vsakem koraku posamezniki ugrabljajo na osnovi minulih zaslug. Izpred dvajsetih let? Ne, nismo se borili za takšno Slovenijo, pač pa za Slovenijo odprtih vrat, demokratične države in skupne blaginje vseh, ki z žulji pridnih rok in znojem potnih čel služijo vsakdanji kruh. Za črnega in belega, vsaj ob nedeljah.

*Zgodovina je zgodovina bojev. Pozabljenih bojev.
Pozaba ni pozaba preteklosti, temveč pozaba sedanjosti.
Vračati se v zgodovino ne zato, da bi zakrpali vrzeli,
marveč da bi jih obudili v sedanjost.
(Tribuna, 18. 1. 2011, str. 2)*

Nedolgo tega sem prebiral eno izmed sobotnih kolumn Sonje Merljak v Delu (Sobotna priloga, Delo, sobota, 17. septembra 2011), ki je zelo slikovito zabeležila nekaj paberkov sodobnega časa. Izpostavila je turbobne zgodbe ljudi, ki so ostali brez dela, in žalostne zgodbe tistih, ki so študirali, da bi

dobili primerno zaposlitev, a so se znašli na zavodu za zaposlovanje. Tako so se zdajšnje generacije zlile z množico brezposelnih, ki se jih pogosto oprijema vzdevek »otroci socializma«. Dvajset let po osamosvojitvi, ki je nekako sovpadla s koncem socializma, se zdi, »da postaja moja generacija izgubljena«. Mar res? Sonja Merljak še zapiše, da »smo generacija, ki je rasla v zlatem obdobju socializma. Sladkali smo se z lučkami ali korneti, veseli smo bili, da si jih lahko privoščimo, in prihranjena nam je bila stiska izbire. Družba je živela na kredit, ker je bilo Staremu, kot smo rekli Titu, bolj ali manj vseeno, kaj bo po njegovi smrti. Za mano potop, je rekel že Ludvik XV.« In ludvikov je bilo po njem še veliko, nekateri bi radi takšne absolutistične vladarje posnemali celo na začetku 21. stoletja. In ni jih malo niti v Sloveniji, ki si domišljajo, da so večni in nezamenljivi. Vsak je zamenljiv, tudi heroji osamosvojitve, katerim veljajo časti iz tega dejanja, ne pa pravica, da z mlado državo delajo kot svinja z mehkom. To se pač ne spodobi in je daleč od navideznega dušebrižništva za domovino. Domovina je ena nam vsem dodeljena ... Vsi smo njeni otroci ...

Ob dvajsetletnici spominjanja na velike dogodke iz narodne zgodovine dajemo na oltar zgodovine posebno število Veterana, ki smo jo pripravili kot pregled takratnega vojaškega dogajanja v posameznih delih Slovenije. Besedila so nastala izpod peresa strokovnjakov Vojaškega muzeja Slovenske vojske, uredniško pa je nad njimi bdela doc. dr. Tomaž Kladnik, polkovnik Slovenske vojske. Menimo, da smo izbrali pristop, ki bo dal tej posebni številki glasila dodano vrednost, saj smo se izognili avtobiografskemu slikanju časa in dogodkov. Enostavno smo želeli napisati zgodovino, iz katere se bodo lahko (kaj naučile generacije za nami. Ob upoštevanju resnice, da je »zgodovina učiteljica življenja« ali po latinsko «Historia magistra vitae est». Kot pravi francoski zgodovinar Roger Chartier, je to zelo stara misel, katere bistvo je, da naj bi se iz minulega marsikaj naučili. Tudi zaradi nuje, da se zgodovina ne bi preprosto ponavljala, ampak da bi na podlagi preteklih dogodkov opravili objektivno diagnozo sedanjosti, ko je to potrebno. In v Sloveniji je zdaj več kot primeren čas za takšno resno in poglobljeno diagnozo - za kritično presojo sedanjosti, ne za preprosto večno vračanje v preteklost.

dr. Marjan Toš

Spoštovani bralci,

pripadnost in vrednote vsakega naroda in s tem tudi vojske se ohranjajo in negujejo z ustreznim vrednotenjem in spoštovanjem nacionalne preteklosti, predvsem tiste, ki jo zaznamuje izgradnja državnosti. Kot simbol pripadnosti narodu in vojski in njeni dolžnosti, da, ne glede na žrtve, ohrani samostojnost in neodvisnost državnega ozemlja, smo svojim prednikom, vojakom dolžni ohranjati spomin nanje kot spomin in opomin mladim rodovom na dejanja svojih prednikov. V preteklosti so naši predniki poskušali uresničiti sanje o samostojni državi in s tem tudi o svoji vojski. Slovenci smo v minulem stoletju živeli v treh državnih skupnostih. Avstro-ogrski monarhiji, ki je s svojo srednjeevropsko identiteto omogočala, da smo vsi Slovenci, čeprav razdeljeni na pokrajine, živeli v eni državi. V Kraljevini Jugoslaviji, v kateri smo kljub razdelitvi slovenskih dežel med tri države ohranili in krepili svojo matico, in v Jugoslaviji po drugi svetovni vojni, v kateri je bila Slovenija razkosana med tri okupatorje, Slovenci pa smo bili kot narod obsojeni na smrt. Kljub temu smo po vojni uredili mejna vprašanja z močnejšimi sosedi in kot ena od federativnih republik živeli vsaj v omejeni suverenosti.

Na oblikovanje in razpadanje državnih skupnosti, v katerih smo živeli, pa smo pomembno vplivali tudi Slovenci v uniformah različnih vojsk, ki smo v pravem trenutku znali poseči v zgodovinska dogajanja in odločiti v korist svojega naroda.

Slovenci smo si svojo državnost in demokratično ureditev v dolgi narodni zgodovini izborili šele z letom 1991. Leta 1991 so k osamosvojitvi Slovenije pripomogli splet ugodnih zunanjih okoliščin in dozorelost splošnega prepričanja v Sloveniji, da je treba izkoristiti zgodovinsko priložnost in se osamosvojiti, ter enotnost delovanja vodilnih akterjev osamosvojitve, ki so v bojih z jugoslovansko armado znali vzpostaviti vojaško ravnotežje in v trdih pogajanjih z evropsko skupnostjo zmogli doseči mir, ne da bi se pri tem odpovedali temeljnemu cilju. Pri tem je odločilno vojaško vlogo imela Teritorialna obramba Republike Slovenije. S predanostjo ideji samostojne države, ki so jo na referendumu z veliko večino potrdili državljani Republike Slovenije, ter z odločnostjo slovenskega političnega vodstva in pripadnikov Teritorialne obrambe Republike Slovenije je ob pripravah in zmagi v obrambni vojni za Slovenijo prerasla v sodobno oboroženo silo. Obrambne sile Slovenije sta med vojno tvorili Teritorialna obramba in policija, ki sta ob podpori civilne obrambe in prebivalstva ter po organizirani in temeljiti pripravi, ki se je pričela dobro leto prej, v desetih dneh vojne v 72 spopadih in po treh sporazumih o prekinitvi sovražnosti dosegli zmago.

V Veteranu smo želeli 20. obletnico obrambe suverenosti Republike Slovenije zaznamovati tudi s posebno številko naše revije, ki bo govorila o vojaškem vidiku obrambe suverenosti Slovenije leta 1991 in ki je sedaj pred vami. V projektu, ki smo si ga zastavili pred štirimi leti, smo tako zbrali dokumente, pričevanja ter številno znanstveno in spominsko literaturo, vse to povezali in zgodovinsko ovrednotili. Tako je sedaj pred vami, spoštovani bralci, posebna številka naše revije, ki govori o slovenskih vojakih, o slovenski vojski, ki je bila v tistih usodnih dneh, ko smo branili našo neodvisnost, dobro usposobljena, dobro oborožena ter odlično motivirana in odločena, da obrani lastno državo, za katero smo se Slovenci odločili na plebiscitu decembra 1990. Govori o nas, vas, veteranih vojne za obranitev suverenosti komaj nastale države.

polkovnik doc. dr. Tomaž Kladnik
načelnik Poveljniško-štabne šole Slovenske vojske

Oblikovanje slovenskih oboroženih sil v letih 1990-1991

Polkovnik doc. dr. Tomaž Kladnik

Demokratski procesi, ki so se pričeli konec osemdesetih let prejšnjega stoletja v (Socialistični) Republiki Sloveniji (RS), so največje nasprotovanje doživeli v vojaškem vrhu oboroženih sil (OS) Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ), ki so jih tvorile Jugoslovanska ljudska armada (JLA) kot zvezna vojska in Teritorialne obrambe (TO) posameznih republik, katerih naloga v obrambi države sta bili predvsem varovanje zaledja glavnih front in delovanje na začasno zasedenem ozemlju.¹ Formalni vrhovni poveljnik OS je bilo Predsedstvo SFRJ, dejansko pa jih je obvladovalo konzervativno in demokratičnim spremembam v SFRJ nenaklonjeno vodstvo Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo (ZSLO) in Generalštaba oboroženih sil (GŠ OS) SFRJ. V Sloveniji se je TO od svoje ustanovitve leta 1968 sicer razvijala drugače kot v drugih republikah zvezne države. Tako so mnogi

izmed njenih maloštevilnih poklicnih pripadnikov in še bolj njen večinski rezervni sestav v njej videli ponovno obuditev ideje slovenske vojske. Vendar se je, tako kot že mnogokrat prej v zgodovini slovenskega naroda, izkazalo, »da prihodnost pripada pogumnim« oziroma tistim pripadnikom TO RS, ki so brez pomisleka podprli demokratične spremembe v svoji domovini. Med temi zagotovo ni bilo vodstva Republiškega štaba za Teritorialno obrambo RS (RŠTO), ki je že 14. januarja 1990 z ukazom podrejenim občinskim štabom TO zahtevalo, da se izdela in se mu pošlje natančen pregled orožja, streliva in minskoeksplozivnih sredstev, ki so jih v posameznem občinskem štabu TO hranili zunaj skladišč JLA.² Namen tega ukaza, ki je dejansko pomenil pričetek razoroževanja enot

¹ Strategija oboroženega boja, Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo, Beograd, 1985, str. 102 do 113.

² Vojaški muzej Slovenske vojske, Zbirka arhivarij, podzbirka dokumenti, Fond: Vojna za samostojnost Slovenije 1991 (dalje: VMSV, Fond: Vojna 1991), Ukaz št. 16/4-90 z dne 24. 1. 1990 o pregledu skladiščnih objektov in skladiščnih sredstev OVO zunaj kompleksa JLA.

Ljubljana, 26. junij 1991 - častna enota TO je pripravljena za slovesen pregled ob razglasitvi samostojne in neodvisne Republike Slovenije.

Janez Janša, Igor Bavčar, Ljubljana, 30. junij 1991

in poveljstev TO RS, je bil viden na sam dan primopredaje dolžnosti članov Izvršnega sveta RS, saj je 15. maja 1990 RŠTO izdal ukaz o razorožitvi TO oziroma predaji hranjenja orožja, streliva in minskoeksplozivnih sredstev, ki so zunaj objektov JLA, v objekte JLA.³ Novo republiško vodstvo je na ta ukaz reagiralo takoj in novi sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša je občinskim upravnim organom za ljudsko obrambo poslal brzojavko, s katero je prepovedal oddajanje orožja v objekte JLA. Orožje so tako obdržale naslednje slovenske občine: Brežice, Dravograd, Jesenice, Kranj, Krško, Lendava, Litija, Mozirje, Radlje ob Dravi, Radovljica, Slovenske Konjice, Šmarje pri Jelšah, Trbovlje, Tržič, Velenje in Žalec.⁴

Zaradi spora med RS in RŠTO oziroma ZSLO, predvsem pa zaradi odvzema orožja TO Slovenije je bila z namenom zavarovanja ukrepov nastajajoče slovenske države ustanovljena Manevrska struktura narodne zaščite (MSNZ). Uradno je pričela delovati 29. avgusta 1990, ko je republiški sekretar za notranje zadeve Igor Bavčar imenoval Toneta Krkoviča, rezervnega kapetana I. razreda, za načelnika (Manevrske strukture) narodne zaščite. S tem je bila ustanovljena posebna oborožena organizacija, ki je bila sposobna slabe tri mesece po razorožitvi slovenske TO, ob tesni nasložitvi na specialno enoto in posebne enote slovenske milice, zavarovati Slovenijo pred kakršnimkoli oboroženim presenečenjem. MSNZ je nastala zaradi dobro organizirane in tajne akcije ter bila organizirana v vseh trinajstih pokrajinah (TO) v Sloveniji, v katerih so

bili imenovani načelniki MSNZ, ki so tesno sodelovali s poveljniki posebnih enot milice. Osnovni namen oblikovanja MSNZ je bilo, kot že rečeno, zavarovanje ukrepov nastajajoče slovenske države, ki jo je tedaj in pozneje najbolj ogrožala JLA. MSNZ je zagotavljala, da so prek nje republiški organi in predsedstvo republike dejansko vodili in poveljevali TO Slovenije. Temeljni obrambni načrt MSNZ je bil preprost in logičen. V primeru oboroženega posega JLA (oziroma JA) bi morala MSNZ zavarovati ključne objekte, hkrati pa s hitrimi napadi na skladišča orožja in vojaške opreme zagotoviti možnost za vpoklic popolnih formacij TO. Izdelani so bili podrobni načrti za posamezna skladišča in druge pomembne objekte. Po pokrajinah in občinah so bili sestavljeni udarne skupine in jurišni odredi, katerih formacije so bile prilagojene razpoložljivemu orožju in opremi. Mobilizacijski dokumenti so bili v največji tajnosti izdelani za sklic novih enot, ki so bile mobilizirane po načelu samopoziva, brez dodatne kurirske službe in z izdelanim posebnim sistemom šifriranega obveščanja. Ustanovljena so bila tudi mnoga tajna skladišča za orožje in vojaško opremo. Že poleti 1990 pa so se začele zbirati informacije o JLA, na osnovi katerih so bile izdelane ocene ogroženosti, formacije MSNZ in načrt delovanja. MSNZ je zatorej treba obravnavati v funkciji priprav na obrambo slovenskega prostora in bodoče samostojne in neodvisne države. To je bila enkratna organizacija, ki je morala v času prenove TO delovati kot oborožena sila Slovencev v pripravah na osamosvojitveno vojno.⁵

S sprejetjem svežnja ustavnih amandmajev, s katerimi je Skupščina RS 27. in 28. septembra 1990 odpravila veljavnost zveznih dokumentov, ki so bili v nasprotju z republiško ustavo, med drugimi tudi, da sta služenje vojaškega roka in slovenska TO v izključni pristojnosti republike, so bili izpolnjeni tudi formalnopravni pogoji za ponovni prevzem poveljevanja nad celotno TO RS. Tako je Predsedstvo RS že 28. septembra 1990 imenovalo majorja Janeza Slaparja, dotedanjšega poveljnika Pokrajinskega štaba TO za Gorenjsko, za vršilca dolžnosti načelnika RŠTO. Ta pa je 4. oktobra, ob predhodnem soglasju Predsedstva RS, imenoval vršilce dolžnosti komandantov TO pokrajin: rezervnega majorja Petra Zupana za gorenjsko pokrajino, rezervnega majorja Albina Gutmana za dolensko pokrajino, rezervnega podpolkovnika Franca Anderliča za južnoprimorsko pokrajino (od 30. junija 1991 je to dolžnost opravljal major Vojko Štemberger), rezervnega podpolkovnika Vladimirja Miloševića za vzhodnoštajersko pokrajino, rezervnega kapetana mag. Viktorja Kranjca za zahodnoštajersko pokrajino, rezervnega majorja Bogdana Beltrama za severnoprimorsko pokrajino in rezervnega majorja Miho Butaro za ljubljansko pokrajino (od 30. junija 1991 je to dolžnost opravljal major Janez Lesjak) ter poveljnika 30. razvojne

³ VMSV, Fond: Vojna 1991, Ukaz št. 625/1-90 z dne 15. 5. 1990 o hranjenju oborožitve in streliva TO.

⁴ Janez J. Švajncer, *Obranili domovino*, Viharnik, Ljubljana, 1993, str. 11 do 13 (dalje: Švajncer, *Obranili domovino*); Albin Mikulič, *Uporniki z razlogom*, Vojaški muzej Slovenske vojske, Ljubljana, 2005, str. 21 do 23, (dalje: Mikulič, *Uporniki*).

⁵ VMSV, Fond: Vojna 1991, Odločba o imenovanju načelnika Narodne zaščite št. 0001-1-Z-2/13-90 z dne 29. 8. 1990 in Direktiva načelnika Narodne zaščite Republike Slovenije za demonstracijsko, delno ali popolno uporabo MSNZ z dne 7. 9. 1990; Slovenska kronika XX. stoletja, Nova revija, Ljubljana, 1996, str. 437; Mikulič, *Uporniki*, str. 42 do 50.

skupine (kasneje 1. specialna brigada MORiS) rezervnega kapetana I. razreda Antona Krkoviča. S tem so prenehali tudi razlogi za delovanje MSNZ, bila je reformirana, njeni pripadniki pa so bili večinoma razporejeni v sestavo nove TO. Hkrati s temi imenovanji pa je sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša poslal dotakratnemu poveljujočemu RŠTO generalu Hočevarju dopis, v katerem ga je pozval, naj naslednji dan preda dolžnost novemu vršilcu dolžnosti načelnika RŠTO Janezu Slaparju. Kot odziv na to zahtevo je JLA zasedla oziroma dodatno zavarovala poslopje, v katerem je bil RŠTO, pri čemer je vztrajala šest mesecev. RŠTO pod poveljstvom Janeza Slaparja pa se je preselil v prostore republiškega sekretariata za ljudsko obrambo.⁶ Tako sta v Sloveniji delovala dva RŠTO, vendar je bil, kot izhaja iz Poročila o bojni pripravljenosti TO RS za leto 1990, stari, od RS nepriznani in s strani JLA zasedeni RŠTO, štab, poveljstvo brez vojske in samemu sebi namen, saj so bile od oktobra prekinjene vse zveze med njim in podrejenimi enotami in štabi TO.⁷

Eno ključnih vprašanj, okoli katerih so se najbolj izostrila nasprotja med stališči, ki sta jih zagovarjala federacija oziroma JLA in RS, je bilo vprašanje območij služenja vojaškega roka za slovenske nabornike. JLA je nenehno zavračala zahteve Slovenije, da bi večina nabornikov služila vojaški rok na območjih, ki so bila bližje kraju njihovega bivanja oziroma njihovi republiki, zato so že na začetku okrepljenega pritiska razmišljali tudi o drugih rešitvah. Medtem ko je Skupščina RS pripravljala zahtevo, da Predsedstvo SFRJ uvede služenje vojaškega roka za nabornike iz Slovenije samo v 5. vojaškem območju, so v republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo začeli iskati druge možnosti, in sicer služenje vojaškega roka v organizaciji in izvedbi republiških organov in institucij. Na podlagi razpisa za sprejem civilnih oseb za opravljanje dolžnosti vojaških starešin v ustanovah in enotah TO je komisija Sekretariata za ljudsko obrambo RS v sestavi: Bogdan Koprivnikar, pomočnik republiškega sekretarja, kot predsednik komisije, Danijel Kuzma, načelnik oddelka za operativne zadeve v RŠTO, in Igor Ivančič, republiški podsekretar, naredila selekcijo prijavljenih kandidatov, ki so opravili zdravniški pregled in delno preverbo. Za vodjo učnega centra (UC) na Igu je bil nato imenovan Bojan Šuligoj, v Pekrah pa Andrej Kocbek. Usposabljanje vojakov je bilo razdeljeno v dve fazi. V prvi je bilo izvedeno usposabljanje v znanjih in veščinah, ki jih mora obvladati vsak vojak kot posameznik, v drugi pa so se vojaki usposabljali v veščinah, ki se nanašajo na delovanje enot od oddelka do čete. Cilj takega usposabljanja je bilo obvladovanje znanj in veščin, ki jih potrebuje vojak za izvajanje namenskih nalog v boju in pri izvajanju zaščite in vseh

Milan Kučan, France Bučar, Lojze Peterle, Ljubljana, 26. junij 1991

vrst reševanj.⁸ 15. maja 1991 je skozi vhodna vrata 510. UC Ljubljana (Ig) vstopilo 180 nabornikov, skozi tista v 710. UC Maribor (Pekre) pa 120. Ta izjemni dan v vojaški zgodovini slovenskega naroda v Slovenski vojski in po vsej državi s ponosom proslavljamo kot dan Slovenske vojske. Na drugi strani pa je nasprotnik stopnjeval psihološki pritisk na starešine in vojake centrov in pripadnike TO, ki so zagotavljali njihovo ožje in širše varovanje. Vrh tega je bila obkolitev 710. UC v Pekrah pri Mariboru 23. maja 1991, ki je pomenila prvo odkrito agresijo JLA proti slovenskemu narodu in samostojni poti RS v prihodnost.⁹

Hkrati s procesom vzpostavljanja redne vojske, kar je oblikovanje UC Ig in Pekre nedvomno bilo, pa so tekle intenzivne priprave na obrambo države. Navkljub vsem pritiskom in grožnjam so se priprave na neizogiben oboroženi spopad nadaljevale. Tako je bil 17. decembra 1990 v Kočevski Reki organiziran prvi javni postroj enote TO, in to 30. razvojne skupine TO, iz katere se je kasneje oblikovala 1. specialna brigada MORiS kot prva popolnoma poklicna enota TO. S postrojem enote so bili slovenski javnosti in morebitnim nasprotnikom prikazane priprave in pripravljenost na obrambo samostojnosti ter, kot je dejal predsednik Izvršnega sveta RS Lojze Peterle, zadišalo je po slovenski vojski. V decembru so v TO dobili prvi kontingent orožja, nabavljenega v tujini (40 pištol Beretta, 400 pušk Sar in 10 protiklepnih orožij Armbrust), in

⁶ VMSV, Fond: Vojna 1991, Prisega Janeza Slaparja z dne 28. 9. 1990; Odredbe RŠTO o imenovanju vršilcev dolžnosti komandantov TO pokrajin, št. 14/20-90 z dne 4. 10. 1990; Švajncer, Obranili domovino, str. 94 in 105.

⁷ VMSV, Fond: Vojna 1991, RŠTO, Poročilo o bojni pripravljenosti TO RS za leto 1990, DT, št. 56 z dne 18. 2. 1991.

⁸ Dušan Hudolin, Učni center Ig, Priprave za usposabljanje nabornikov v TO, Priprave na vojno 1991, Vojaška zgodovina št. 1/10 (3), CVZD, 2001, str. 77; Kladnik, V službi domovine, prav tam.

⁹ VMSV, Fond: Vojna 1991, Ukaz RŠTO št. 804-03/436-91 o varovanju meje z dne 4. 7. 1991 in preklic le-tega z dne 5. 7. 1991; Švajncer, Obranili domovino, str. 13; Ernest Anželj, 710. učni center TO RS - 23. maj 1991, Priprave na vojno 1991, Vojaška zgodovina št. 1/10 (3), CVZD, Ljubljana, 2001, str. 77; Kladnik, V službi domovine, prav tam.

nato v letu 1991, do začetka vojne, še dva kontingenta orožja. Štiri dni pred postrojem v Kočevski Reki je načelnik RŠTO v Poljčah poročal razširjeni sestavi Predsedstva RS o stanju in problemih bojne pripravljenosti. Predsedstvo je seznanil o ukrepih, ki so jih pripravljali za prehod TO v bodoče oborožene sile slovenske države, in o pripravljenosti za izvajanje nalog ob osamosvojitvi. V ta sklop so spadali tudi naloge prevzema poveljevanja nad strukturo armade v Sloveniji in ukrepi za prevzem slovenskih nabornikov ter o izvedeni reorganizaciji v skladu z Zakonom o obrambi in Zakonom o vojaški obveznosti. TO je zagotavljala: 1. pripravljenost na vseh ravneh poveljevanja in aktiviranja štabov in intervencijskih enot v času do dveh ur; 2. operativno pripravljenost vseh štabov, 85 skupin za oviranje, 92 protioklepnih skupin, 59 oddelkov, 240 vodov, 142 čet, 33 odredov vodne sestave, 11 odredov četne sestave in 6 bataljonov. Skupaj je to predstavljalo ekvivalent 378 četam ali 94 bataljonom. Za 35.000 pripadnikov so imeli zagotovljeno orožje in pehotno strelivo, 1024 protioklepnih orožij in še dodatnih 1106 protioklepnih orožij za enkratno uporabo, 203 orožja za podporo, 99 protiletalskih orožij, 42 protiletalskih raket in 33.000 kg razstreliva. S temi sredstvi bi lahko uničili več kot 180 tankov; 3. zavarovanje mirnodobnih in vojnih lokacij, mobilizacijskih zbirališč, skladišč in transportov ter zavarovanje objektov posebnega pomena; 4. nadzor in nasilno odpiranje meje, preprečevanje uporabe enot JLA, blokado kasarn, preprečevanje izvoza MTS, oviranje, nasilni prevzem skladišč in objektov armade; 5. vzpostavitev zbirnih centrov za slovenske nabornike in centrov za sprejem starešin, ki prebegnejo.¹⁰

18. marca 1991 je Predsedstvo RS ustanovilo republiško koordinacijo, operativno koordinacijsko telo za primer izrednih razmer. S tem je bil ustanovljen organ, ki je usklajeval vse obrambne priprave na slovensko osamosvojitve in je v vojni vodil vse vojne operacije TO, policije in civilne obrambe. Praktično je šlo za organ, ki je uskladal vse obrambne in varnostne priprave in nato v vojni opravljal naloge štaba vrhovnega poveljnika. Vlogo vrhovnega poveljnika pa je po ustavi opravljal Predsedstvo RS, razširjeno s predsednikom vlade in skupščine. Pri delu predsedstva so sodelovali še ministri za obrambo, za notranje in za zunanje zadeve, za informiranje ter poveljnika oziroma načelnika republiškega štaba za TO in za civilno obrambo. Vodila sta jo republiška sekretarja za notranje zadeve in za obrambo Igor Bavčar in Janez Janša. Sprva je delovala v prvem nadstropju stavbe Izvršnega sveta RS, od 28. junija pa v kletnih prostorih Cankarjevega doma v Ljubljani.¹¹

Delovne skupine operativnega koordinacijskega telesa so se takoj ob njegovi ustanovitvi lotile izdelave variant ukrepov v primeru demonstracije sile JLA, v TO pa so se pričele poskusne mobilizacije enot po

posameznih pokrajinah.¹² Praktični preizkus delovanja TO je pomenila izvedba vaje Premik '91, v kateri so v TO uspešno preizkusili delovanje na celotnem ozemlju RS. Hkrati se pričnejo izdelava mobilizacijskih načrtov za posamezne pokrajine in izdaja ukazov ter mobilizacija posameznih vojnih enot TO. Tako je bila 24. junija 1991 izvedena mobilizacija vseh štabov in prištabnih enot TO, vpoklicanih je bilo 2251 pripadnikov, prišlo pa jih je 1983 (88 %), in enot, namenjenih za varovanje objektov posebnega pomena, vpoklicanih je bilo 9689, prišlo pa je 7013 pripadnikov (72 %). 25. junija 1991 je bila izvedena mobilizacija enot za formiranje sprejemnih centrov in nalog zavarovanja, vpoklicanih je bilo 792 pripadnikov, prišlo pa jih je 644 (81 %). Naslednji dan pa je bilo po pokrajinskih štabih vpoklicanih 20.115 pripadnikov, odzvalo se jih je 15.707, kar je 78 %.¹³

Agresijo na Slovenijo začnejo enote in poveljstva JLA izvajati 26. in 27. junija 1991 z naslednjih korpusnih območij, ki so bila podrejena 5. vojaškemu območju v Zagrebu: 13. korpus, poveljstvo na Reki, 14. korpus, poveljstvo v Ljubljani, 31. korpus, poveljstvo v Mariboru, 32. korpus, poveljstvo v Varaždinu, 10. korpus, poveljstvo v Zagrebu, in 5. korpus vojaškega letalstva in protizračne obrambe, poveljstvo v Zagrebu. Tako je imela JLA v Sloveniji od 20.000 do 25.000 vojakov, približno 250 tankov stalne sestave in približno 100 tankov, ki so v Slovenijo prišli iz Hrvaške, in okoli 300 oklepnih vozil različne namenskosti (transporterji, protiletalski topovi, poveljniška vozila, izvidniška vozila ...). Na štirih letališčih z betonskimi vzletno-pristajalnimi stezami (Cerklje, Maribor, Brnik in Portorož) pa je bilo na začetku spopadov približno 90 letal in 50 helikopterjev.¹⁴

Slovenski TO je poveljeval RŠTO. Sestavljali so jo zaščitna brigada in sedem pokrajinskih štabov, ki so bili razdeljeni na 26 območnih štabov. Že prvi dan spopadov je bilo angažiranih 15.000 mož, v celoti pa 35.100. V slovenski TO je bilo 500 profesionalcev, med katere so sodili delavci na starešinskih dolžnostih in administrativno-tehnično osebje. Njeni pripadniki so bili oboroženi s pehotnim orožjem, z orožjem za podporo (minometi, topovi ...), z orožjem za protioklepni boj in z lahkim topniškim orožjem za protiletalsko obrambo (rakete Strela 2 M). Prav tako se je v njeno oborožitev vgrajevalo zaplenjeno orožje JLA, ki je omogočalo oblikovanje novih enot, kot so bile tankovske čete, baterije za protiletalsko obrambo ... Slovenske policijske enote, ki so v spopadih imele izjemno pomembno, pogosto ključno vlogo, so šteje 7100 ljudi (vključno z informacijskim sistemom in pomožnimi službami).

¹⁰ VMSV, Fond: Vojna 1991, Poročilo in pričevanje generala Janeza Slaparja.

¹¹ VMSV, Fond: Vojna 1991, Sklep Predsedstva RS o ustanovitvi operativnega koordinacijskega telesa za primer izrednih razmer, št. 800-03-7/91 z dne 18. 3. 1991.

¹² VMSV, Fond: Vojna 1991, Odredbe RŠTO o izvedbi poskusnih mobilizacij vojnih enot TO in Gradiva delovnih skupin operativnega koordinacijskega telesa z dne 8. 4. 1991, in sicer: Variante ukrepov v primeru demonstracije sile s strani JLA; Načrt propagandnih (informativnih) aktivnosti v primeru izrednih razmer; Koncept idejnega scenarija za preprečevanje umika težke tehnike JLA iz RS ter Variantni postopki za ukrepanje milice na državni meji v RS v primeru slabšanja varnostnih razmer - šifra Kamen.

¹³ Švajncer, Obranili domovino, str. 19.

¹⁴ VMSV, Fond: Vojna 1991, Dokument RŠTO, Analiza bojnega delovanja TO RS v času od 26. 6. 1991 do 17. 7. 1991 z dne 17. 7. 1991.

Metropolit Alojzij Šuštar, Ljubljana, 26. junij 1991

V segmentu priprav na agresijo in vodenje odpora je v vojnih operacijah oborožene sile podpiral sistem civilne obrambe, ki je s svojimi aktivnostmi bistveno pripomogel k zmagi v osamosvojitveni vojni. V okviru bojnih operacij in zunaj njih so pripadniki civilne obrambe pod vodstvom Francija Žnidaršiča organizirano in sistematično izvajali oviranje, odklope elektrike, vode, plina, prevoze in blokade ter oskrbo obrambnih sil.¹⁵

JLA naj bi vojaško operacijo na Slovenijo izvedla razmeroma hitro in brez prevelikih zapletov. Njen napad ni povzročil posebnega presenečenja, saj je bil nenehno pričakovan. Mogoče je bilo presenečenje med taktičnim in operativnim, ker se ni natančno vedelo, kdaj in kje bo izvršena agresija. Ukrepi v Sloveniji pred razglasitvijo samostojnosti in neodvisnosti so bili takšni, da so bile slovenske obrambne sile že praktično oblikovane, zato so lahko že v začetnem stadiju vojne nastopile proti nasprotni strani povsem neobremenjeno in enakovredno.¹⁶

TO je bila ustanovljena z nalogo organizirati, formirati in usposobiti se za namensko delo v vojnih razmerah. V zelo kratkem času je prešla v eno najtežjih oblik delovanja, to je delovanje na začasno zasedenem ozemlju, kjer je imel nasprotnik premoč v tehnično-materialnih sredstvih, absolutno pa v oklepno-mehanizirani in letalski komponenti. Pri tem je treba upoštevati tudi to, da je bil ta nasprotnik še do nedavnega sodelujoči v prostoru, in to z dominantno vlogo, in je spretno prikrival svojo organizacijsko formacijsko strukturo, kakor da je načrtoval, da bo postal nasprotnik. V

pripravah in bojnih spopadih do odhoda JA iz Slovenije se je kot izjemno dobra pokazala odločitev o ustanovitvi koordinacijskih skupin na pokrajinski ravni, ki so usklajevale bojne aktivnosti med TO, ONZ in CO. Prav tako organizacija predhodnega usposabljanja, predvsem organizacija in izvedba štabne vojne vaje Kobra '91 in taktične vaje Premik '91, kar je enote TO izurilo v izvajanju manevra na celotnem območju RS in s tem omogočilo pravočasno in učinkovito uporabo tudi najmanjših enot. Zagotovljeno je bilo nepretrgano delovanje sistema vodenja in poveljevanja, od republiškega, preko pokrajinskih koordinacij do enot in obratno, kar je bila tudi posledica novega sistema zvez Racial, ki pa ni bil zagotovljen na vseh stopnjah poveljevanja. V koordinacijskih skupinah so se združevali podatki o nasprotniku, ki so omogočili učinkovito obrambo pri izvajanju njegovih specifičnih bojnih dejstev.¹⁷

Težišče odločnega bojnega delovanja zoper nasprotnika s ciljem preprečiti prodor oklepno-mehaniziranih sil globoko na ozemlje RS je bilo vzdolž glavnih smeri Varaždin-Ormož-Ptuj-Maribor, Zagreb-Novo mesto-Ljubljana in Reka-Ilirska Bistrica-Postojna-Sežana-Nova Gorica. Z nenehnim aktivnim in elastičnim partizanskim bojnim delovanjem vzdolž vseh smeri prodora nasprotnikovi enot je bil cilj upočasniti tempo njegovega ravnanja in mu povzročati čim večje izgube, predvsem v bojni tehniki in živi sili, ter onemogočiti njegov razvoj. Hkrati pa v sodelovanju s civilno obrambo izvajati učinkovito obrambo komunikacij in blokado vojašnic JLA ter ob podpori topništva in minometov uničevati nasprotnikove enote, ustanove in objekte. S protidiverzantskimi enotami se je izvajal protidiverzantski boj na širših območjih letališč in v pomembnejših taktičnih smereh in objektih, onesposabljali so se nasprotnikovi najvitalnejši objekti, sredstva, tehnika, zveze, poveljniška mesta in preprečevala njegovo zračno desantno delovanje in oskrba na celotnem območju prodora in razmestitve njegovih sil. Prav tako je bila za naše obrambne sile značilna visoka stopnja strokovnosti in kvalitete načrtov v praksi preverjenih nalog oviranja, zavarovanja meje, varovanja objektov, organizacije zbirnih centrov, blokad, POS ter njihova organizacija v štabih in enotah; hitra in učinkovita disperzija velikih količin zaplenjenih materialno-tehničnih sredstev, minkoeksplozivnih sredstev iz skladišč JLA; zagotavljanje logistične zagotovitve lastnih enot s strani CO; učinkovito delovanje informativno-propagandnega sistema, ki je pozitivno deloval na pripadnike lastnih enot in na prebivalstvo ter nasprotno na nasprotnika ter ne nazadnje visoko število prebegov in predaj pripadnikov JLA, zvezne milice in civilnih oseb v službi v JLA ter dobro postavljen in izveden sistem zbirnih centrov.¹⁸

Po Brionski deklaraciji se 12. julija 1991 začeta načrtovano in postopno odpuščanje - demobilizacija enot TO v posameznih pokrajinah in 30. razvojni skupini ter oblikovanje dežurnih enot, in to za varovanje

¹⁵ Prav tam.

¹⁶ Prav tam. Kar je razvidno tudi iz analiz bojnega delovanja posameznih enot JA, npr. v: VMSV, Fond: Vojna 1991, »Izvodjenje b/d 1. okbr, Analiza, pov. br. 1206-1 dana 13. 08. 1991«, ki ga je podpisal načelnik štaba oklepne brigade z Vrhnike.

¹⁷ Prav tam.

¹⁸ Prav tam.

Ljubljana, 29. junij 1991

državne meje, protiklepnih enot na glavnih smereh, protiletalskih enot, protidesantnih enot na letališčih Brnik in Maribor, dežurnih pokrajinskih intervencijskih protidiverzantskih čet; enote za varovanje objektov republiškega pomena in lastno varovanje štabov in objektov TO ter enote, namenjene za minimalno blokado in oviranje stacionarnih objektov JA.¹⁹ Dokončni poraz politike vojaškega vrha JA na slovenskem ozemlju pa pomeni sklep Predsedstva SFRJ o umiku JLA iz Republike Slovenije v treh mesecih. Ministrstvo za obrambo RS je na osnovi tega izdelalo predlog Republike Slovenije za tehnično izvedbo sklepa Predsedstva SFRJ o umiku poveljstev, enot in ustanov JA iz Republike Slovenije, ki so jih podrobneje opredeljevali na zasedanjih komisije Republike Slovenije pod vodstvom Mirana Bogataja in 5. vojne oblasti JA pod vodstvom generalpodpolkovnika Andrije Rašete, ki je tudi spremljala priprave in premike enot JLA ob odhodu iz Slovenije ter prevzem objektov JLA v varovanje in upravljanje TO. In tako je lahko 26. oktobra 1991 generalmajor Janez Slapar v pristanišču Koper pred postrojenimi enotami TO in milice poročal predsedniku Milanu Kučanu o odhodu zadnjega vojaka JLA iz Slovenije.²⁰

S tem se prične preoblikovanje TO iz vojnega v mirnodobno stanje in iz rezervne v naborniško vojsko s profesionalnim jedrom. Predsedstvo RS je 3. februarja 1992 sprejelo Splošni načrt organizacije, opremljanja

in oboroževanja ter usposabljanja Teritorialne obrambe, na osnovi katerega je RŠTO izdelal projekt organizacije TO. Predlagana struktura TO RS je temeljila na izkušnjah organiziranosti TO, izkušnjah, pridobljenih v vojni, upoštevala je značilnosti oboroženih sil sodobnih armad in je v smislu priprav na oboroženi spopad izhaja iz ocene, da bi bil morebitni napad na državo Slovenijo voden po načelih zračno-kopenske bitke. Razmerje med manevrskim in prostorskim delom je bilo opredeljeno z 1:2, TO pa naj bi štela okrog 45.000 mož.²¹

V obdobju dveh let, od aprila 1990 do aprila 1992, je bila tako prvič v nacionalni zgodovini ustanovljena oborožena sila slovenskega naroda, slovenska vojska, kot vojska samostojne države. V odločilnih in za demokratični razvoj slovenskega naroda usodnih trenutkih se je iz drugorazredne rezervne vojske preoblikovala v sodobne obrambne sile in skupaj s slovensko milico, civilno zaščito in ob podpori prebivalstva nastopila proti nasprotni strani samozavestno in popolnoma enakovredno ter zavarovala nastajanje slovenske države in obranila njeno neodvisnost. Po vojni se je TO hitro preoblikovala iz rezervne v naborniško vojsko s profesionalnim jedrom ter leta 2003 v popolnoma profesionalno, sodobno opremljeno in usposobljeno Slovensko vojsko, kredibilno partnerico ostalim vojskam Severnoatlantskega zavezništva in Evropske unije. ■

¹⁹ VMSV, Fond: Vojna 1991, Ukaz RŠTO št. 804-01/22 z dne 12. 7. 1991 o pričetku načrtovanega postopnega odpuščanja – demobilizacije enot TO.

²⁰ VMSV, Fond: Vojna 1991, Ukaz Predsedstva SFRJ št. 31 z dne 18. 7. 1991 o umiku poveljstev, enot in ustanov JA iz Republike Slovenije. Zabeležke z razgovorov med komisijo Predsedstva RS za razreševanje spornih vprašanj v zvezi z Brionsko deklaracijo in predstavniki 5. vojaškega območja; Predlog RS za tehnično izvedbo sklepa Predsedstva SFRJ o umiku poveljstev, enot in ustanov JA iz RS; Zaključki sestankov med predstavniki ministrstva za obrambo in 5. vojaškega območja; Poročilo generala Slaparja.

²¹ VMSV, Fond: Razvoj Slovenske vojske, RŠTO, Organizacija Teritorialne obrambe (predlog), marec 1992 in Predlog nalog, ki izhajajo iz dokumenta Obseg in struktura TO z dne 2. 7. 1992.

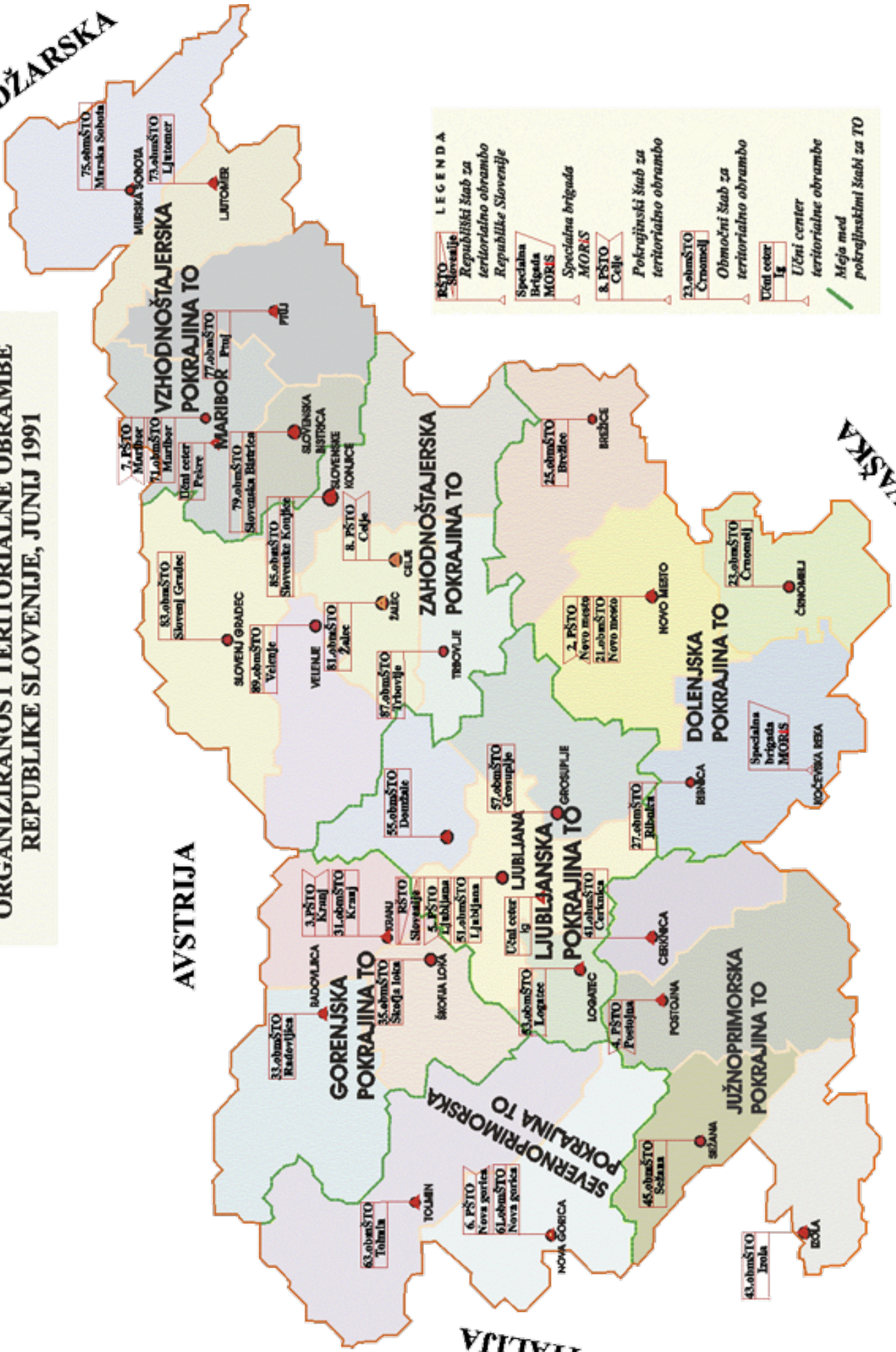
**ORGANIZIRANOST TERITORIALNE OBRAMBE
REPUBLIKE SLOVENIJE, JUNIJ 1991**

MADŽARSKA

HRAVŠKA

AVSTRIJA

ITALIJA

LEGENDA

- PŠTO - Slovenije
- Republiški štab za teritorialno obrambo
- Republiške Slovenije
- Specialna brigada MORIS
- Specialna brigada MORIS
- 8. PŠTO Celje
- Pokrajinski štab za teritorialno obrambo
- 23. obmošče Črnomelj
- Območni štab za teritorialno obrambo
- Učni center Ig
- Učni center teritorialne obrambe
- Meja med pokrajinskimi štabi za TO

2. PŠTO Dolenjske pokrajine v vojni za Slovenijo

Matjaž Ravbar

Letos mineva dvajset let od uveljavitve plebiscitarne volje slovenskega naroda in ob okrogli obletnici je Vojaški muzej Slovenske vojske (VMSV) izdal monografijo z naslovom *Vojaška obramba Slovenije 1990/1991* ter tako dostojno zaznamoval dogajanja ob razdružitvi z Jugoslavijo.

2. Pokrajinski štab Teritorialne obrambe (PŠTO) Dolenjske pokrajine je obsegal ozemlje takratnih občin Brežice, Črnomelj, Kočevje, Krško, Metlika, Novo mesto, Ribnica, Sevnica in Trebnje. Spopadi, povezani s kolono bojnih oklepnih vozil (BOV), so se na širšem Dolenjskem prebivalcem najbolj vtisnili v spomin. Upravičeno, saj je bilo za ustavitev in uničenje kolone angažiranih 645 pripadnikov TO oziroma okoli petina vseh takrat razpoložljivih pripadnikov v 2. PŠTO.

Dogodki, povezani s kolono BOV, sodijo tudi v kolektivni spomin vseh Slovencev, a to še ne pomeni, da so druge akcije in spopadi na območju 2. PŠTO manj pomembni. Leta 2011, ob okrogli obletnici, je bilo na območju takratnega 2. PŠTO organiziranih kar nekaj prireditev, ki opisujejo in predstavljajo dogajanja na širšem Dolenjskem: razstave *Skupaj*

Krakovski gozd, 2. julij 1991

do samostojnosti – Dolenjska 1991 v Dolenjskem muzeju (v sodelovanju z VMSV), *Bil sem zraven* v Posavskem muzeju in *Kočevsko v vojni za Slovenijo*

Krakovski gozd, 2. julij 1991

1991 v Pokrajinskem muzeju Kočevje. VMSV je v sodelovanju z Območnim združenjem Zveze veteranov vojne za Slovenijo (OZVVS) Trebnje na Medvedjeku postavil spomenik BOV. Poklon bojem na Dolenjskem pa je tudi novi slovenski TV-film *1991 - Neizstreljeni naboj* režiserja Jureta Pervanje, ki je posnet po knjižni predlogi Damijana Šinigoja.

Ljudje, ki so obranili samostojnost, si zaslužijo vse pohvale in zaslužili bi si tudi, vsak posebej, poimensko poimenovanje, žal pa to na odmerjenem prostoru ni možno. Žal mi tukaj odmerjeni prostor tudi ne omogoča podrobnejšega opisovanja dogodkov v Bregani, Cerkljah ob Krki, Češči vasi, Krakovskem gozdu, Leskovcu, na Medvedjeku, v Mokronogu, Pogancih, Prilipah, Rajhenavu, Ribnici, Rigoncah, na Trdinovem vrhu, v Trnjah ter Vražjem kamnu in Otovcu. Dogodki na omenjenih lokacijah so podrobneje opisani v prej omenjeni monografiji.

Ob tem se sama po sebi poraja ideja o skupnem projektu vseh združenj veteranov in muzejev, ki delujejo na območju širše Dolenjske, kjer bi lahko zapisali, celo morali zapisati, imena vseh sodelujočih in njihova delovanja, vtise in dogodke. Tak skupni projekt pa na širšem Dolenjskem zaradi več dejavnikov za zdaj ni mogoč. Tako so/bodo morali vrzel nadomestiti različni regionalni projekti. Nekatere, a ne vseh, pa sem že navedel v zgornjih vrsticah.

Tako na teh straneh predstavljam zgolj nekatere značilnosti bojevanja na širšem Dolenjskem oziroma na območju 2. PŠTO. Prva značilnost območja je bila predvsem zelo dolga meja s Hrvaško, na severu in

Krakovski gozd, 2. julij 1991

zahodu pa je mejilo le na druge PŠ in ni imelo t. i. zunanje meje kakor večina PŠ (na podobni legi je bil le še 5. PŠTO, ki pa je bil z vseh strani obdan z drugimi PŠ). Zaradi te značilnosti sprva ni bilo neposrednega pritiska enot JLA na mejo 2. PŠTO, kakor se je to dogajalo na območjih preostalih PŠ. A je bil, zaradi notranje meje s Hrvaško, pritisk enot JLA specifičen, kar se je pokazalo predvsem z delovanjem enot JLA zunaj meja PŠ in prehodom enot JLA v smeri proti Ljubljani (Zagreb-Ljubljana; Karlovec-Ljubljana). Tukaj je treba omeniti, da so bile vse enote JLA znotraj 2. PŠTO blokirane v vojašnicah.

Prilipe, 2. julij 1991

Posebnost 2. PŠTO je bila tudi v organizaciji učnega centra (UC), ki je deloval med decembrom 1990 in majem 1991 v Kmetijski šoli Bajnof. Vse enote iz pokrajine so se po dva voda hkrati v petdnevem tečaju usposabljale v taktiki napada in premika. Vse do takrat so enote TO namenjale težišče usposabljanj taktiki obrambe. 2. PŠTO (25. Obm. ŠTO) je po izkušnjah iz bojev julija v Pečicah organiziral tudi UC za protioklepni boj, kjer so se pripadniki TO in milice usposabljali v uporabi protioklepnega orožja.

Posebnost območja je bila tudi razporeditev vojaškega letališča oziroma obsežne letalske baze, kjer je delovala 82. letalska brigada Jugoslovanskega vojnega letalstva s svojimi tremi eskadriljami in podpornimi enotami. Brigada je z bojnimi letalniki in drugim orožjem posedovala izjemno, celo strah zbujačo ognjeno moč. A njeno delovanje je bilo zaradi prebegov pripadnikov JLA in minometnega napada vse obdobje vojne zelo omejeno.

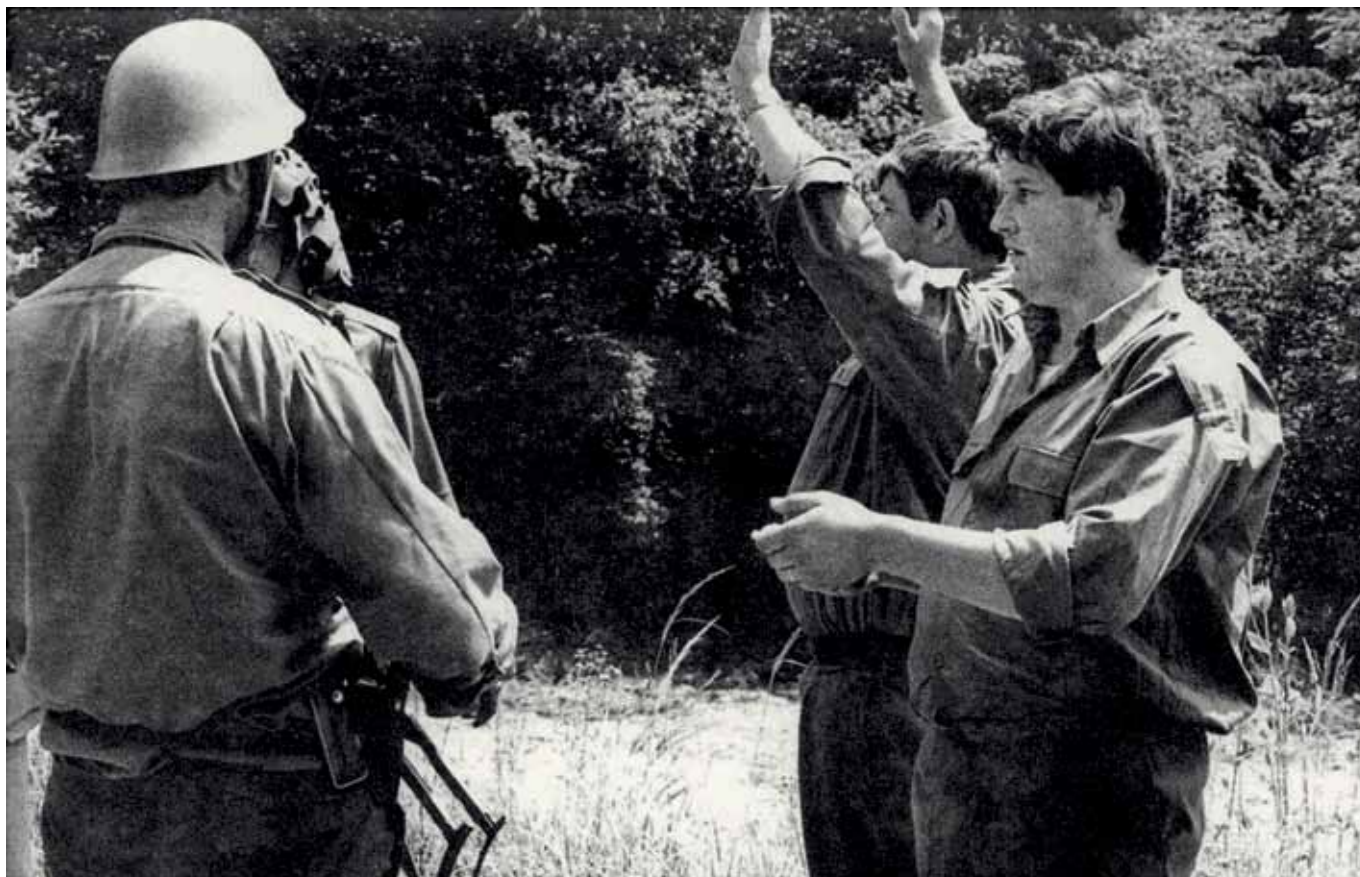
Prav tako se je posebnost PŠTO izražala v varovanju objekta Nuklearne elektrarne Krško (NEK), ki je bil za Slovenijo objekt posebnega družbenega pomena. Objekt so skupaj varovali varnostniki NEK, pripadniki organov za notranje zadeve in TO.

Na območju 2. PŠTO so delovale tudi enote, ki niso bile podrejene 2. PŠTO in so prav tako delovale za obrambo Slovenije:

- pripadniki organov za notranje zadeve (ONZ): miličniki, inšpektorji, kriminalisti iz Uprav za notranje zadeve (UNZ) Ljubljana – okolica, Novo mesto in Krško ter pripadniki Specialne enote milice (SEM). Pripadniki omenjenih enot ONZ so na območju delovali v skladu z dogovori znotraj republiške koordinacijske skupine in podskupine za Dolenjsko.
- pripadniki 27. zaščitne brigade, 30. razvojne skupine in 510. UC, ki pa so spadali neposredno pod poveljstvo Republiškega štaba TO. Delovali so predvsem na Kočevskem.

Enote JLA so se po sprejetem premirju 6. julija umaknile v vojašnice in z vojaškega stališča se je situacija umirila. Poleg manjših napetosti po vsej Sloveniji in prav tako na območju 2. PŠTO je ostala le politična napetost. 10. julija je Skupščina Republike Slovenije sprejela t. i. Brionsko deklaracijo, ki je na prvi pogled pomenila poraz slovenske osamosvojitvene politike. Vendar pa je vojaško zmago enot TO in ONZ na bojišču 18. julija potrdila tudi odločitev vodstva JLA o umiku iz Slovenije v treh mesecih.

V vojni, ki je trajala med 27. junijem in 6. julijem, se je vojno dogajanje na območju 2. PŠTO odvijalo predvsem med 27. junijem in 2. oziroma 3. julijem. Po 3. juliju na Dolenjskem ni bilo večjih spopadov, vendar je aktivnost enot TO ostala na visoki ravni vse do 26. oktobra 1991, ko je zadnji pripadnik JLA zapustil ozemlje Slovenije.

Krakovski gozd, 2. julij 1991

3. PŠTO Gorenjske pokrajine v vojni za Slovenijo

Rok Filipčič

Sprejetje Temeljne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije in Deklaracije o neodvisnosti 25. junija 1991 v slovenski skupščini je imelo za posledico vojaško posredovanje enot JLA v Sloveniji. Na območju Gorenjske pokrajine TO se je pod poveljstvom podpolkovnika Petra Zupana enotam JLA med 26. junijem 7. julijem 1991 postavilo po robu od 717 do 3837 pripadnikov Teritorialne obrambe.

Zvezna stran je imela svoje enote nameščene v vojašnicah v Bohinjski Beli, Kranju, Radovljici, na Rudnem polju in v Škofji Loki, v letalski bazi Brnik, centru za prisluh in goniometriiranje vojaške mornarice Suha pri Kranju, v obmejnih stražnicah ter nekaterih skladiščih in drugih vojaških objektih.

Med desetdnevno vojno je na območju Gorenjske bilo nekaj spopadov med pripadniki Teritorialne obrambe in JLA, v katerih so bili udeleženi pripadniki 31. Obm. ŠTO Kranj, 33. Obm. ŠTO Radovljica in 35. Obm. ŠTO Škofja Loka.

27. junija je v zgodnjih jutranjih urah vrhniško vojašnico zapustil 1. bataljon 1. oklepne brigade JLA. Njegovi pripadniki so v dveh kolonah prodirali proti Brniku z nalogo blokade mednarodnega letališča. Pripadniki TO so prodirajoče oklepnike na območju letališča blokirali, nato pa je približno do 15.00 vladala neke vrste pat pozicija. Sledil je manever, s katerim so oklepniki skušali zavzeti položaje na južni strani pristajalne steze. Sledila jim je skupina teritorialcev, ki je bila ob 18.00 udeležena v prvem večjem spopadu s pripadniki JLA. Podporočnik Marguč je s protioklepnim orožjem Armbrust bojno deloval na poveljniško oklepno vozilo in ga zadel. V spopadu so bili ranjeni štirje vojaki JLA in dva častnika, poškodovano je bilo poveljniško vozilo. Po spopadu so oklepniki izvedli premik proti Veliki Dobravi. Južno od upravne letalske zgradbe so se razvrstili za krožno obrambo svojih položajev. Pripadniki TO so pričeli delne prerazporeditve svojih položajev, predvsem so zoževali krog okoli letalske baze JLA na letališču. Tamkajšnja enota

Brnik, 4. julij 1991

je bila ves čas bojnega delovanja na območju Brnika odrezana od dogodkov v zunanjem svetu.

27. junija okoli 13.00 je kolona JLA prispela na Hrušico, kjer je pred vhomom v cestni predor plato Karavanke. Pripadnike JLA je na prehodu pričakal mejni vod iz obmejne stražnice Belca. Popoldne so plato Karavanke pričeli obkoljevati pripadniki TO. Naslednji dan so teritorialci izvedli taktične premike, nato pa je Dimitrij Lokovšek, pripadnik Posebne bojne skupine TO, izvedel napad na tank PT-76, ki je bil parkiran pod streho na mejnem prehodu. Z armbrustom ga je zadel v desno pogonsko gred. 30. junija okrog 12.00 se je na platoju Karavanke začel odločilen spopad. Vezist JLA je na platoju z radijsko postajo skušal dobiti zvezo z nadrejenim poveljstvom. Major Stušek je proti temu najprej protestiral, nato pa ukazal ostrostrelcu, naj strelja v radijsko postajo. Ta je zgrešil cilj, v odgovor so pripadniki JLA zagnali motorja obeh tankov na platoju. Zvezna stran se ni odzvala na opozorila TO, da z zagnanimi tankovskimi motorji krši dogovor o premirju, zato je major Stušek sedem minut po opozorilu ukazal poveljniku Posebne bojne skupine TO Borutu Kordežu, naj pripadniki njegove skupine s protioklepnim orožjem napadejo oklepnike. Dimitrij Lokovšek je za cilj izbral transportni vozili za prevoz tankov. S protioklepnim orožjem Zolja je zadel eno od vozil, ki se je takoj vnelo, eksplozija rezervoarja pa je vžgala še drugo vozilo in obe prikolici. Sledilo je streljanje na obeh straneh. Na stavbi brezcarinske trgovine je bil ostrostrelec, ki je teritorialcem že več dni povzročal težave. Mina, ki jo je izstrelil Robert

Brnik, 29. junij 1991

Brnik, 6. julij 1991

Klinar, je zadela nosilno traverzo stavbe in ni povzročila škode na objektu. Borut Kordež je s svojega položaja na deponiji peska pred prvimi hišami v Hrušici z armbrustom bojno deloval proti tanku, ki je bil na platoju. Izstreljek je zadela cilj, a posebne škode ni povzročil. Tank je nato premaknil kupolo, lociral položaj, iz katerega je bil napaden, in ustrelil. Izstreljek je letel nekoliko prenizko, tako da ranjenih med pripadniki TO ni bilo. Major Stušek je nato ukazal ogenj še poveljnikom ostalih enot TO na Karavankah. Sledil je še en strel iz tanka, ki prav tako ni povzročil škode. Med obstreljevanjem sta bila lažje ranjena dva pripadnika JLA.

Na Suhi pri Kranju je bil center za prisluh in goniometriiranje vojaške mornarice. Poveljnik Gorenjske pokrajine TO je izdal ukaz za napad na prisluškovalni center. Ukaz o tem je prejela posebna skupina 3. PŠTO Kranj, ki so jo sestavljali podporočnik Roman Marguč, poročnik Danilo Metul in vojak Miro Žun. 28. junija so zavzeli položaje v vas Predoslje, kjer so nekaj časa opazovali center, da so ugotovili število vojakov, ki so bili v njem. Sprejeta je bila odločitev, da bo napad usmerjen na prostor z napravami in ne na pripadnike JLA. Podporočnik Marguč je z armbrustom ustrelil v izbrano okno prostora z napravami. Ker razen manjšega poka in dima ni bilo drugih opaznih učinkov, je ustrelil še enkrat. Nato je posebna enota izvedla premik na nov položaj. Kasneje se je izkazalo, da posledice napada niso bile tako neznatne, kot so predvidevali pripadniki TO.

V vojašnici Škofja Loka so bili nastanjeni aktivni častniki rezervnega inženirskega polka JLA, enoto za zavarovanje so sestavljali pripadniki voda 345. planinske brigade JLA iz Kranja, skupaj je bilo v vojašnici 20 do 30 pripadnikov JLA. V petek, 28. junija, je po neuspešnih pogovorih s poveljnikom škofjeloske vojašnice 3. PŠTO Kranj izdal ukaz za napad, s katerim bi TO prišla do lastnega orožja, ki je bilo skladiščeno v vojašnici. Načrt za napad je predvideval, da bi del pripadnikov TO blokiral vojašnico, del pa bi vdrl v skladišče in ga izpraznil. Poveljnik 35. Obm. ŠTO Škofja Loka je od poveljnika vojašnice zahteval orožje TO. Slednji si je izprosil 8 minut za pogovor s svojim štabom. Ker odgovora ni bilo, so pripadniki TO pričeli napad. Strelili so pripadnike JLA presenetili, tako da ni bilo nikakršnega odpora. Stari vodnik Ramšak, ki je bil ves čas na zvezi s pripadniki TO, je odpoklicel stražo s stražarskih mest. Kljub temu je eden izmed stražarjev na stražarskem mestu v bližini skladišča minskoeksplozivnih sredstev sprožil rafal iz avtomatske puške, ki je smrtno ranil civilista, ko si je ogledoval dogodke na griču v neposredni bližini vojašnice. Takoj zatem so se pripadniki JLA predali. Teritorialci so pričeli natovarjati orožje, strelivo in drugo opremo. Ponoči je stari vodnik Ramšak netrzajne topove, za katere na tovornjaku ni bilo prostora, sam skrivoma odpeljal iz vojašnice.

Akcija za zavzetje obmejne stražnice Medvodje se je pod poveljstvom stotnika prve stopnje Antona Stritihja pričela 29. junija ob 5.20. Presenečenje, na katero so teritorialci računali, je bilo popolno. Med pripadniki JLA je zavladala precejšnja panika, kar je pripeljalo tudi do nekoordiniranega poveljevanja poveljnika obmejne stražnice. Pripadniki TO so nato odprli ogenj na stavbo

Brnik, 29. junij 1991

obmejne stražnice, kar je pripadnike JLA prepričalo, da je odpor nesmiseln. V akciji je bilo zajetih 24 pripadnikov JLA z vsem orožjem, opremo in ostalim inventarjem obmejne stražnice. Teritorialci so ob zavzetju obmejne stražnice dobili v posest del lastnih minskoeksplozivnih sredstev, ki so bila skladiščena v bunkerju v obmejni stražnici Medvodje.

Gorenjska je med desetdnevno vojno doživela tudi več letalskih napadov. 28. junija ob 10.15 je bil izveden letalski napad na Brnik. Prvi napad je bil namenjen položajem v gozdičku, kjer so še ponoči bili pripadniki TO, in na parkirišču pred glavno letališko zgradbo. Drugi napad je bil usmerjen na hangar milice, hangar letalskega prevoznika Adria Airways in na glavno letališko stavbo. V tem napadu so bili poškodovani štiri letala Adrie Airways, hangar in nekaj avtomobilov. Istega dne okoli 18.00 sta letali Jugoslovanskega vojnega letalstva tipa Orel napadli položaje pri Hrušici, kjer so bili pripadniki TO. Televizijski stolp na Krvavcu je 2. julija doživel dva letalska napada. V prvem sta sodelovali dve letali Jugoslovanskega vojnega letalstva, ki sta napadli iz smeri doline Kokre. S strojničnim ognjem in raketami sta napadli televizijski stolp in stavbo Gorske reševalne službe. Pripadniki TO so na letalski napad skušali odgovoriti z raketami Strela, a pri tem niso bili uspešni. Škoda ob napadu ni bila velika, televizijske naprave so neovirano delovale. Kasneje sta dve letali Jugoslovanskega vojnega letalstva prileteli iz smeri Grintovca. Pilota sta bila v drugem napadu bolj uspešna, saj sta poškodovala na najpomembnejše dele televizijskega stolpa.

4. PŠTO Južnoprimorske pokrajine v vojni za Slovenijo

Rok Filipčič

Sprejetje Temeljne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije in Deklaracije o neodvisnosti 25. junija 1991 v slovenski skupščini je imelo za posledico vojaško posredovanje enot JLA v Sloveniji. Na območju južne Primorske so oklepne enote JLA odšle proti mejam že 26. junija, v času, ko so se po Sloveniji vrstila praznovanja ob rojstvu nove države.

Enotam JLA so se postavili po robu pripadniki TO, milice in nekaterih civilnih struktur. Pomembnejši spopadi so se na območju Južnoprimorske pokrajine TO zvrstili pri Kosezah, na Škofijah, Bivju in Fernetičih.

KOSEZE

V Ilirski Bistrici se je 27. junija enota TO razmestila na vzpetini nad vojašnico JLA in izvajala premike, ki so dale slutiti, da vojašnico obkoljuje velika enota. Zaradi omenjenih aktivnosti teritorialcev se je poveljstvo ilirskobistriške vojašnice obrnilo za pomoč na

poveljstvo 13. korpusa, od koder je prispel general Krstevski. Njegovo kolono so sestavljali osebni avtomobil, dva pinzgauerja in tovornjak. Generala Krstevskega in njegovo spremstvo je ustavila cestna blokada pri vasi Koseze. Tam je general izstopil in v spremstvu dveh častnikov peš nadaljeval svojo pot proti vojašnici, vozila, ki so obstala pred blokado, pa je varovalo manjše število pripadnikov JLA. Mitja Derenčin se je okrog 21.00 v spremstvu dveh častnikov TO in šoferja napotil proti cestni blokadi. Obenem je bila aktivirana protidiverzantska enota, ki se je približevala koloni vojaških vozil. Med njihovim napredovanjem so pripadniki JLA, ki so skrbeli za varovanje vozil, pričeli nanje streljati. Pripadnik TO Robert Dovgan je ranjen padel. Preostali teritorialci so odprli ogenj na pripadnike JLA, Bogdan Jenko pa je pograbil ranjenega Roberta Dovgana in se začel umikati. Po nekaj sto metrih ga je spravil v avtomobil, s katerim so ga nato odpeljali v zdravstveni dom. Po odločnem odgovoru teritorialcev je bilo streljanja kmalu konec.

Škofije, 29. junij 1991

Mitja Derenčin se je napotil proti vozilom v blokadi in opazil pripadnike JLA, ki so se umikali proti nogometnemu igrišču. Ker je mislil, da so se umaknili vsi, se je približal tovornjaku. V tistem trenutku so iz tovornjaka začeli streljati nanj in ga ranili. Na strele je odgovoril, nato pa se je umaknil v zaklon. Derenčinu se je kljub veliki nevarnosti uspelo umakniti v eno izmed hiš v bližini, kjer je dobil pomoč.

ŠKOFIJE

V soboto, 29. junija, je okoli 8.30 do blokade pri bencinski črpalki na Škofijah nenapovedano pripeljal vojaški pinzgauer. Pripadniki posebne enote milice v blokadi so vozilo ustavili, saj je tedaj veljal dogovor, da mora biti vsak premik z vojaškimi vozili napovedan. Voznik pinzgauerja je vozilo obrnil in zapeljal proti mejnemu prehodu. Kmalu po tem manevru je bil iz zadnjega dela vozila sprožen rafal proti položajem miličnikov. Ti so na streljanje odgovorili, pridružili pa so se jim tudi miličniki, ki so bili v zasedi na drugi strani ceste. Streljanje je kmalu ponehalo. V spopadu ni bilo na strani slovenskih miličnikov nobenih žrtev, na strani JLA pa so bili trije mrtvi in dva ranjena.

BIVJE

Približno pol ure po streljanju pri bencinski postaji v Škofijah se je iz ankaranske smeri proti Škofijam na pomoč pripadnikom JLA odpravilo bojno oklepno vozilo. Na položajih v okolici križišča Bivje so tedaj

bili oddelek PEM, patrulja prometne milice, del enote splošne milice Koper in obmejne milice Škofije, skupno 37 miličnikov. V bližini križišča sta bila četa za protidiverzantsko delovanje TO Koper in 72. diverzantski vod TO Koper, ki je pokrival prostor predvidene desanta pod obmejno stražnico Moretini. Miličniki so dobili navodilo, naj bojnemu oklepnemu vozilu preprečijo nadaljnjo pot, kar so dosegli tako, da so s tovornjakom naredili cestno blokado. Bojno oklepno vozilo se je približno 20 metrov pred blokado obrnilo in se usmerilo nazaj proti Ankaranu. Nato je pri gostišču Norbedo zavilo na poljsko pot in se ponovno začelo približevati blokadi, v kateri so bili miličniki. Do blokade pa mu ni uspelo priti, saj je zapeljalo v jarek in tam obstalo. Sledil je spopad, v katerem so bili miličniki s pehotnim orožjem neuspešni. Od tedanje Stalne službe UNZ so miličniki prejeli ukaz, naj zaprosijo za pomoč pripadnike TO. Četi za protidiverzantsko delovanje TO Koper, ki je tedaj bila v bližini, je bil dodeljen tudi stotnik Iztok Stančič kot častnik za povezavo s 43. Obm. ŠTO Izola. Stotnik Stančič se je s pripadniki drugega oddelka drugega voda čete za protidiverzantsko delovanje TO Koper odpravil na položaj, kjer ga je čakal vodja akcije. Po taktični razmestitvi je stotnik Stančič ustrelil s protioklepnim orožjem Armbrust proti bojnemu oklepnemu vozilu in ga zadel. Pri ponovnem strelu je zatajila mina, nato pa je stotnik Stančič izvedel premik na nov položaj, od koder je streljal na bojno oklepno

Ankaran, 2. julij 1991

vozilo s protioklepni orožjem RPG-22 in ga ponovno zadel. Sledil je poziv posadki bojnega oklepnega vozila k predaji, na kar je član posadke odgovoril z mahanjem s spodnjo majico. Celotno dogajanje je bilo spremljano s streljanjem pripadnikov JLA iz obmejne stražnice Moretini v smeri proti bojnemu oklepnemu vozilu in položajem 72. diverzantskega voda TO Koper. Vsi trije ranjeni pripadniki JLA so bili odpeljani v izolsko bolnišnico na zdravljenje.

FERNETIČI

Janez Slapar, v. d. načelnika Republiškega štaba TO, je v ponedeljek, 1. julija, poveljstvu 45. Obm. ŠTO Sežana posredoval ukaz, da je ta dan treba doseči umik pripadnikov JLA in zveznih miličnikov s Fernetičev. V primeru, da se tega ne bi dalo doseči s pogajanjem, jih je bilo treba k predaji prisiliti z orožjem. Na strani JLA o umiku oziroma predaji niso hoteli niti slišati, tako da je ob 5.00 major Drago Božac, poveljnik 45. Obm. ŠTO Sežana, dobil zeleno luč za napad.

Prvi vod iz čete za posebne namene, vod za protidiverzantska dejstva in tretji vod iz čete za posebne namene so s pripadniki milice zasedli položaje v višini carinskega terminala in hriba Medvejek. Dostop v Sežano s Fernetičev je zapiral drugi vod iz čete za posebne namene. Vojašnico je blokiral protidiverzantski vod, v rezervi sta ostala vod za protioklepni boj in enota prostovoljcev iz Komna. Morebitni umik tankov čez železniško progo je bil preprečen s težko otovorjenim tovornim vlakom, ki so ga dodatno okrepili s protitankovskimi minami. To kompozicijo je varoval tretji oddelek drugega voda čete za posebne namene. Ob 10.30 je bil enotam TO v napadu ukazan premik z izhodiščnih položajev na bojne v višini bencinskega servisa, kjer je bila razporejena obrambna črta pehote JLA. Tedaj se je prvič po telefonu oglasil polkovnik Obradović iz sežanske

Fernetiči, 2. julij 1991

vojašnice. Zahteval je prekinitev napada, umik enot TO in vrnitev bojnega oklepnega vozila, zajetega na železniški postaji Sežana. V nasprotnem primeru bi Sežano napadla vojaška letala. Major Božac mu je odgovoril, da bo akcija prekinjena le ob predaji enot JLA na Fernetičih. Kot odgovor so sledili strelji iz tankovskih mitraljezov.

Ob 11.45 je bila prestrežena zahteva polkovnika Obradovića po letalskem posredovanju nad Sežano. 15 minut kasneje so letala poletela z letališča v Zagrebu, obenem pa so iz tankov na Fernetičih pričeli streljati po hribu Medvejek in Kompasovem motelu. Pripadniki TO so na napad odgovorili. Najprej je eden izmed njih izstrelil tromblonsko mino med tanke, nato je pomočnik komandirja postaje milice Zdravko Slavec izstrelil tromblonsko mino na sredo mitralješkega gnezda pripadnikov JLA, vendar ni eksplodirala. Ob 12.55 je bil ponovno vzpostavljen stik s polkovnikom Obradovićem. Ta je še naprej grozil in zahteval umik enot TO. Medtem so iz tankov začeli streljati z zažigalnimi bombami, zaradi česar je v prostoru med bojnim črtama izbruhnil požar. Prestrežen je bil tudi pogovor med polkovnikom Obradovićem in piloti, ki so čakali v zraku in zahtevali dovoljenje za akcijo. Polkovnik jim je ukazal nadaljnje čakanje, češ da je v fazi dogovarjanja za pogajanja in rešitev položaja. Do 15.00 so se predali vsi pripadniki JLA z obrambne črte, tako da so ostali le še tisti, razporejeni med tanki. Sledili so nenehni stiki med eno in drugo stranjo, v katerih ni nihče popustil vse do 17.00, ko se je polkovnik Obradović strinjal, da je nastali položaj treba rešiti brez preliivanja krvi. Dokončni pogovori so se pričeli ob 20.00. Polkovnik Obradović se je strinjal o umiku pripadnikov JLA, prosil je le za enodnevni odlog, saj naj bi v tem času prispeli vlačilci, ki bi odpeljali oklepnike z mejnega prehoda. Po posvetovanju z Republiškim štabom TO mu je bilo to odobreno.

Lazaret, 2. julij 1991

5. PŠTO v Ljubljani med osamosvojitveno vojno leta 1991

Dr. Martin Premk

Ljubljana je z razglasitvijo slovenske samostojnosti 25. junija 1991 postala glavno mesto suverene države. Osamosvojitve Slovenije je bila svečano razglašena 26. junija 1991 zvečer na Trgu republike v središču Ljubljane. Ljubljana je bila že do tedaj republiška prestolnica in sedež vseh najpomembnejših državnih in drugih pomembnih ustanov, kot so pošta, televizija in radio, ter mnogih najpomembnejših slovenskih podjetij. Ljubljana je bila tudi osrednje prometno vozlišče Slovenije, kjer se križajo vse prometne povezave, v bližini je bilo tudi najpomembnejše slovensko letališče na Brniku.

V času osamosvajanja Slovenije je v Ljubljani deloval tudi Republiški štab Teritorialne obrambe, ki je takrat vodil vse enote Teritorialne obrambe v Sloveniji. Območje mesta Ljubljane in okolice je po takratnem ustroju pokrival 5. Pokrajinski štab Teritorialne obrambe Ljubljanske pokrajine. Poveljstvu 5. Pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe Ljubljanske pokrajine so bili podrejeni Območni štabi Teritorialne obrambe, ki so pokrivali ozemlja takratnih občin. Po preureditvi območnih štabov Teritorialne obrambe, ki je tik pred začetkom osamosvojitvene vojne povzročila kar nekaj zmede, so junija 1991 pod poveljstvom 5. Pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe delovali 51.

Območni štab Teritorialne obrambe Ljubljana – mesto, 53. Območni štab Teritorialne obrambe Logatec, 55. Območni štab Teritorialne obrambe Domžale in 57. Območni štab Teritorialne obrambe Grosuplje. Ob začetku spopadov je bil poveljnik 5. Pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe Ljubljanske pokrajine podpolkovnik Miha Butara, načelnik štaba pa stotnik prve stopnje Vojko Pavlin. Poveljnik 51. Območnega štaba Teritorialne obrambe, ki je zajemal območje Ljubljane, je bil major Rihard Urbanc, načelnik štaba pa major Franc Kunovar. Prav tako kot po vsej Sloveniji so se tudi v enotah 5. PŠTO že od večstrankarskih volitev in odvzema orožja TO v maju 1990 pripravljali na morebiten napad enot JLA in vojno. Tako je na območju Ljubljane kmalu po maju 1990 začela delovati močna mreža Manevrske strukture narodne zaščite s štaboma Ljubljana – mesto in Ljubljana – okolica.

Napetosti med jugoslovansko vojsko in slovenskimi oblastmi so se kmalu nato jasno pokazale prav v Ljubljani, ko je vojaška policija JLA 4. oktobra 1990 zasedla Republiški štab Teritorialne obrambe v Prežihovi ulici, ki bi ga moralo prevzeti novo slovensko poveljstvo. Zato je bil oblikovan novi Republiški štab Teritorialne obrambe, v katerega so se vključile tudi vse enote Manevrske strukture narodne zaščite. Tik

Logatec - klanec, 3. julij 1991

Ljubljana, 2. julij 1991

pred osamosvojitveno vojno je delovanje Teritorialne obrambe, slovenske milice in drugih ustanov v Sloveniji začela povezovati republiška koordinacijska skupina. V njenem okviru je na ljubljanskem območju 26. maja 1991 začela delovati Podkoordinacijska skupina za Ljubljansko pokrajino, ki je nato vodila priprave in delovanje vseh obrambnih in varnostnih sil. Ljubljanska Teritorialna obramba je že več mesecev pred razglasitvijo osamosvojitve Slovenije vpoklicevala svoje pripadnike na urjenje in se pripravljala na morebiten spopad.

Na dan osamosvojitve je tako imel 5. Pokrajinski štab Teritorialne obrambe vpoklicanih 3121 vojakov in častnikov, med vojno pa se je mobilizacija nadaljevala, tako da je bilo v 5. PŠTO zadnji dan vojne 6245 vojakov in častnikov. V ljubljanskem 51. Območnem štabu Teritorialne obrambe je bilo prvi dan vojne 1050 vojakov in častnikov, zadnji dan vojne pa 3125. Na širšem ljubljanskem območju je imela močne enote in številne

Komenda-Moste, 2. julij 1991

vojašnice tudi JLA. V središču Ljubljane, v vojašnici na Metelkovi, je bilo tedaj poveljstvo celotnega 14. korpusa JLA, ki je poveljeval enotam JLA v osrednji Sloveniji. V središču mesta sta bili tudi vojašnici na Roški in Dunajski cesti ter mnogo drugih ustanov JLA. Na obrobju Ljubljane sta bili vojašnici v Mostah in Šentvidu, kjer so bile nameščene močne enote JLA. Samo v ljubljanskih vojašnicah je bilo približno 3500 vojakov in oficirjev JLA. V neposredni bližini Ljubljane v vojašnici na Vrhniki pa je bila tudi najmočnejša enota JLA v Sloveniji, 1. oklepna brigada, oborožena z naj sodobnejšimi tanki in drugimi bojnimi vozili. Prav na Vrhniki, kjer je bilo razmeščenih več drugih enot JLA, se je tudi začela osamosvojitvena vojna na ljubljanskem območju. Dve koloni tankov in bojnih oklepnih vozil sta 27. junija 1991 ob 2.30 zjutraj zapustili vojašnico in se odpravili v smeri Ljubljane. Obe koloni, v katerih je bilo skupaj dvajset tankov in deset bojnih oklepnih vozil, sta imeli ukaz priti do letališča Brnik in ga zasesti. Ena kolona je proti Brniku odšla prek Brezovice, Dobrave, mimo Toškega Čela in prek Šentvida, druga kolona pa je do Brnika prodirala po zahodni ljubljanski obvoznici prek Črnuč in Trzina ter mimo Komende. Obe koloni so na njuni poti poskušali ustaviti pripadniki Teritorialne obrambe in milice, prvič z barikado pri Brezovici, ki je bila narejena iz osebnih vozil in so jo tanki prebili. Postavljenih je bilo še več barikad, ki so jih tanki prebili ali obšli, barikade pa so bile kmalu postavljene tudi na glavnih dostopih v Ljubljano, saj se je pričakovalo, da bodo tanki zavili tudi v središče Ljubljane in začeli zasedati pomembne ustanove v mestu. Med potjo proti Brniku se je en tank pokvaril in obstal na avtocesti pri Brezovici, en prav tako pokvarjen tank je obstal pri Komendi, trije tanki pa so zgrešili smer in namesto proti Podutiku zavili proti vrhu Toškega čela, kjer so obstali, ko je eden od njih zdrsnil s ceste. V Trzinu je zgodaj zjutraj kolona tankov in bojnih oklepnih vozil prebila barikado in nadaljevala pot proti Brniku, tri bojna oklepna vozila pa so ostala pred barikado, ker si je eno od njih strgalo gosenico in zaprlo pot ostalim vozilom. Vsa tri oklepna bojna vozila, v katerih je bilo trideset vojakov JLA, in malo poveljniško terensko vozilo JLA, ki je tudi obstalo, so nato obkolili pripadniki domžalske Teritorialne obrambe. Pripadniki Teritorialne obrambe so nato zasedli položaje okoli Trzina in se začeli pogajati z obkoljenimi oficirji in vojaki JLA, medtem so se pripadnikom Teritorialne obrambe pridružili tudi pripadniki Specialne enote milice. Oficirji in vojaki JLA se niso bili pripravljani predati, malo pred sedmo uro zvečer pa sta iz vrhniške vojašnice priletela še dva helikopterja, v katerih je bilo sedemindvajset diverzantov JLA, ki naj bi osvobodili obkoljena bojna vozila. Ko so se diverzanti JLA izkrcali med Trzinom in Depalo vasjo, se je vnel spopad, med katerim je bil ubit pripadnik Teritorialne obrambe Edvard Peperko, ubiti pa so bili tudi štirje vojaki JLA. Pripadniki Specialne enote milice in Teritorialne obrambe so kmalu zajeli dve bojni vozili in vojake, tretje bojno vozilo se jim je predalo nekaj kasneje. Diverzanti JLA so se umaknili proti Depali vasi in pri tem ugrabili tri talce ter vdrli v bližnjo hišo in jo oropali. Naslednje jutro so jih

skrite v gozdu obkolili pripadniki Specialne enote milice, nekaj po enajsti uri dopoldne so se vsi diverzanti JLA predali. Večini kolone tankov in bojnih oklepnih vozil je uspelo priti do letališča na Brniku, ki so ga oblegali do prekinitve spopadov. Ljubljanske enote Teritorialne obrambe so nato poskrbele za tanke, ki so ostali za tankovsko kolono. Še 27. junija 1991 so pripadniki Teritorialne obrambe odšli do Toškega Čela, kjer so želeli napasti tanke, ob katerih so se zbirali domačini. Trije tanki na Toškem Čelu so bili nato zajeti brez spopada, saj so jih tankisti JLA nepoškodovane zapustili in odšli v vojašnico na Vrhniki. Pripadniki Teritorialne obrambe so obkoliti tudi pokvarjeni tank na avtocesti pri Brezovici, v katerem so tankisti JLA čakali na pomoč. Naposled so pripadniki Teritorialne obrambe tank napadli 29. junija 1991 dopoldne. Na tank so izstrelili več protioklepnih raket, in ko sta ga zadeli dve raketi Armbrust, se je posadka tanka predala. Pripadniki Teritorialne obrambe in milice so s pomočjo drugih republiških in mestnih ustanov takoj po začetku napada in odhodu tankov iz vrhniške vojašnice začeli postavljati barikade, s katerimi so hoteli preprečiti vdor tankov v središče Ljubljane. Na vpadnicah v mesto in središču Ljubljane je bilo že prvi dan vojne postavljenih 59 barikad, v središču mesta, predvsem okoli predsedniške palače, parlamenta, zgradbe televizije in Cankarjevega doma, kjer je delovala tudi republiška koordinacijska skupina. Barikade so postavljali iz priročnih sredstev, tovornjakov, avtobusov in težke gradbene mehanizacije pa tudi iz osebnih vozil. Pripadniki Teritorialne obrambe so barikade tudi minirali, ker je primanjkovalo min in razstreliva, so nekatere minirali z jeklenkami, polnimi plina. Najmočnejše so bile zavarovane vpadnice na zahodni strani Ljubljane, od koder je bilo pričakovati nov vdor tankov in oklepnih vozil z Vrhnike. Pripadniki ljubljanske Teritorialne obrambe so takoj po začetku napada blokirali tudi vse ljubljanske vojašnice in druge vojaške objekte ter jih nadzorovali ves čas spopadov. Največja grožnja je bila vojašnica v Šentvidu, kjer je imela JLA močne enote, oborožene s topovi

Ljubljana, 2. julij 1991

in oklepnimi vozili, na velikem območju vojašnice so bila tudi ogromna skladišča z orožjem. Takoj ob začetku spopadov so se vojaki v šentviški vojašnici začeli vkopavati in namerjati topove in minomete proti središču Ljubljane. Poveljnik vojašnice je zagrozil, da bo ob napadu nanjo začel streljati na središče mesta in da bo uničil plinarno, vodovodne naprave in tovarne v bližini. Grozila pa je tudi nevarnost, da bi enote JLA iz te vojašnice z oklepnimi vozili začele prodirati proti središču Ljubljane. Zato je ljubljanska Teritorialna obramba z več kot štiristo pripadniki obkolila šentviško vojašnico, zavarovali so smer proti središču Ljubljane vzdolž Celovške ceste in strogo nadzorovali dogajanje v vojašnici tudi po prekinitvi spopadov. Veliko nevarnost za Ljubljano je pomenila tudi vojašnica v Mostah, kjer je imela JLA poleg protiletalskih enot oklepna vozila. Tudi iz te vojašnice bi lahko JLA vdrla proti središču Ljubljane, poveljniki Teritorialne obrambe so prav tako vedeli za možnost, da lahko enote JLA iz te vojašnice odidejo na pomoč svojim enotam pri letališču Brnik. Zato je več kot šeststo pripadnikov Teritorialne obrambe sklenilo obroč okoli vojašnice v Mostah in zavarovalo smeri proti središču Ljubljane ter proti Tomačevemu in Črnučam. Pripadniki ljubljanske Teritorialne obrambe so skupaj s pripadniki milice ob začetku spopadov nadzirali tudi vse druge ljubljanske vojašnice in vojaške objekte. Predvsem so zavarovali območje okoli vojašnice na

Brezovica, 2. julij 1991

VOJNI ZA SLOVENIJO 1991

Ljubljana, 2. julij 1991

Dunajski cesti (takrat Titovi cesti), okoli vojašnice na Metelkovi in vojašnice na Roški cesti. Vse ljubljanske vojašnice je ljubljanska Teritorialna obramba zavarovala in nadzorovala, ni pa začela napadov in se je tudi strogo izogibala izzivanju vojakov JLA, saj bi ob spopadih v središču in na obrobju Ljubljane gotovo bile žrtve med prebivalstvom in povzročena velikanska škoda. Takšno vodenje spopadov je prekinil ukaz poveljnika Republiškega štaba Teritorialne obrambe polkovnika Janeza Slaparja, ki je 28. junija 1991 poveljniku 5. Pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe podpolkovniku Mihi Butari po telefonu ukazal, da naj enote 5. Pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe napadejo vse vojašnice na območju Ljubljane in Vrhnike. Podpolkovnik Miha Butara je ukaz o napadu na vojašnice zavrnil oziroma zahteval pisni ukaz, ki pa ga nato nikoli ni bilo. Iz Republiškega štaba Teritorialne obrambe so nato začeli pošiljati entotam ljubljanske Teritorialne obrambe ukaze o napadu na vojašnice mimo poveljstva 5. Pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe, vendar so vse enote, ki so ga prejele, ukaz o napadu na vojašnice zavrnil. V zgodnjih jutranjih urah 30. junija 1991 so nato poveljnika 5. Pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe podpolkovnika Miho Butaro zamenjali z novim poveljnikom majorjem Janezom Lesjakom, kot razlog za zamenjavo pa so v Republiškem štabu Teritorialne obrambe poleg neizvršitve ukaza o napadu na vojašnice navedli to, da prodor tankov z Vrhnike ni bil ustavljen, in težave pri

zavarovanju tankov na Toškem Čelu. Ne glede na to, da ni bil izveden napad na vojašnice, so barikade okoli vojašnic in po središču Ljubljane terjale žrtve. V Šentvidu sta dve ženi oficirjev JLA 29. junija 1991 zjutraj kljub opozorilom prebili barikado in z osebnim vozilom zapeljali na minsko polje. Ob eksploziji sta bili obe ženski ranjeni, v poveljstvu ljubljanske Teritorialne obrambe so nato poostriili nadzor in omejili gibanje civilistov pri barikadah. Ponoči 30. junija 1991 so odjeknili strelji pri barikadi v središču Ljubljane v Aškerčevi ulici pri Filozofski fakulteti, pri čemer je bil ubit miličnik Stanko Strašek. Pri barikadi se je takrat ustavilo osebno vozilo, iz katerega je začel streljati voznik, ki so mu popustili živci, sicer pripadnik 30. Razvojnne skupine Teritorialne obrambe. Strelji so pokosili miličnika Stanka Straška, voznik pa je pobegnil in bežal po Dunajski (takrat Titovi) cesti proti Bežigradu, kjer so ga pri križišču z ljubljansko obvoznico pri zgradbi Smelta ustavili miličniki in je bil v streljanju ubit. Dokaj skrito očem Ljubljančanov so pripadniki ljubljanske Teritorialne obrambe že drugi dan vojne, 28. junija 1991, zvečer v hitri akciji zavzeli prisluškovalni center na Šišenskemu hribu na Rožniku nad Ljubljano. Jugoslovanska vojska je imela v zgradbah na Šišenskemu hribu »center za elektronska dejstva« oziroma prisluškovalni center, iz katerega je lahko prisluškovala zvezam v tujini in doma. Ker so lahko iz prisluškovalnega centra slišali in ovirali tudi zveze slovenskega republiškega vodstva in Teritorialne obrambe, so ljubljanski teritorialci dobili ukaz, da zavzamejo prisluškovalni center. Po pripravah je skupina pripadnikov ljubljanske Teritorialne obrambe 28. junija 1991 proti večeru odšla proti Šišenskemu hribu in začela obkoljevati prisluškovalni center. O položaju v prisluškovalnem centru so bili dobro obveščeni, saj so že pred tem ujeli strokovnjaka, ki je bil tam zaposlen. Od njega so izvedeli, da je vzdušje v prisluškovalnem centru zelo klavrno, ker se večina vojakov ne strinja z ravnanjem jugoslovanske vojske, da pa bi se predaji verjetno upiral poveljujoči oficir JLA z nekaj sodelavci. Pripadniki Teritorialne obrambe so želeli center zavzeti brez uporabe orožja, saj bi streljanje v središču Ljubljane lahko ogrozilo prebivalce. Zato so po obkolitvi prisluškovalnega centra vanj poslali prej ujetega strokovnjaka, da naj vojake prepriča o predaji. Kmalu so se pri vhodu v center pojavili prvi vojaki, ki so se želeli predati. Med njimi pa ni bilo poveljujočega oficirja JLA, zato so teritorialci zagrozili, da bodo razstrelili zgradbo, prav tako so ga k predaji pozivali njegovi vojaki. Tudi poveljujoči oficir JLA se je nato predal ljubljanskim teritorialcem, vendar šele po tem, ko je to javil svojim nadrejenim po radijski zvezi. Ljubljanski teritorialci so tako brez žrtev zavzeli pomemben prisluškovalni center jugoslovanske vojske ter zajeli dvajset vojakov in poveljujočega oficirja z orožjem in vso opremo. Šele po zavzetju prisluškovalnega centra na Šišenskemu hribu so tja prišli tudi pripadniki Specialne enote milice. Ljubljanska Teritorialna obramba pa je 2. julija 1991, zadnji dan spopadov, zavzela še eno zgradbo v središču Ljubljane, bivšo zgradbo Teritorialne obrambe na Prulah, v kateri so bili od oktobra 1990 vojaki JLA. Ker so dobro poznali

Ljubljana, 28. junij 1991

razmere na Prulah in v zgradbi, so se vojaki vojaške policije ljubljanske Teritorialne obrambe odločili, da zgradbo zavzamejo. 2. julija 1991 zgodaj popoldne so jo obkolili, opozorili bližnje stanovalce na nevarnost in jim naročili, naj se umaknejo. Vojake v zgradbi na Prulah so pozvali k predaji, a ni bilo odgovora. Izstrelili so opozorilni strel v okno, nakar se je pokazal poveljujoči podoficir JLA, ki je zahteval nekaj časa, da lahko obvesti nadrejene o predaji. Kmalu zatem so se predali šest vojakov JLA in poveljujoči podoficir z orožjem in opremo. Med zajetimi vojaki je bil tudi Slovenec, ki so ga takoj umaknili od preostalih vojakov. Med zavzetjem zgradbe na Prulah so tja prišli tudi drugi pripadniki Teritorialne obrambe, katerim so predali ujetnike in zajeto orožje. Sicer pa se Ljubljanci osamosvojitvene vojne spominjajo tudi po nevarnosti zračnih napadov. Izzivanje jugoslovanske vojske se je začelo že 26. junija 1991 zvečer med slovesno razglasitvijo osamosvojitve, ki so jo preletavala jugoslovanska vojaška letala. Že prvi dan vojne, 27. junija 1991, je bil pozno popoldne nad Igom pri Ljubljani z raketo sestreljen helikopter JLA. Na Igu je bil tedaj eden od dveh učnih centrov Teritorialne obrambe za urjenje nabornikov, ki so ga varovale enote ljubljanske Teritorialne obrambe. Popoldne prvega dne vojne sta nad učnim centrom na Igu letela dva helikopterja JLA. Enote Teritorialne obrambe, ki so varovale učni center, so nato po ukazu 5. Pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe streljale na helikopterja in zadele enega, ki je

takoj strmoglavil nedaleč od Iga. Kmalu zatem, približno ob 19. uri istega dne, je bil nad ljubljansko Rožno dolino z raketo sestreljen še en helikopter. Padel je med hišami v Rožni dolini, v razbitinah pa je umrl pilot Anton Mrlak, ki je takrat že sodeloval s Teritorialno obrambo. Za varovanje prestolnice pred zračnimi napadi je ljubljanska Teritorialna obramba razmestila svoje protiletalske enote na območju Ljubljanskega gradu. Tam so bili ves čas spopadov razmeščeni lahki protiletalski topovi in protiletalske rakete, vojaki za opazovanje pa so bili tudi v stolpu Ljubljanskega gradu. Največja zračna nevarnost je Ljubljani grozila v nedeljo, 30. junija 1991, dopoldne, ko so po letališčih jugoslovanske vojske začela vzletati bojna letala. Takrat je bil dan znak za zračno nevarnost s sireni in to dopoldne je večina Ljubljančanov preživela po zakloniščih in kletih, čeprav letala takrat niso priletela nad Ljubljano. Zračni napad pa je Ljubljana doživela 2. julija 1991 zgodaj popoldne, ko je letalo jugoslovanske vojske nad mestom prebilo zvočni zid in z močnim pokom razbilo nekaj stekel ter preplašilo Ljubljančane. Šele nato so se oglasile sirene za zračno nevarnost in večina Ljubljančanov je popoldne ponovno preživela v zakloniščih in kletih. Letala JLA tudi ta dan niso napadla Ljubljane, so pa nato s topovi in raketami napadla barikade pred Vrhniko, že dopoldne tega dne pa so napadla radijski oddajnik pri Domžalah.

Letalski alarmi in barikade na ljubljanskih cestah in ulicah so se verjetno najbolj vtisnili v spomin Ljubljančanov na osamosvojitveno vojno. V spominu so ostale tudi podobe teritorialcev, ki stojijo poleg barikad, ter enotna volja prebivalcev Ljubljane ter ljubljanskih teritorialcev, miličnikov in vseh drugih, ki so bili odločeni upreti se nasilju in grožnjam. Ljubljanci so takrat teritorialce sprejemali za svoje in jih tudi oskrbovali z vsem potrebnim, če jim je česa primanjkovalo. Prav pripadnikom Teritorialne obrambe, milice in vsem ostalim, ki so takrat branili naše mesto, gre zahvala, da je Ljubljana vojno preživela uporno in zmagovito, vendar brez hujših spopadov in žrtev.

Brezovica, 27. junij 1991

6. PŠTO Severnoprimsorske pokrajine v vojni za Slovenijo

Dr. Blaž Torkar

Delovanje TO na območju severne Primorske je vodil 6. Pokrajinski štab TO Nova Gorica (6. PŠTO) pod vodstvom Bogdana Beltrama. Od ustanovitve do oktobra 1990 je deloval v vojašnici Ajševica, kjer je bil tudi sedež 63. obmejnega bataljona JLA. Do 4. oktobra 1990 so štab praviloma vodili aktivni častniki JLA, mirnodobne naloge pa so opravljali rezervni častniki TO, kmalu zatem, 26. oktobra 1990, pa se je štab zaradi nevzdržnih razmer preselil v stavbo Uprave za notranje zadeve (UNZ) v Novi Gorici. Poveljstvo 6. PŠTO je potrebovalo nove prostore, ki bi omogočali nastanitev in telefonske povezave do nadrejenih in podrejenih brez možnosti prisluškovanja. Komandanti občinskih štabov so tudi po preselitvi poveljstva normalno izvajali svoje naloge, Rafael Mokorel v Novi Gorici, Emil Velikonja v Ajdovščini, Alojz Rejc v Idriji, Vito Berginc v Tolminu in kasneje za nekaj mesecev Miro Pogačnik v Logatcu.

Pred začetkom vojne, konec leta 1990 in v začetku 1991, sta potekala intenzivna reorganizacija in prilaganje TO novonastalim razmeram in potrebam. TO je s svojimi pripadniki zavarovala vse notranje prostore upravnih organov, ki so hranili evidence nabornikov, tako da JLA niso izročili evidenc vojaških nabornikov. Izvedene so bile tudi številne vaje, npr. štabno-vojna vaja Kobra '91, mobilizacijsko taktična vaja Premik '91, prav tako pomembni pa so bili načrti, kot so Objekt v variantah (B-1, B-2), Kamen v variantah (K-1, K-2, K-3, K-3a, K-4) in načrt Nabava. Tudi upravni organi za ljudsko obrambo so imeli pomembno vlogo pri realizaciji načrta nenasilnega oviranja.

Dne 1. junija 1991 so bile uvedene spremembe v organizaciji TO, ko so iz štirih občinskih štabov ustanovili dva območna, tako da so iz občinskih štabov Ajdovščina in Nova Gorica ustanovili 61. Območni štab TO (61. Obm. ŠTO) s sedežem v Novi Gorici, iz občinskih štabov v Tolminu in Idriji pa 63. Območni štab TO (63. Obm. ŠTO) s sedežem v Tolminu. Reorganizacija je bila hitro izvedena, vendar so se v praksi porajala nekatera organizacijska in vsebinska vprašanja, saj se nekateri posamezniki iz občinskih štabov niso želeli podrediti novonastali organizaciji območnih štabov. Tako na Tolminskem niso izvedli popolne združitve obeh občinskih štabov, poleg tega formacije občinskih štabov v vojni sestavi niso bile preklicane. Bojno pripravljenost je 6. PŠTO iz dneva v dan stopnjeval z vedno večjim številom starešin v štabih TO in vedno večjim številom enot na terenu, popolna bojna pripravljenost pa je bila dosežena v ponedeljek, 24. junija 1991, z mobilizacijo večjega števila enot TO na

celotnem območju pokrajine. V vseh enotah JLA na severnem Primorskem je potekalo informiranje starešin JLA o situaciji v državi in stanju v JLA, povečal pa se je tudi nadzor starešin.

Že pred izpadom enot JLA iz vojašnic je imel 6. PŠTO veliko vojaških obveznikov TO na usposabljanju in za varovanje objektov posebnega pomena. Med 26. junijem in 17. julijem 1991 je vse pomembnejše obrambne in varnostne aktivnosti usklajevala Koordinacijska podskupina severne Primorske, ki jo je vodil Drago Vidrih. Na območju severne Primorske je imela TO v prvih dneh julija 1991 2984 oboroženih pripadnikov. Za varnost prebivalstva in opravljanje nalog ob državni meji pa je skrbela UNZ v Novi Gorici.

Na dan proslavljanja slovenske osamosvojitve, 26. junija 1991, je poveljnik 6. PŠTO ukazal 61. in 63. Obm. ŠTO, da skupaj z organi za notranje zadeve zavarujeta mednarodne mejne prehode in da se ukrepi izvršijo brez uporabe sile, saj bo o morebitni uporabi enot TO odločalo Predsedstvo RS. Ukaz je tudi vseboval zahtevo po aktiviranju zbirnih centrov in njihovo sodelovanje v skladu z navodili. Že naslednji dan pa je poveljnik 6. PŠTO seznanil oba Obm. ŠTO, da je pričakovati nadaljevanje zaostrovanja z JLA in zveznimi organi ter da bodo poskušali vzpostaviti nadzor na italijansko-avstrijski meji. TO je dobila nalogo, da mora aktivnosti JLA preprečiti z vsemi ukrepi.

Dne 26. junija 1991 dopoldan so iz Koordinacijske podskupine Postojna poročali, da je iz Pivke krenila tankovska kolona v smeri Vipavske doline. Motorizirani del kolone je bil nato ustavljen na Rebrnicah. Po pregovarjanju se je kolona obrnila proti Postojni in krenila preko Bukovja in Sanabora proti Vipavi. Zaradi oviranja, še posebno pa vaščanov Vrhpolja, je kolona dosegla Vipavo v poznih večernih urah. Naslednji dan, 27. junija 1991, so tanki in motorizirana kolona iz vipavske vojašnice krenili proti Ajdovščini. Zaradi barikad na mostu čez Hubelj in najverjetneje zaradi želje, da se čim prej zasedejo mejni prehodi, so se tem preprekam izognili in se po stranskih poteh premikali proti mednarodnima mejnima prehodoma (MMP) Rožna Dolina in Vrtojba in ju v večernih urah tudi zasedli.

Istega dne popoldne je JLA s štirimi helikopterji pripeljala v Ajševico in na Dombravo okoli 90 zveznih miličnikov z namenom, da zavarujejo mejne prehode. Izkrkali so se daleč stran od mejnih prehodov, vendar jih niso zasedli. Enote TO so skupaj s civilno obrambo blokirale izhode iz vojašnic v Ajdovščini in

Rožna dolina ...

... zanjo vsem pripada slava

Vipavi, saj so bili prepovedani kakršnikoli premiki enot JLA iz vojašnic. Ključno spremembo v napetem dogajanju tega dne je pomenil ukaz 6. PŠTO, ki je 27. junija ob 15.00 podrejenima Obm. ŠTO ukazal, da za izvršitev ukazanih nalog uporabijo razpoložljivo strelno orožje, orožje za protioklepno in protiletalsko obrambo. To je pomenilo, da je bila tudi naši strani dovoljena uporaba strelnega orožja, kar je mnoge presenetilo, saj so nazadnje le spoznali, da gre za prave vojne razmere. Ta dan okoli 16. ure je milica dobila obvestilo o prihajajoči koloni bojnih oklepnih vozil JLA iz smeri Razdrtega, vendar je bil sklenjen dogovor, da se vojaška kolona lahko premakne do skladišča v BARNICAH nad Podnanosom. Isti dan je bil po navedbah koordinacijske podskupine izveden še en helikopterski desant JLA na območju Osek, Ajševica-Dombrava, na Tolminskem pa so enote TO obkolile območje MMP Robič.

Dne 28. junija 1991 je vod za protidesantno delovanje (PDD) TO iz Ajdovščine dobil ukaz, naj postavi zasedo na magistralni cesti Ajdovščina-Nova Gorica, ustavlja vsa vojaška vozila in s tem prepreči kakršnekoli fizične povezave med enotami JLA v Vipavi in enotami JLA, ki so bile na državni meji in v vojašnici na Ajševici. Ukazano je bilo, da mora vod zajeti pripadnike JLA in uporabiti strelno orožje, če se bodo vojaki upirali. Po prihodu kolone treh vozil iz smeri Nove Gorice je poveljnik TO na cestišču poskušal z dvigom roke ustaviti kolono, iz katere so bili sproženi rafali iz pehotnega orožja. Poveljnika niso zadeli, vod pa je odgovoril z ognjem. Enota TO ni imela izgub, medtem ko je po navedbah poročila bolnišnice Nova Gorica bilo ranjenih osem pripadnikov JLA, dva sta bila ambulantno oskrbljena in odpuščena, dva pripadnika JLA pa sta bila mrtva.

V spopadu na MMP Rožna Dolina so padli trije vojaki JLA, 16 je bilo ranjenih, ranjenih je bilo tudi šest civilistov, uničena sta bila dva tanka T-55, na strani TO in milice pa ni bilo žrtev. Zavzetje MMP Rožna Dolina je uspelo kljub nekaterim nejasnostim, ki jih je zaradi nasprotujočih si ustnih virov težko pojasniti. Akcija je uspela, saj so imeli pripadniki SBS 6. PŠTO veliko

pomoč in podporo milice in civilnega prebivalstva, zato lahko zavzetje MMP Rožna Dolina opredelimo kot uspešen projekt vseh treh struktur.

Akcija na MMP Vrtojba je uspela zaradi usklajenega delovanja milice in TO ob doslednem vztrajanju pri brezpogojni vdaji in po uspešnem pogajanju miličnika Svitoslava Pogelška. Na častnika JLA sta nedvomno močno vplivala ogled razdejanja na MMP Rožna Dolina in močno obsojanje civilnega prebivalstva. V celotni akciji je padel en sam strel, in še ta po pomoti. Vojake JLA in zvezne miličnike so pripadniki TO in PEM vkrcali na avtobuse, ki so jih peljali v stavbo UNZ. V času pogajanj je bilo v ožji okolici MMP Vrtojba sedem tankov, šest tovornih motornih vozil, enota s 15 raketami Maljutka ter skupaj 138 vojakov in starešin JLA.

V vojaškem spopadu v Rožni Dolini je TO zaplenila tri tanke T-55, naslednji dan po uspešni akciji v Vrtojbi pa je pridobila še dodatnih sedem, od katerih je bil eden pokvarjen. Dne 30. junija je bila ustanovljena tankovska četa 6. PŠTO, imenovana tudi Toni-55, po poveljniku čete Toniju Gleščiču. 6. PŠTO je načrtoval tudi napad na vojašnico na Ajševici, kjer je bilo območno poveljstvo enot JLA. V napad, ki bi se zgodil 2. julija, naj bi bila vključena tudi tankovska četa. Ker je koordinacijska podskupina prejela 2. julija sporočilo, da gre iz smeri Pivke in Postojne proti Vipavski dolini kolona 18 tankov JLA, je priprave za napad prekinila in sklenila, da se del tankov, SBS 6. PŠTO in 137. diverzantski odred TO nemudoma namestijo na položaje za obrambo. Med premikanjem so četo začeli obstreljevati iz vojašnice na Ajševici. JLA je en tank zadela in tudi ranila enega od pripadnikov čete. Tankovska četa ni odgovorila na napad, čeprav je bil položaj zelo ugoden. Vsesplošno obstreljevanje bi povzročilo veliko gmotno škodo v sosednjih krajih in civilne žrtve. Enota je ostala na položajih v Lokah in za kromberškim gradom, sledila pa je vnovična priprava napada na vojašnico na Ajševici, saj se je kolona tankov iz pivške vojašnice usmerila proti Postojni. V večernih urah 2. julija je bila razglašena vsesplošna prekinitev ognja in priprava na napad je

bila ustavljena. Tankovska četa je od julija 1991 ostala na območju Lok in Kromberka. Potem ko je 16. septembra TO večino tankov vrnila JLA, je bila tankovska četa razpuščena.

V Novi vasi pri Opatjem selu je bila obmejna stražnica JLA, ki ji je poveljeval podčastnik JLA in grozil, da bo streljal na vas, zato se je koordinacijska podskupina odločila, da s pomočjo SBS 6. PŠTO, z oddelkom PEM in 1. vodom 125. čete za PDD zavzame stražnico. V spopadu je bil ubit komandir stražnice JLA, trije vojaki JLA pa so bili lažje poškodovani. Zajetih je bilo 22 pripadnikov JLA, enote TO in PEM pa v spopadu niso imele izgub.

Oddajni RTV-center je bil napaden dvakrat, in sicer 28. junija in 2. julija. Ob prvem napadu je bil ranjen upravnik kočice in poškodovanih precej anten in valovodov. Ob naslednjem napadu so delavci pravočasno zapustili stolp in se umaknili. Enota TO je nato prosila poveljstvo za umik na rezervne položaje, kar je poveljstvo tudi odobrilo. Prejeli so opozorilo o možnosti pehotnega napada na Nanos, zato se je morala celotna posadka z Nanosa začasno umakniti. Pozno popoldne so izvedeli, da so center še enkrat obstreljevali in uničili antenski kabel radijskega oddajnika.

V Goriških brdih ni bilo vojaških spopadov, vendar je TO kljub začetnemu pomanjkanju oborožitve temeljito nadzirala komunikacije in prevoze pripadnikov JLA ter vse aktivnosti petih stražnic, ki so bile dobro oborožene. V Goriških brdih je bilo aktivnih šest obmejnih stražnic, ki so imele v povprečju 30 vojakov JLA. Od teh so bile pomembnejše stražnica na Sabotinu zaradi svoje strateške pozicije, stražnica v Medani kot koordinator za usklajeno delo vseh stražnic v Brdih in stražnica Vrhovlje pri Kožbani, ki je bila center prisluškovanja oziroma spremljanja komunikacijskih povezav.

Potem ko je JLA po dolgotrajnih pogajanjih 28. julija ob 1.00 ponoči zasedla MMP Robič, je bila naslednji dan njegova osvoboditev hitro izpeljana. Mejni prehod je bil osvobojen že ob 13.30, pri čemer so se dobro izkazali takojšen kontakt s pripadniki JLA in vzpostavitev mirnih pogajanj ter taktika zavlačevanja predaje MMP. Dne 27. junija dopoldne je JLA zavzela MMP Učja in Predel ter po treh dneh tudi zapustila mejna prehoda. Enote so se vrstile iz stražnice na Učji v stražnico Zaslav in s Predela v stražnico Log pod Mangartom. Mejna prehoda sta tako bila ponovno odprta 29. junija 1991. Sočasno z zavzemanjem MMP Robič sta potekali zavzemanje stražnice Livek in blokada stražnice Livške Ravne. Stražnica Livek je bila 28. junija obkoljena in se je ta dan tudi vdala. Dne 28. junija je TO vzpostavila stik s poveljnikom stražnice Livške Ravne, vendar so tam bila pogajanja trša, tako da je TO dosegla, da se je poveljnik stražnice z delom posadke predal. Iz stražnice je pobegnil le del posadke, nekaj pa jih je ostalo in dobilo okrepitev iz stražnice Vogrinška. Stražnica Breginj ni predstavljala nevarnosti, saj njen poveljnik ni izvajal nikakršnih aktivnosti, zato je na tem maloobmejnem prehodu promet potekal neovirano.

Kot je ugotovil pisec poročila Komisije za ugotavljanje okoliščin in vzrokov eksplozije v Črnem Vrhu nad Idrijo, se je po odločitvi TO o pogajanjih z JLA sprožil plaz usodnih dogodkov. Pisec ugotavlja, da je k neuspešnemu pogajanju doprineslo tudi to, da pogajalec ni pravilno ocenil psihičnega stanja poveljujočega podčastnika, kar so potrjevale tudi ocene obeh civilnih spremljevalcev. Dogodki so ušli iz rok tistim, ki bi morali položaj obvladati, ker so posamezne strukture (TO, Izvršni svet, Krajevna skupnost, Civilna zaščita, postaja milice) delovale izrazito po poveljujoči hierarhiji in niso ocenile dejanskega stanja. Tudi obveščanje in koordinacija med posameznimi strukturami sta bila slaba.

Omeniti velja še nekatere druge dogodke, kjer so uspešno delovale enote TO, milice in civilnih struktur, ki pa jih zaradi omejitve dolžine teksta nisem podrobneje opisal. To so bile: predaja vojakov JLA v Podmarku in akcija v Paradižu; predaja stražnic Solkan, Pristava, Štanta, Miren; zbirni center Lokve, Solkan, Vojsko; zavzetje vojašnice v Bovcu in skladišča orožja na Šentviški Gori.

Po sprejetju Brionske deklaracije je prišel tudi čas za natančnejše analize delovanja TO, kar je opravil tudi 6. PŠTO. Ta je vsako bojno akcijo analiziral in ugotovil, da sta bila načrtovanje in priprava posameznih bojnih akcij kratka in precizna v prostoru in času, neposredni bojni spopadi so bili kratki, vendar ob solidni izbiri položajev za ognjeno delovanje in ustrezni organizaciji ognjenega sistema zelo učinkoviti. Pred začetkom vsakega spopada so bili posamezniki in enote JLA po razglasnih sredstvih pozvani k predaji (izjema je spopad v Rožni Dolini, o katerem so si mnenja neenotna), razmerje angažiranih sil TO v neposrednih spopadih in širšem zavarovanju akcije je bilo 1:3 do 1:4 v korist enot v zavarovanju, razmerje sil, angažiranih v neposrednem spopadu z enotami JLA, pa je bilo 1:6,5 do 1:1,2 v korist nasprotnika. Vse bojne akcije, v katerih so sodelovale enote TO in PEM, sta vodili TO in koordinacijska podskupina. V 6. PŠTO so tudi ugotovili, da enote TO v akcijah niso utrpeli izgub, izgube JLA pa so bile zahvaljujoč hitremu in preciznemu dejstvom TO minimalne. V 6. PŠTO so ocenili, da so bile vse načrtovane akcije hitro in uspešno pripravljene ter solidno in kvalitetno izvedene, kar kažejo tudi doseženi rezultati.

Prvi dan vojne, 26. junija 1991, je bilo v 6. PŠTO angažiranih 779 pripadnikov TO, naslednji dan pa že 1631. Vrhunec je bil dosežen 6. julija, ko je bilo angažiranih 2459 pripadnikov, potem pa se je število postopoma zmanjševalo. Vojna za Slovenijo je bila posebna v tem, da je bilo veliko povelj in informacij posredovanih preko sredstev javnega telefonskega omrežja, po kurirskih zvezah in z medosebnimi pogovori. Ustavitve ognja oziroma premirja so se iz ure v uro spreminjali, zato je velikokrat nastala zmeda, ali se lahko uporablja strelno orožje. Velika prednost za TO je bila uporaba radijskih naprav, ki jih je TO vpeljala tik pred začetkom vojne, saj so imele vgrajeno vezje za zaščito govora in možnost frekvenčnega

25. alpsko izvidniški vod po osvoboditvi mejnega prehoda Robič, vir: Vito Berginc

skakanja, kar je nedvomno pomenilo veliko uganko in izziv za nasprotno stran. Te naprave so bile zaščitene pred prisluškovanjem in tudi pred motnjami, tako da lahko mirno rečemo, da je bilo doseženo preseženje na strateški ravni. Dobro je bilo tudi sodelovanje z delovnimi organizacijami, ki so zagotavljale prostor in prevozna sredstva ter druge usluge. V pripravah so sodelovale tudi druge strukture civilne obrambe. Predstavniki in člani Civilne zaščite so urejali zaklonišča in druge objekte, oskrbovali so enote na terenu. Dobro je bilo sodelovanje tudi z zdravstvenimi delavci, kar se je učinkovito izkazalo ob prodiranju enot JLA proti državni meji in ob obožjenih spopadih.

TO je s pomočjo milice in civilnih struktur pod svoje okrilje uspelo dobiti: skladišče na Šentviški Gori, vojašnico Bovec, obmejne stražnice Livek, Hum, Solkan, Pristava, Vrtojba, Miren, Štanta in Nova vas, medtem ko sta bili stražnici Šempeter in Lokvica prazni. Stražnice Log pod Mangartom, Učēja, Breginj, Staro selo, Livške Ravne, Kambreško, Vogrinski, Britof, Vrhovlje, Neblo, Medana, Vipolže in Sabotin pa je še vedno zasedalo različno število pripadnikov JLA. V spopadih od 28. junija do 2. julija 1991 so enote TO na severu Primorske utrpeli naslednje izgube: en tank T-55 je bil poškodovan, en pripadnik TO lažje ranjen, uničeno skladišče Črni Vrh in en poškodovan kombi. Skupno je bilo zajetih 563 vojakov, častnikov in podčastnikov

JLA, prebeglih vojakov, častnikov, podčastnikov in civilnih oseb pa je bilo 415. V omenjenem obdobju je TO zaplenila deset tankov T-55, 20 tovornih vozil, sedem terenskih, štiri terenska vozila s sredstvi zvez, en lansirni most, en buldožer ter okoli 950 ton streliva, minskoeksplozivnih sredstev, orožja in drugih materialno-tehničnih sredstev. Skupno število izgub v enotah JLA: šest mrtvih, 27 ranjenih.

Hitra reorganizacija TO in njeno razumevanje, slaba sredstva zvez, pomanjkanje časa za izdelavo načrtov, pomanjkanje protioklepne in protiletalske oborožitve pa so prinesli nekatere težave pri vodenju in izvajanju operativnih nalog na terenu. Enote TO so kljub temu uspešno opravile zahtevane naloge z nekaj prilagajanja novonastalim razmeram na nekaterih območjih. Velika prednost delovanja TO, milice in civilnih struktur je bila v tem, da sta bili obe strani (TO in JLA z redkimi izjemami) pripravljene na pogajanja in da večina častnikov JLA ni bila motivirana za izvedbo večjih akcij. Skupaj z milico, civilnimi strukturami in prebivalstvom je TO po začetnih težavah izvršila vse bojne naloge in ob premirju imela popoln nadzor na prostoru, za katerega je bila odgovorna. S skupnim nastopanjem TO in milice so bile tako uspešno izkoriščene obrambne zmogljivosti, vzpostavljena je bila dobra obveščevalna mreža in povečali sta se odzivnost in mobilnost obrambnih sil na severnem Primorskem.

7. PŠTO Vzhodnoštajerske pokrajine v vojni za Slovenijo

Mladen Horvat

Sočasno z dokončnim sklepom o razglasitvi neodvisnosti Slovenije od federacije je bila konec maja 1991 izvedena nova reorganizacija TO. Občinski štabi so bili ukinjeni, namesto njih pa so bili ustanovljeni Območni štabi TO (Obm. ŠTO). 7. PŠTO je sestavljalo pet Obm. ŠTO: 71. mariborski, 73. ljubljanski, 75. murskosoboški, 77. ptujski in 79. slovenskobistriški. Ko je slovenska skupščina 25. junija 1991 sprejela Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti RS in Deklaracijo o neodvisnosti, s čimer je bila Slovenija naslednjega dne tudi uradno razglašena za suvereno in neodvisno državo, je 7. PŠTO dobil nalogo zavarovati mlado državo pred možnostjo agresije JLA. Že pred tem je bila razglašena mobilizacija vojaških obveznikov TO, ki so bili poslani na usposabljanje oziroma varovanje pomembnih objektov in mejnih prehodov, ki so veljali za najverjetnejši cilj armade. Da bi preprečila premike enot JLA, je TO v sodelovanju z milico in Civilno zaščito začela na prometnicah postavljati barikade. 27. junija so tanki zapustili vojašnice v Mariboru (sedežu 31. korpusa

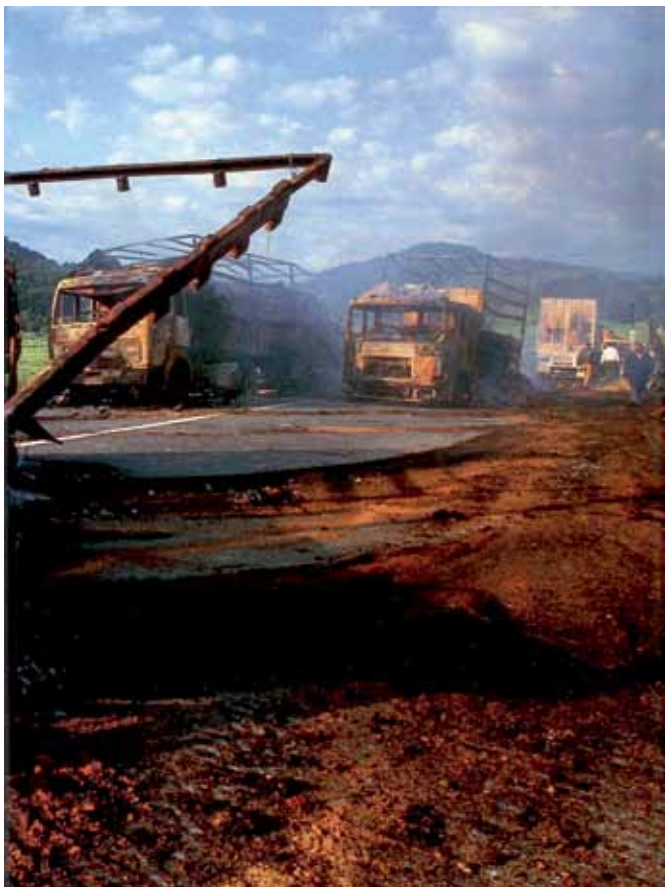
JLA) in krenili proti meji, oklepne kolone s Hrvaške pa so skušale prodreti na slovensko ozemlje. To je bil začetek vojne za Slovenijo, ki je formalno trajala do 7. julija. Prvega dne so najhujši spopadi enot 7. PŠTO potekali pri (oziroma v) Ormožu, kjer so enote 73. Obm. ŠTO najprej odbijale poskus armadne kolone, da bi prodrla čez Dravo na slovensko ozemlje, nato pa odbile napad druge, ki ji je sprva uspel preboj proti mestu. Manj uspeha so imele nekoliko severneje, kjer je armadi po nekaj spopadih uspelo zavzeti mejni prehod v Gornji Radgoni. Enote 71. Obm. ŠTO so prav tako uspešno ustavile napredovanje JLA iz Maribora proti glavnemu cilju, mejnemu prehodu Šentilj. Oklepni koloni sta bili blokirani pri Štrihovcu in Limbušu, kjer sta se 28. oziroma 29. junija predali navkljub letalskim napadom, s katerimi ju je JLA poskusila deblokirati. Edini rezultat teh napadov so bile smrtne žrtve med tujimi vozniki tovornjakov, katerih vozila so obtičala med barikadami. 75. Obm. ŠTO je odvrnil vse napade na mejne prehode Hodoš, Dolga vas, Gederovci in Kuzma na svojem območju in celo

Šentilj, 28. junij 1991

Šentilj, 28. junij 1991

Ormož, 29. junij 1991

Radenci, 3. julij 1991

Kog, 4. julij 1991

Hrastje-Mota, 7. julij 1991

začel zavzemati nekatere mejne stražnice JLA, enote 77. in 79. Obm. ŠTO pa so obkolile vse tamkajšnje vojaške objekte, ki so ostali brez vode in elektrike. Po odvrnitvi še nekaj poskusov oklepni kolon v naslednjih dneh, da bi s hrvaške strani vdrle v Slovenijo (Gibina, Banfi), je postajalo vse bolj očitno, da je JLA ubrala napačno taktiko, da so enote pomanjkljivo izurjene, predvsem pa je njenim pripadnikom navkljub ogromni tehnični premoči manjkala volja za bojevanje. Namesto tega so se začeli množično vdajati in bežati iz obkoljenih vojašnic. Zajete je TO nameščala v posebne zbirne centre, prav za ta namen ustanovljene na tajnih lokacijah. Do začetka julija so bile praktično vse enote JLA na območju 7. PŠTO povsem nemočne, da bi izvrševale zadane naloge. Edina izjema je bila oklepna enota v Gornji Radgoni, katere poveljnik, polkovnik Popov, je odločno zavrčal pozive s slovenske strani k vdaji. Zaradi tega je TO 2. julija nanjo izvedla napad, ki pa ni imel uspeha - v nadaljevanju bojov, ki so izbruhnili po tem, je bil porušen velik del mesta. TO je imela več sreče v spopadih okrog preostalih mejnih stražnic, ki so se tega dne povečini vdale, tudi po zaslugi prve akcije slovenske tankovske enote, formirane iz do tedaj zaplenjenih tankov. Tega dne je TO dosegla tudi eno svojih največjih zmag - zavzetje ogromnega skladišča orožja in eksploziva na Zgornji Ložnici. Orožje, ki so ga od tam začeli nemudoma dovažati enotam TO na terenu, je odločilno vplivalo na nadaljnji potek vojne. Ko so bili 2. in 3. julija pri Presiki, Pristavi in

Kogu odbiti še zadnji armadni poskusi preboja, je bil tudi Popov prisiljen v pogajanja. Ko mu je slovenska stran zagotovila, da lahko odide brez predaje orožja, se je kolona v spremstvu enot TO in milice, skupaj z ostalimi enotami, ki so še bile v Sloveniji, umaknila na Hrvaško. Istega dne, tj. 3. julija 1991, je začelo veljati premirje, ki sta ga slovenska in armadna stran podpisali na pogajanjih v Zagrebu dan poprej. Navkljub temu so enote 79. Obm. ŠTO izkoristile demoralizacijo armadnega osebja na Boču za minometni napad na njihove položaje, s čimer so jih pripravili k predaji. Kraj je bil izjemno pomemben komunikacijski center, tako za JLA kot TO, zato je del vojaškega osebja (ki je bilo v stikih s TO že od prej) ostal na položajih, s tem so prikrili njegovo zavzetje in JLA preprečili, da bi ga uničila. Prve dni premirja je še vedno vladala napetost, vendar se je ob spoznanju, da ga obe strani spoštujeta, začela zmanjševati. Ko je nato tudi Predsedstvo SFRJ 18. julija nepričakovano sprejelo sklep o umiku JLA iz Slovenije, je TO postopno pričela demobilizacijo enot, preostale so predvsem varovale mejo s Hrvaško, hkrati pa ohranjale pripravljenost za primer ponovnega izbruha sovražnosti. Negotovost je trajala vse do 26. oktobra 1991, ko so še zadnji pripadniki JLA zapustili Slovenijo. Vojne je bilo očitno zares konec. Za uspehe v 44 bojnih operacijah proti neprimerno bolj oboroženemu sovražniku so bile enote 7. PŠTO nagrajene z desetimi bojnimi spominskimi znaki, največjim številom v vsej državi.

Gornja Radgona, 4. julij 1991

Gornja Radgona, 7. julij 1991

8. PŠTO Zahodnoštajerske pokrajine v vojni za Slovenijo

Simona Pörš

Zahodnoštajerska pokrajina je na površini 3685 km² zajemala območje petnajstih občin od slovensko-avstrijske meje na severu v dolžini 138 kilometrov do meje s Hrvaško na vzhodu v dolžini 60 kilometrov. Gre za geografsko členovit prostor, skupek nižinskega, predalpskega in alpskega sveta, kar je v večjem delu pokrajine omejevalno vplivalo na obstoječe komunikacijske poti. Na tem območju je bilo v vojaški evidenci 98.760 vojaških obveznikov, od katerih jih je bilo 12.521 razporejenih v različne enote in štabe Teritorialne obrambe Republike Slovenije (TO RS).

4. oktobra 1990 je bil z odredbo v. d. načelnika Republiškega štaba Teritorialne obrambe za poveljnika Zahodnoštajerske pokrajine TO RS imenovan rezervni kapetan Viktor Krajnc.

Proces združevanja občinskih štabov TO v območne štabe TO se je začel 24. aprila 1991 in se zaključil v maju istega leta. V okviru 8. PŠTO je delovalo pet Obm. ŠTO, in sicer: 81. območni štab TO Žalec, 83. območni štab TO Slovenj Gradec, 85. območni štab TO Slovenske Konjice, 87. območni štab TO Trbovlje in 89. območni štab TO Velenje.

Maja 1991 se je povečala intenzivnost usklajevanja organizacijskih priprav, preskrbe, zavarovanja in možnega bojnega delovanja. Za uspešno usklajevanje vseh navedenih dejavnikov med TO, policijo in civilno obrambo so bile 26. maja 1991 v vseh pokrajinah ustanovljene še koordinacijske podskupine. Maja 1991 so bili formirani odredi in čete za posebne namene.

Načrt Jezero je bil podlaga za organiziranje in delovanje zbirnih centrov. Na območju zahodnoštajerske pokrajine so jih začeli formirati 13. junija 1991, aktivirali pa so jih 26. junija 1991. Na ravni pokrajine jih je vodil pomočnik načelnika štaba 8. PŠTO za organizacijsko-mobilizacijske in kadrovske zadeve, major Ludvik Onuk. V 8. PŠTO so delovali štirje zbirni centri, in sicer v celjskih zaporih, v Domu borcev v Dobrovljah, v osnovni šoli v vasi Tirna (Zasavje) in v kulturnem domu Stari trg pri Slovenj Gradcu oziroma v športni dvorani v Slovenj Gradcu. Za tehnično, varnostno, zdravstveno, materialno in kadrovsko oskrbo kot osnovo za delovanje zbirnih centrov so skrbeli pripadniki pehotnih učnih čet posameznega Obm. ŠTO, na območju katerega so ti bili.

Naloge, ki jih je imel 8. PŠTO, so bile, da v sodelovanju z organi za notranje zadeve, civilno obrambo in prebivalstvom organizira aktivno obrambo smeri: Krapina-Šmarje-Celje-Trojane in

Dravograd, 2. julij 1991

Dravograd, 5. julij 1991

Bjelovar- Krško-Radeče-Litija-Ljubljana. Istočasno je bila naloga pripadnikov enot te pokrajine blokirati sile JLA, stacionirane v vojašnicah – pri tem je pomembno vlogo imela tudi civilna obramba - varovati mejo z Avstrijo in Hrvaško ter imeti v pripravljenosti sile za intervencijo in bojno posredovanje na območju vzhodnoštajerske pokrajine. Prav tako so morali zagotoviti možnosti za usposabljanje pripadnikov 710. učnega centra in sodelovati s policijo pri odkrivanju izvidniško-diverzantskih skupin, varovanju baznih območij in omogočati delovanje organov oblasti.

V zahodnoštajerski pokrajini so mobilizacijo enot začeli izvajati 24. junija 1991 in na dan 26. junija je bilo mobiliziranih 3623 pripadnikov, vendar je njihovo število naraščalo, saj so organi za obrambne zadeve enote še popolnjevali. Največje število mobiliziranih v zahodnoštajerski pokrajini je bilo 5. julija 1991, in sicer 10.734, kar je predstavljalo 81 odstotkov vojaških obveznikov od formacijskega stanja. Na območju zahodnoštajerske pokrajine so zajeli 24 starešin in 548 vojakov JLA, na stran TO RS pa je prebegnilo 22 starešin, 73 vojakov in 131 civilnih oseb, zaposlenih v JLA. Mrtvih in ranjenih ni bilo veliko, končno število teh na strani TO RS in milice je bilo: trije mrtvi, 33 ranjenih in 14 poškodovanih. Na strani JLA pa je bilo pet mrtvih, 15 ranjenih in trije poškodovani.

Na slovensko-avstrijski meji so pripadniki enot TO RS 8. PŠTO zavzeli 15 stražnic z vso opremo in zalogami hrane ter sedem mejnih prehodov z Avstrijo (Vič, Holmec, Reht, Radlje, Libeliče, Pavličevo sedlo) in Hrvaško (Dobovec). Enote TO RS 8. PŠTO so zavzele kompleks skladišč minkoeksplozivnih sredstev in streliva večjega kalibra Zaloška Gorica pri Žalcu, kompleks skladišč Pečovnik pri Celju, strelišče Pečovnik.

Med odmevnejšimi dogodki v zahodnoštajerski pokrajini v času vojne pa vsekakor ne smemo pozabiti prebega helikopterja JLA na slovensko stran, raketiranja RTV-oddajnika na Kumu, blokade oklepne kolone JLA pred Dravogradom in spopadov z njo ter brez dvoma oboroženega spopada na mednarodnem mejnem prehodu Holmec.

HOLMEC

Območje spopada na Holmcu je bilo z vidika geografskih značilnosti v prid JLA, saj je bil mejni prehod v dolini, stražnica pa v neposredni bližini, a nekaj deset metrov višje. Ta dominantna točka je pripadnikom JLA omogočala dober pregled nad dolino oziroma objekti milice na mejnem prehodu.

Namen zveznih oblasti je bilo zavzetje mejnega prehoda, kar naj bi storili pripadniki zvezne milice ob podpori posadke JLA v stražnici. 26. junija 1991 ob 7.30 so pripadniki slovenske policije na mejnem prehodu dvignili slovensko zastavo. Reakcija: pripadniki JLA so polno oboroženi zavzeli položaje v okolici stražnice. Tega dne se je že tako okrepljeni ekipi miličnikov na mejnem prehodu pridružilo še 12 pripadnikov Posebne enote milice (PEM). Poveljstvo nad vsemi je

prevzel Otokar Praper, za širše zavarovanje in koordinacijo delovanja miličnikov pa je bil določen inšpektor Zlatko Halilović. 27. junija 1991 so slovenski cariniki od avstrijskih dobili informacijo, da JLA popoldan tega dne pripravlja napad na mejni prehod.

Ob 14.46 je v bližini stražnice Holmec pristal vojaški helikopter JLA s poveljnikom čete obmejnega bataljona poročnikom Draganom Dragičem in polkovnikom Stanevskim, poveljnikom štaba 31. korpusa JLA v Mariboru, ki se je sicer vrnil v Maribor. Iz dokumentacije, ki so jo pridobili ob zajetju zveznih miličnikov v Dravogradu, so bili jasno razvidni ukrepi in postopki ter pooblastila za zavzetje mejnih prehodov. Tako je bilo predvideno, da bi morali pripadniki slovenske milice na mejnem prehodu Holmec tega v 15 minutah po postavljenem ultimatu zapustiti, v nasprotnem primeru pa bi sledili opozorilni strel iz avtomatskega orožja in strel iz netrzajnega topa. Predvidena sta bila tudi napad na mejni prehod in zavzetje objekta s silo ne glede na žrtve. V skladu s predvidenimi postopki ukaza je ob 17.07 mejni prehod obiskal poveljnik stražnice vodnik Husein Šabić s spremstvom.

Po pogovoru je poveljnik enot slovenske milice na mednarodnem mejnem prehodu Holmec Otokar Praper o ultimatu obvestil Upravo za notranje zadeve v Slovenj Gradcu, katere vodstvo se je odločilo, da mora posadka mejnega prehoda vztrajati na položajih. Glede na to, da je takrat bila aktivirana tudi že TO RS, je načelnik inšpektorata milice Slovenj Gradec Mirko Kokol predlagal zavlačevanje pogajanj, da bi lahko pripadniki TO RS dejansko zasedli bojne položaje še pred začetkom spopadov med pripadniki milice in JLA, a je bilo prepozno. Ob 17. 46 so vojaki JLA namreč izstrelili dva opozorilna strela v nadstrešek mejnega objekta, minuto za tem pa že rafalno streljali nanj in na izobešeno slovensko zastavo. Policisti, takrat jih je bilo na mejnem prehodu 15, niso odgovorili na streljanje, saj za to ni bilo ukaza pa tudi pripadniki JLA niso streljali neposredno nanje in ne nazadnje so bile razlog za to omejene količine orožja in streliva, ki so ga imeli takrat na razpolago. Sledil je še strel iz netrzajnega topa.

1. četa 62. koroškega odreda, ki je sicer zamudila s postavitvijo širše blokade zavarovanja policistov in mejnega prehoda Holmec, je po zadnjem strelu napadeni posadki mejne policije poslala pomoč, a sta izvidnici voda okrog 18.00 padli v zasedni ogenj, ki ga je nanju odprla enota JLA na položajih južno od prehoda (rajon Čebuljeve hiše in Homa). Enournemu obstreljevanju je sledil umik voda v obrambni rajon čete.

Milica je po ukazu, izdan je bil po obvestilu o ultimatu JLA, izvedla dodatno mobilizacijo in oblikovala enoto 62 pripadnikov za pomoč miličnikom na Holmcu. Enota se je v popolni bojni opremi odpeljala v penzion Poljana, kjer je ostala polovica enote, druga polovica pa je odšla na opravljanje nalog varovanja. Ob 21.00 sta se srečala oba koordinatorja: inšpektor Zlatko Halilović za policijo in stotnik prve stopnje Maksimiljan Gorenšek za TO ter se dogovorila o osnovnih bojnih aktivnostih in ponovnem srečanju za izdelavo načrta bojnega delovanja.

Sodelovanje med miličniki in TO je bilo izjemnega pomena predvsem zaradi dejstva, da so policisti zagotovili zveze med enotami TO RS na Holmcu in 83. Obm. ŠTO, ki so pred tem tekle kar po običajni telefonski zvezi. Inšpektor Halilović je s svojim namestnikom Brankom Brezovnikom 27. junija 1991 ponoči obiskal miličnike na mejnem prehodu in poveljnika informiral o postopkih v zaledju ter z njim uskladi delovanje posadke na mejnem prehodu z delovanjem TO RS, stekle pa so tudi že priprave na pričakovani spopad naslednjega dne, 28. junija 1991. Sprejeta je bila odločitev o okrepitvi posadke miličnikov na mejnem prehodu - 20 miličnikov s štirimi terenskimi vozili, osmimi zaboji streliva za avtomatske puške in puškomitraljeze.

Pripadniki JLA so 27. junija 1991 zvečer nadaljevali postopke utrjevanja položajev, poveljnik stražnice pa je zahteval tudi dodatno okrepitev posadke. Po ukazu je poveljnik sosednje stražnice Sonjak, višji vodnik JLA Marko Perak, izvedel premik in z dodatnimi desetimi vojaki okrepil holmško stražnico.

Za vodenje napada na stražnico Holmec je TO RS imenovala stotnika prve stopnje Gorenška, ki je Obm. ŠTO poročal o razmerah na mejnem prehodu in razporeditvi ter bojni pripravljenosti tam že nameščenega 1/62. OdTO in 23. lahke topniško-raketne baterije zračne obrambe pod poveljstvom poročnika Tomaža Juraje.

Vodstvo 83. Obm. ŠTO se je po tem odločilo, da na Holmec pošlje še eno enoto: 115. protidiverzantsko četo (PDIVČ) pod poveljstvom stotnika Branka

Holmec, 28. junij 1991

Holmec, 6. julij 1991

Golte, 28. junij 1991 - prebeg gazele JLA v TO

Garnbreta. Pripadnikom te enote, ki terena niso poznali, so kot vodnike dodelili vojake 1. čete 62. koroškega odreda. Določene so bile tudi enote za bojno delovanje: 24. alpski izvidniški vod pod poveljstvom stotnika Draga Horjaka, namenjen za blokado stražnice Reht, 159. protidiverzantski vod pod poveljstvom poročnika Antona Pogorevčnika za blokado stražnice Sonjak, medtem ko je 97. JoD pod poveljstvom stotnika Bojana Šisernika imel nalogo izvajanja protidesantne obrambe širšega rajona Poljane. Dodatno dodeljene so bile enote: oddelek minometov 60 mm 132. protidesantna četa (PDC) pod poveljstvom vodnika Bojana Mestka, skupina ročnih raketometov 97. JoD pod poveljstvom vojaka Jožeta Soviča, 160. protidiverzantski vod poročnika Edvarda Kotnika ter enoti v rezervi – vod enote za posebne namene TO poročnika Milana Ošepa in diverzantski vod 62. OdTO pod poveljstvom višjega vodnika Franca Svetine.

Za sanitetno oskrbo je skrbel sanitetni vod pod poveljstvom višjega vodnika, sicer zdravnika Ludvika Kordeža, sestavljalo pa ga je osebje reševalne postaje in zdravstvenega doma z Raven na Koroškem. Na posvetu je bila sprejeta tudi odločitev, da se bojne aktivnosti izvedejo v dveh stopnjah, da bi to lahko uresničili, pa so potrebovali še dodatne sile in sredstva – tako je bil v okviru sil za napad vključen še 160. protidiverzantski vod (PDIVV) pod poveljstvom poročnika Edvarda Kotnika, ki se je v rajon Poljane premaknil iz rajona kmetije Šumah v Črni na Koroškem.

Enote so bile glede na naloge razdeljene v dve skupini, prvo so sestavljale štiri udarne skupine, drugo pa tiste enote, ki so bile namenjene za njihovo podporo in zavarovanje. Vsaki od udarnih skupin je bil dodeljen pripadnik PEM, III. udarni skupini pa še ostrostrelec iz PEM.

I. udarno skupino je sestavljala 160. PDIVV. Njegova naloga je bila nevtralizacija položaja posadke mitraljeza in bunkerja JLA na koti 529 na Glinici še pred spopadom z JLA. S tem bi II. udarni skupini omogočili, da bočno deluje na enoti JLA pri Čegovniku in Čebulju ter s položajem nasproti mejnega prehoda omogoči uvajanje skupine za ognjeno podporo 1./23. lahke topniško-raketne baterije zračne obrambe (LTRB ZO) TO in s podpornim ognjem pomaga enoti mejne policije.

II. udarna skupina je bila sestavljena iz polovice pripadnikov 115. PDIVC pod poveljstvom poročnika Karla Kropuška, ki je imela izhodiščni položaj najbližje položajem JLA. V zavzemanje bojnih položajev je šla kot zadnja od štirih skupin z nalogo zasedbe položajev ob železniškem nasipu in odprtja ognja na enoto JLA.

III. udarna skupina, ki ji je poveljeval poročnik Robert Krumpej, je bila sestavljena iz jedra 1/62. OdTO, ki sta mu bila dodana še dva policista. Njena naloga je bila, da skupaj z II. udarno skupino potisne enoto JLA v rajonu kmetije Čebulj proti stražnici.

IV. udarna skupina, ki ji je poveljeval podporočnik Mihael Cerjak, je imela nalogo, da zasede položaje zahodno od stražnice in deluje v rajonu stražnice.

II. udarna skupina je na desnem krilu, pod kmetijo Oven, padla v zasedo skupine pripadnikov JLA iz stražnice Sonjak. Obstreljevanje, ki je sledilo, je terjalo tudi prva ranjenca, poveljnika stražnice Sonjak, poročnika JLA Marka Peraka, in vojaka JLA, oba sta bila z reševalnim vozilom odpeljana v nadaljnjo oskrbo, ter prvega vojnega ujetnika. Ob 5.30 pa je JLA z vsem razpoložljivim orožjem začela napad na mejni prehod Holmec. Čez nekaj minut je sledilo streljanje iz netrajnega topa, katerega izstrelki so poškodovali ostrešje stavbe carinikov na mejnem prehodu, pri čemer je bil hudo ranjen poveljnik mejnega prehoda Otokar Praper, lažje poškodovan pa miličnik Zlatko Godec. Ob 5.45 je na streljanje odgovorila TO RS. Spopad je trajal do 7.10, ko je bil ogenj prekinjen zaradi oskrbovanja ranjenih.

V času premirja so se enote TO RS pripravile na drugo fazo napada z začetkom ob 8.05, ko je JLA ponovno začela bojno delovati na enote TO RS, ki so že obklopile območje, spodbujena z novico o pomoči, ki naj bi prihajala v obliki dodatnih sto vojakov iz oklepno-motorizirane kolone, prodirajoče proti Dravogradu. Rezultat obstreljevanja mejnega prehoda so bile tudi prve smrtne žrtve na slovenski strani – dva mrtva in en ranjen miličnik. Pripadniki JLA so na objekt mejnega prehoda so izstrelili zažgalno granato in stavba je zagorela. Miličniki so se znašli v brezizhodnem položaju, a enote TO RS so jim z odprtjem koncentričnega ognja med umikom tega dejansko omogočile. Umik policistov je uspel, ob 10.50, s predajo prvih pripadnikov JLA, pa so se končali spopadi med enotami TO RS in JLA na Holmcu.

Vsega skupaj se je na Holmcu predalo 48 pripadnikov JLA. Vsi so bili prepeljani v zbirni center v Slovenj Gradec.

V spopadu na Holmcu je bilo udeleženih 233 pripadnikov TO RS, 18 aktivnih in 31 rezervnih miličnikov, devet voznikov reševalnih vozil, dve zdravnici in sedem medicinskih sester. Med pripadniki TO RS ni bilo smrtnih žrtev, medtem ko sta življenje izgubila dva rezervna miličnika, Željko Ernoič in Bojan Štumberger. Tudi med težje ranjenimi so bili samo pripadniki milice, in sicer Otokar Praper, Miran Ring in Maks Breznik. Na strani JLA so bili trije mrtvi vojaki in pet ranjenih.

Upravne zveze in Služba za opazovanje in obveščanje

Brigadir Tine Brajnik

UPRAVNE ZVEZE

Upravne zveze so opredeljene v Zakonu o obrambi in njihov razvoj izvira še s konca šestdesetih let prejšnjega stoletja. V začetku so za potrebe vodenja družbenopolitičnih skupnosti (tedaj izvršnega sveta republike in občin ter pokrajin) v primeru vojne bile imenovane »vojne zveze«. V sedemdesetih letih so imele vse občine svoje enote za zveze, prav tako tudi pokrajinski odbori in odred za zveze pri republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo (RSLO). Vojne zveze naj bi bile organizirane kot del sistema zvez tedanjega sistema PTT (pošta, telegraf, telefon) in bi se ob morebitni vojni ogroženosti posebej pripravile za možnost delovanja oblastnih organov v vojni. Te zveze naj bi bile pripravljene za takojšnjo uporabo, PTT-organizacije pa so imele nalogo skrbeti za vzdrževanje prenosnih poti. Na področju radijskih zvez je strokovna služba RSLO skupaj s predstavniki iz drugih republik in pod pokroviteljstvom Uprave zvez GŠ JLA (uprava zvez je razpolagala z razdelitvijo frekvenc radijskega spektra) načrtovala in organizirala radijske zveze ter skrbela za enotno popolnitev z materialno-tehničnimi sredstvi v vseh družbenopolitičnih skupnostih ter za usposabljanje enot in izvajanje vaj. Enote za upravne zveze so imele poseben status, saj so bili pripadniki vojaški obvezniki, oblečeni v uniforme Teritorialne obrambe, vendar niso bili v liniji poveljevanja TO ali JLA. Načrtovanje in celotno organiziranje sistema sta bili v rokah organov za ljudsko obrambo (od RSLO do občin). Vendar pa je zvezni sekretariat za ljudsko obrambo (ZSLO) skrbel, da je bil celoten sistem vojnih zvez v okviru njihovih načrtov popolnjenja s sredstvi. V vseh republikah so bili tedaj sekretarji za obrambo vojaški generali in vojaškemu vrhu ni bilo težko skrbeti za enotnost. Toda v osemdesetih letih so se stvari pričele spreminjati in s prihodom civilnih republiških sekretarjev za obrambo (prvi je bil v Sloveniji) so se obrambne priprave pričele prilagajati novim možnostim in tehnologijam ter uvajanjem lastnih rešitev.

Strokovne službe zvez so se z leti krepile in tako smo imeli v osemdesetih letih že referente za upravne zveze pri vseh pokrajinskih odborih in v vseh občinah v Sloveniji. Referenti so skrbeli za občinske enote za upravne zveze in za vzdrževanje tehničnih naprav ter organizacijo zvez v občini kakor tudi za organizacijo in izvajanje usposabljanja in vaj. Sistem upravnih zvez je bil organizacijsko zasnovan tako, da je pokrival vse potrebe prenosa upravnih organov za obrambo vključno z zvezo za civilno zaščito in za potrebe službe za opazovanje in obveščanje. Dela je bilo torej dovolj, saj je bilo področje zvez v hitrem tehnološkem vzponu in potrebe po zanesljivem prenosu so bile vedno večje.

Na podlagi delovanja organov za ljudsko obrambo v družbenopolitičnih skupnostih (DPS), ki so se v sedemdesetih letih šele dobro organizirali, so bile vojne zveze eden od elementov, ki so bili v celoti odvisni od ZSLO, in zato tudi ni bil izdelan poseben projekt za zveze civilne zaščite, ki je bila v sestavi upravnih organov za obrambo. Vendar pa je na podlagi razvoja službe za opazovanje in obveščanje ter potreb po povezavah tudi znotraj občin (mnogo krajevnih skupnosti sploh ni imelo nikakršnih tehničnih možnosti zvez z matično občino) in na pritisk upravnih organov za obrambo zvezna uprava izdala poseben pravilnik o pogojih in tehničnih lastnostih radijskih postaj za občinske zveze. Na spodnjem UKV-območju (40,7 do 42,2 MHz) je bilo razdeljeno po rombski razdelitvi 60 kanalov, in sicer tako, da je vsaka občina v Jugoslaviji imela na razpolago vsaj dva simpleksna radijska kanala. Navadno je bil en kanal za povezavo občine s krajevnimi skupnostmi, drugi pa za zvezo občine z večjimi organizacijami združenega dela. V Sloveniji so se s temi zvezami opremile skoraj vse občine, ne glede na dejstvo, da so bile v začetku osemdesetih let že vse krajevne skupnosti povezane s telefonskimi zvezami javnega sistema.

Zaradi vse večjih potreb organov družbenopolitičnih skupnosti, potreb štabov in enot za civilno zaščito ter potreb na novo organizirane službe za opazovanje in obveščanje kot tudi zaradi zastarelih in slabo vzdrževanih obhodnih linij PTT, ki naj bi služile za potrebe vojnih zvez, je bila v letu 1980 v Sloveniji izdelana interna študija tega področja in na njeni osnovi informacija o vojnih zvezah.

Informacijo in predložene sklepe je sprejel Svet za ljudsko obrambo pri Predsedstvu SR Slovenije. Osnovni in bistveni sklepi so bili naslednji:

- a) za potrebe vodstev družbenopolitičnih skupnosti se organizirajo upravne zveze kot avtonomni sistem zvez
- b) sistem mora biti organiziran tako, da deluje delno že v miru
- c) zagotavljati mora zveze za potrebe vodstev družbenopolitičnih skupnosti, za službo za opazovanje in obveščanje, za civilno zaščito in za zveze sodelovanja
- č) tehnična oprema sistema mora biti prenosna oz. mobilne izvedbe in med seboj primerljiva
- d) organizacija in popolnjenje ter vzdrževanje so naloženi strokovni službi RSLO.

Ljubljana, 2. julij 1991

Na navedeni podlagi je bil izdelan poseben projekt, ki je v prvi fazi predvideval realizacijo sistema radijskih zvez, v nadaljevanju pa tudi povezave po obhodnih kabelskih vodih. Razlog za prednostno organizacijo radijskega omrežja so bile potrebe po čimprejšnji realizaciji sistema zaradi potrebnih manjših sredstev za popolnitev in delovanje sistema ter potrebe po pokrivanju celotnega območja republike.

Realizirane rešitve so bile sistemsko razvrščene v tri ravni, in sicer:

Prva raven je bil republiški repetitorski sistem radijskih zvez, ki je bil organiziran za potrebe povezovanja vodstev družbenopolitičnih skupnosti in republiških upravnih organov. Na tej ravni je bil centralizirano voden sistem prek republiškega centra za obveščanje, kamor so se stekale povezave vseh sedmih repetitorskih postaj. S tem je bila dana možnost za kontrolo prometa, možnost prevezave radijskih zvez v druge sisteme zvez (telefonske ali radijske) in tudi repetitorske postaje so bile med seboj povezane. Lokacije repetitorjev so pokrivalo posamezna območja tedanjih pokrajin, in sicer Boč nad Slovensko Bistrico za vzhodnoštajersko območje, Mrzlica nad Trbovljami za zahodnoštajersko, Trdinov vrh na Gorjancih za Dolenjsko, Sivka nad Idrijo za severno Primorsko, Slavnik za južno Primorsko-Notranjsko in Krvavec za Gorenjsko in Ljubljano, postaja na Grmadi nad Ribnico pa kot rezerva pokriva osrednji del Slovenije. V sistem so bili vezani vsi občinski centri kot stacionarne postaje in mobilni udeleženci. Radijsko je bilo tako skoraj v celoti pokrito območje republike Slovenije, tako da je bila možna komunikacija med dvema voziloma, od katerih je bilo eno npr. na Goričkem, drugo pa na slovenski obali. Poleg klasičnega radiotelefonskega prometa je bil možen prenos pisanih sporočil z radioteleprinterskim prenosom.

Druga raven je bila namenjena predvsem elementom službe za opazovanje in obveščanje in lokalno-pokrajinskemu pokrivanju območja. Komunikacije so bile simpleksne in vodenje dela v omrežju se je izvajalo iz občinskega centra, kjer je bil sedež pokrajine, tako da je center upravljal izpostavljeno radijsko postajo na neki višji lokaciji. Druga raven je zajemala trinajst postaj, ki so pokrivalo območja pokrajin. V tem omrežju so bile vezane posamezne občine in mobilne postaje ter v celoti zveze strelcev v sistemu obrambe pred točo s centrom na Lisci.

Tretja raven je zajemala klasične simpleksne zveze za povezavo točka-točka na lokalnem območju. Namenjene so bile predvsem za potrebe zaščite in reševanja. Vsaka občina je imela na razpolago en delovni kanal.

Vse tri ravni je bilo možno uporabljati z radijskimi napravami, ki so bile sistemsko uvedene (mobilne in stacionarne verzije Iskra TR 40/LO, IRET PRC 450, ročne postaje PTR 100 ...). Vse radijske postaje so bile primerljive med seboj kjerkoli na območju Slovenije.

Osnovna vrsta dela je bil radiotelefonski način, in sicer je bil sistem popolnjen tako, da je bila ob

vsakem času možna tudi radioteleprinterska zveza. Omenjena vrsta dela je bila uvedena za možno takojšnje rezervo teleks zvezam ob morebitnem izpadu javnega teleks omrežja oz. za prenos pisnih sporočil s terenskih lokacij.

Za zaokrožitev sistema upravnih zvez štejemo že omenjene občinske zveze kot četrto raven, ki je povezovala občinska vodstva s krajevnimi skupnostmi in pomembnejšimi delovnimi organizacijami. Ta raven pa ni bila več kompatibilna s prvimi tremi ravnmi.

Predstavljeni sistem radijskih zvez je bil namenjen za potrebe delovanja v vseh razmerah do vključno začetne vojne situacije. Za potrebe zaščite in reševanja in lokalno delovanje je bilo možno računati na uporabo tega sistema tudi v vseh vojnih razmerah, medtem ko je bil za potrebe povezovanja vodstev družbenopolitičnih skupnosti v vojnih razmerah organiziran še dodaten sistem zvez, ki so ga organizirale enote za zveze in ne več uporabniki sami. Sistem je bil zasnovan na najnovejših tehnoloških rešitvah in s sodobnimi sredstvi ter uporaben v vseh, tudi v najtežjih vojnih razmerah.

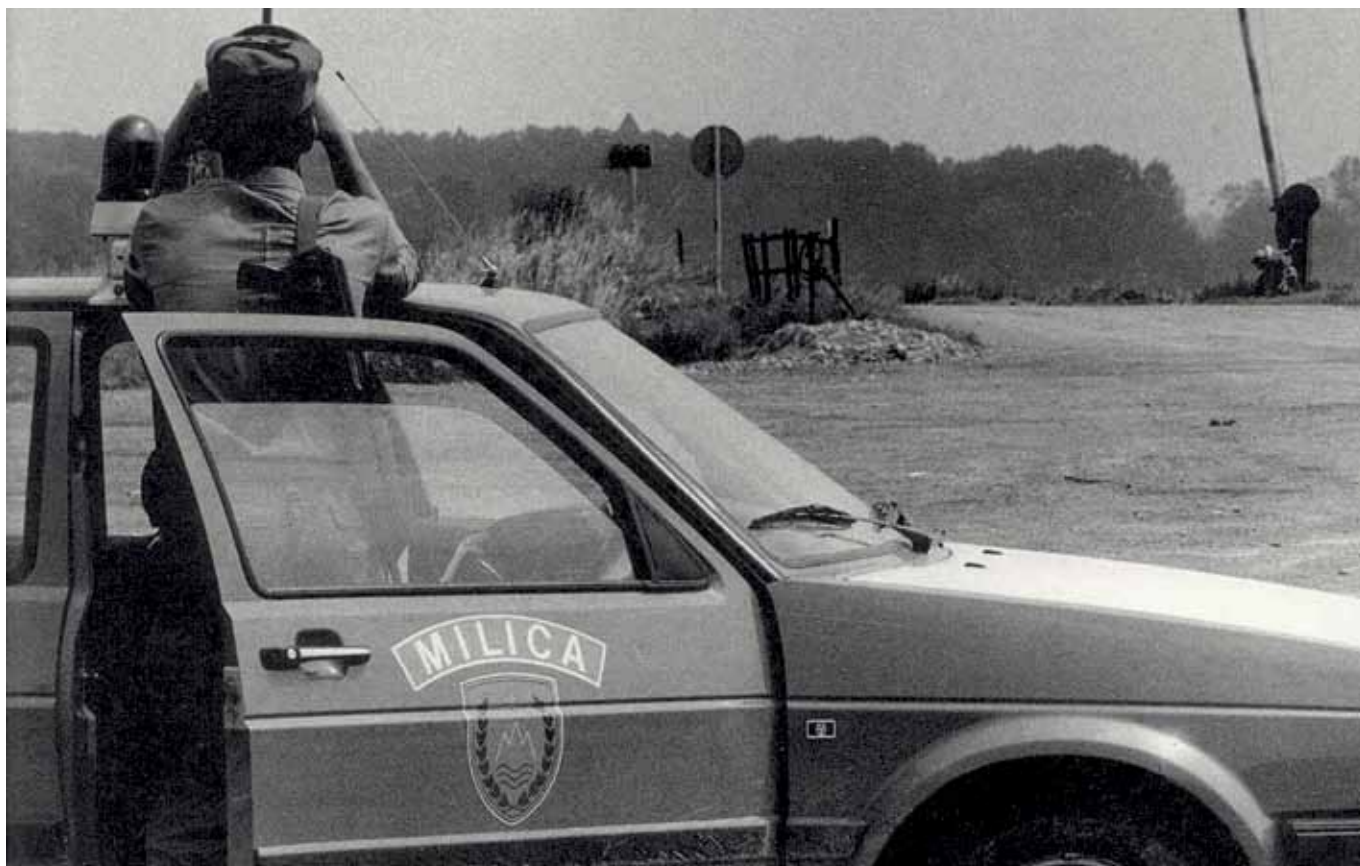
Na področju tako imenovanih žičnih zvez sistem še ni bil v fazi realizacije avtonomnosti in zahtev prednostnih uporabnikov. Delovna skupina koordinacije obrambnih in varnostnih struktur s področja zvez je pripravila elemente in izhodišča za izgradnjo avtonomnega sistema obhodnih povezav za potrebe

prednostnih uporabnikov (prednostni uporabniki so bili organi za notranje zadeve, oborožene sile in organi za ljudsko obrambo). Projekt je ostal v fazi priprave osnovne dokumentacije, za katero je bilo zadolženo PTT-podjetje Slovenije.

Za uporabo upravnih zvez, zlasti za potrebe povezovanja aktivnih elementov sistema za opazovanje in obveščanje ter za povezovanje funkcionalnih potreb štabov za Teritorialno obrambo, je bil republiški center povezan po direktnih žičnih kanalih zvez z vsemi centri zvez, kjer so bili sedeži pokrajnin. Zaradi vse večjih potreb so se po direktnih kanalih žičnih zvez povezovali tudi posamezne občine in območni štabi za Teritorialno obrambo s pokrajinskimi centri.

SLUŽBA ZA OPAZOVANJE IN OBVEŠČANJE

V začetku sedemdesetih let so dobile družbenopolitičnih skupnosti nalogo organizirati službo za opazovanje, javljanje, obveščanje in alarmiranje (OJOA) za potrebe prebivalstva na lokalnih območjih. Naloge so enote te službe izvajale na področju spremljanja vala obveščanja (JLA je oddajala podatke o letalskih letih), analiziranja situacije RKBO in alarmiranja prebivalstva. V vsaki občini je bilo organiziranih tudi nekaj vizualnih opazovalnic za spremljanje zemeljske situacije. Vsaka občina je organizirala enote in center za obveščanje, ki je bil namenjen delu v izrednih situacijah ali vojni. Tudi za te enote, kot za enote za zveze, so bili potrebni stalno usposabljanje in vaje, saj je bilo

Usposabljanje vezistov občinskih centrov zvez v COU Poljče.

spremljanje zračne situacije zelo pomemben element za morebiti potrebno alarmiranje prebivalstva.

Sistem za opazovanje in obveščanje je imel tudi elemente dopolnilnega opazovalnega omrežja, sestavljeno iz organizacij, ki so se že v osnovi zagotavljale svojo dejavnost za posamezna območja (npr. komunalna podjetja, elektro sistem, gozdarji ...). Z uveljavitvijo sistema obrambe pred točo koncem sedemdesetih let pa je bil tudi ta (štel je preko dvesto strelskih mest) vključen v dopolnilno opazovalno omrežje.

Za operativno izvedbo nalog so skrbeli centri za obveščanje, ki so v svojem sestavu imeli operativno skupino, računsko analitično skupino in skupino za podporo. Na njih so bili vezani vizualne opazovalnice in dopolnilno opazovalno omrežje. Uveljavljena je bila tudi enotna telefonska številka 985, na katero so lahko občani sporočali opažene posebne dogodke.

Zvezni sekretariat za obrambo je v začetku osemdesetih let zahteval, da se v vsaki občini organizira center za obveščanje s stalnim delovanjem. V nekaterih republikah so to nalogo izvajali v celoti (Srbija), nekje le delno (Hrvaška in Bosna), medtem ko smo v Sloveniji vzpostavili neprekinjeno delovanje centrov le v občinah, kjer so bili sedeži pokrajin. Republiški center pa smo v letu 1983 organizirali skupaj z bivšim šifroteleprinterskim centrom pri Izvršnem svetu Republike Slovenije. V vseh občinah pa je bil center za obveščanje materialno in tehnično popolnjen in je deloval v omejenem obsegu, le med delovnim časom. Vsi centri v Sloveniji (tudi občinski, čeprav niso delovali stalno) so bili povezani v sistemu upravnih zvez in organizirani tako, da je bilo možno ob vsakem času komunicirati pisno (po teleks omrežju z zaščitenim prenosom) ali po radijskih zvezah oziroma telefonskem omrežju. V primeru potrebe pa so tudi občinski centri lahko delovali neprekinjeno. Taka organiziranost se je obrestovala ob vseh izrednih dogodkih, od katerih so bili največji železniška nesreča v Divači, černobilska situacija, povodnji Savinje ...

OSAMOSVOJITVENA VOJNA

Navedeno stanje na področju upravnih zvez in službe za opazovanje in obveščanje je zagotavljalo dobro organiziran in delujoč sistem civilne obrambe v Sloveniji ob pripravah na osamosvojitvev in v vojni zanj.

Enote za zveze so tedaj šteje preko tisoč pripadnikov, sistem za opazovanje in obveščanje pa še več. Tudi materialno je bil popolnjen s sodobnimi sredstvi, saj smo se v Sloveniji (v nasprotju z zahtevami in usmeritvami ZSLO) opremili z radijskimi napravami, ki so bile zaščitene pred motenjem in prisluškovanjem. Referenti za zveze, službo OJOA in kriptozščito v občinah (s svojimi enotami) so skupaj s pokrajinskimi odbori in republiško enoto za zveze tvorili zanesljiv in stalno delujoč sistem, ki je omogočal spremljanje situacije na celotnem območju Slovenije.

Priprave na osamosvojitvev in vodenje aktivnosti v času osamosvojitvene vojne so izvajale republiška koordinacijska skupina in podskupine na ravni pokrajin. Za zagotavljanje komunikacijskih povezav in izmenjavo informacij so skrbeli pripadniki sistema upravnih zvez in centrov za obveščanje. Prav centri za obveščanje so bili mesta, preko katerih so potekale vse informacijske poti in povezave ter zbiranje podatkov o dogajanju na celotnem območju Republike Slovenije.

Zaradi potreb po sredstvih zvez v enotah in štabih Teritorialne obrambe in posebnih enot smo zbrali radijske postaje iz sistema obrambe pred točo in jih razdelili enotam Teritorialne obrambe.

Vse enote za upravne zveze so bile v celoti aktivirane v noči na ponedeljek, 24. junija 1991. Enote so bile razmeščene na začasnih izpostavljenih lokacijah in so bile pripravljene prevzeti dodatne naloge v primeru izpada javnega sistema zvez, ki je bil uporabljen za redno delovanje. Enote so ostale aktivne do konca vojnih aktivnosti in so v zmanjšanem obsegu delovale na lokacijah vodstev še do konca poletja 1991.

Civilna zaščita in druge dejavnosti za zaščito in reševanje v procesu osamosvajanja

Miran Bogataj

Celoten proces osamosvajanja naše države je bil v minulem 20-letnem obdobju predstavljen in preučen z različnih vidikov. Nastali so številni zapisi, pričevanja, ocene in pregledi, pri katerih je bil zlasti poudarjen politični, pa tudi vojaški vidik, s katerim smo ta proces zavarovali. Po mojem vedenju je razmeroma dobro obdelano področje razvoja in delovanja Teritorialne obrambe in takratne milice oziroma policije, ostala področja pa so običajno obravnavana le parcialno. To velja za področje obrambnih priprav, kot smo jih imenovali takrat, priprav gospodarskih subjektov, posameznih dejavnosti (promet, energetika ...), in za priprave in delovanje organov oblasti, še posebno na lokalni ravni. V dobršni meri to velja tudi za celovit pregled in oceno delovanja Civilne zaščite oziroma drugih zmogljivosti ter dejavnosti, ki so to delovanje podpirale in omogočale. Tudi v tem prispevku želim le predstaviti nekatere vidike teh dejavnosti, ne pa dajati končnih ocen ali mnenj. Nesporno pa je, da je treba celoten proces osamosvajanja, zlasti dogajanja v obdobju od 1990 do 1992, ocenjevati celovito in pri tem enakovredno upoštevati vlogo, ki so jo imeli poleg Teritorialne obrambe in milice sile na področju zaščite in reševanja, delovanje gospodarskih in negospodarskih dejavnosti, podjetij in drugih organizacij. Vse te zmogljivosti so bile sredstvo, s katerim je bila ob večinoma dokaj usklajenem in načrtnem delovanju nosilcev oblasti ter podpori skorajda vseh državljanek in državljanov v dokaj kratkem času učinkovito in uspešno vzpostavljena nova lastna država.

Civilna zaščita v Sloveniji v osemdesetih letih je bila del uresničevanja takrat uveljavljenega koncepta splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. V Zakonu o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti (Uradni list SRS, št. 35/82 in 22/83 ter Uradni list RS, št. 9/90) je bila opredeljena kot del splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite za zaščito in reševanje prebivalstva, materialnih in drugih dobrin ob vojnih akcijah, ob naravnih in drugih nesrečah in za izvajanje samozaščitnih nalog v izrednih razmerah. Organizirana je bila v vseh podjetjih, krajevnih skupnostih, občinah ... Poleg njene usmerjenosti za delovanje v vojni je bila značilna izjemno številna organiziranost, saj je bilo v enote Civilne zaščite v določenem obdobju razporejenih skoraj 280.000 državljanek in državljanov. Dejstvo je, da so se zato nekatere organizacijske oblike Civilne zaščite, kot so bile splošne enote, enote za protipožarno zaščito ..., podvajale delno s

poklicnimi, zlasti pa s prostovoljnimi organizacijami, ki delujejo na področju zaščite in reševanja. Glede na dejstvo, da smo se že tedaj v praksi srečevali le z naravnimi ujmami in drugimi nesrečami, smo celotno Civilno zaščito poskušali usmerjati s tem ciljem. Še danes se nekateri spominjajo aktivnosti Nič nas ne sme presenetiti, vaje v Posavju ob začetku obratovanja NEK, vaje Rožnik v Ljubljani za primer potresa ... Zato ni čudno, da je že novela zakona leta 1990 bistveno zmanjšala celotno organiziranost, zlasti pa odpravila politizacijo na tem področju.

Gornja Radgona, 28. junij 1991

Gornja Radgona, 28. junij 1991

V letu 1990 in začetku 1991 so postopoma nastajali ustavnopravni temelji, na katerih je bila kasneje vzpostavljena nova država. Za področje obrambe, ki je klasična funkcija države, sta bila ključna amandmaja XCVI in XCVII k takratni ustavi, zlasti pa Ustavni zakon za izvedbo ustavnih amandmajev XCVI in XCVII k Ustavi Republike Slovenije na področju ljudske obrambe (Uradni list RS, št. 35/90, 10/91 in 20/91). Predvsem z ustavnim zakonom smo postopoma suspendirali pravni red in pristojnosti federacije ter uveljavljali suverenost Republike Slovenije. Na tej podlagi je bil v aprilu 1991 sprejet Zakon o obrambi in zaščiti (Uradni list RS, št. 15/91), v katerem pa so že uveljavljeni novi pogledi in nove rešitve glede organiziranja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Čeprav gre za enoten zakon, sta področji obrambe in zaščite ločeni. Pod zaščito zakon ureja enotne osnove sistema za zaščito in reševanje ljudi, materialnih in drugih dobrin za primer naravnih in drugih nesreč ter vojnih dejstev. Zaščita in reševanje obsega preventivne ukrepe, ukrepe za zaščito in reševanje, priprave in delovanje splošnih reševalnih služb Civilne zaščite in drugih izvajalcev, vključuje pa tudi

organizacijo opazovanja in obveščanja o nevarnostih. Zakon je uveljavil načelo, da se zaščita in reševanje organizirata kot enoten sistem, ki deluje v miru in vojni. Zakon je bil sprejet v obdobju tik pred zaključevanjem procesov osamosvojitve in do razglasitve osamosvojitve ni bilo mogoče izvesti reorganizacije sistema, ki je zelo kompleksen in interdisciplinaren. V času neposrednih priprav na zavarovanje osamosvojitve je bila izvedena reorganizacija obrambnega sistema, zlasti Teritorialne obrambe, ki je prešla v državno pristojnost, ne pa tudi zaščite in reševanja, kar se je pokazalo tudi v obdobju desetdnevne vojne.

Sestavni del priprav na področju zaščite in reševanja na osamosvojitve so bila tudi dogajanja na obrambnem in zaščitnem področju v letu 1990. Z vidika pripravljenosti štabov Civilne zaščite je posebno pomembno novo ažurirano navodilo o načrtovanju ukrepov za pripravljenost, ki se je v občinah začelo izvajati maja 1990 in zaključilo konec tistega leta. V oktobru 1990 so bile zamenjane šifre za ukrepe za pripravljenost. Razdelava ukrepov za pripravljenost je omogočila med drugim bolj organizirano in načrtno aktiviranje ter delovanje na področju zaščite in reševanja. V drugi polovici leta 1990 se je tudi s sredstvi Civilne zaščite poskušala izboljšati opremljenost Teritorialne obrambe s sredstvi zvez ter z intendantsko in drugo opremo. Novembra 1990 je bilo občinam izdano navodilo, da do 75 % sredstev zvez prenesejo Teritorialni obrambi.

Neposredne priprave za zavarovanje osamosvojitve so se po plebiscitarno sprejeti odločitvi o osamosvojitvi, intenzivno začele v februarju 1991. Takratni Izvršni svet Republike Slovenije je v okviru integralnega projekta Osamosvojitve Slovenije, ki je bil sestavljen iz 13 podprojektov, med katerimi je bil 11. Obramba in varnost, začel načrtno izvajati priprave za ustanovitev nove države. V začetku maja 1991 smo kot pomemben dosežek na tem področju ocenili sprejetje Zakona o obrambi in zaščiti, pripravljen je bil celoten seznam mednarodnih konvencij, pomembnih za zaščito in reševanje, razdelovale pa so se osnove reorganizacije Civilne zaščite. 18. marca 1991 je takratno Predsedstvo Republike Slovenije ustanovilo koordinacijsko skupino za usklajevanje aktivnosti v primeru izrednih razmer, kasneje pa so bile ustanovljene tudi koordinacijske podskupine po pokrajinah, ki so predstavljale posebno politično teritorialno razdelitev območja republike. Temeljni dokument, ki je vplival na pospešitev priprav na ravni občin in po posameznih strukturah, so bile smernice takratnega Predsedstva Republike Slovenije o ukrepih za pripravljenost, ki so bile sprejete 15. maja 1991. V njih so bili določeni ukrepi, ki so zagotavljali organizirano in načrtno vzpostavljanje pripravljenosti in tudi zavarovanje suverenosti in neodvisnosti Republike Slovenije z oboroženo silo. Še posebno v zvezi z obrambnim in zaščitnim delom je pri tem bistvena razdelava nalog, ki jo je določil takratni republiški sekretariat za ljudsko obrambo 21. maja 1991. Rok za uveljavitev smernic in tudi navodila je bil konec maja 1991. V teh pripravah je bila prednost dana obrambnemu, predvsem vojaškemu delu, ne

glede na to pa je bila zagotovljena razmeroma visoka stopnja pripravljenosti tudi za zaščito in reševanje. V tem obdobju je bila sprejeta tudi odločitev, da reorganizacije Civilne zaščite ne začnemo, ker so se kratke politično-varnostne razmere v tedaj še skupni državi postopoma, vendar iz dneva v dan zaostrovale in čedalje bolj je postajala realna neposredna ogroženost Slovenije. Zato so bili že v začetku maja uvedeni neprekinjeno delovanje koordinacijske skupine, dežurstvo v upravnih organih za ljudsko obrambo in centrih za obveščanje ter drugi preventivni ukrepi.

27. junija 1991 zjutraj je Predsedstvo Republike Slovenije samo še ugotovilo, da so v jutranjih urah enote JLA začele bojne aktivnosti na območju Republike Slovenije, ki jih je mogoče oceniti kot neposredno nasilno intervencijo JLA in poskus trajne okupacije Republike Slovenije. Odrejene so bile uporaba Teritorialne obrambe in druge načrtovane aktivnosti. S tem formalno vojno stanje ni bilo razglašeno, dejansko pa se je vojna začela. Ta dan so občine, nekatere že dopoldne, večina pa okoli poldneva, dobile prve usmeritve republiškega štaba Civilne zaščite za delovanje v nastalih razmerah.

Aktivirani so bili občinski štabi Civilne zaščite, ki so vzpostavili dežurstvo in začeli izvajati preventivne ukrepe. Nekateri so celovito aktiviranje izvedli naslednji dan. Štabi Civilne zaščite so bili v večini občin aktivirani tudi v krajevnih skupnostih in večjih ali pomembnejših podjetjih, ponekod le na smereh, kjer je bilo pričakovano delovanje nasprotnika. Večinoma so aktivirali občinske specializirane enote Civilne zaščite, zlasti pa gasilske enote, ekipe za prvo pomoč, enote RKB, enote za tehnično reševanje, ekipe za vzdrževanje zaklonišč, enote za neeksplozivna ubojna sredstva ... V prvih dneh so tam, kjer so razmere to omogočale, pri navedenih silah zagotovili le dosegljivost, ponekod na glavnih smereh dejstevanja nasprotnika pa so bile že takoj vključene v izvajanje nalog. Vzpostavljeno je bilo sodelovanje štabov z zdravstvenimi domovi, komunalnimi podjetji, elektro podjetji, centri za socialno delo ... Zlasti v nekaterih občinah so veliko pozornost posvetili pripravam v zdravstvu (npr. Piran).

Prednost je bila dana preventivnim ukrepom. Na različne načine, zlasti pa preko lokalnih radijskih postaj, hišnih svetov ali tudi neposredno v sodelovanju s krajevnimi skupnostmi in s pomočjo tiskanih medijev, so bile prebivalcem posredovane informacije, pomembne za njihovo samozaščitno ravnanje. Poseben poudarek je bil namenjen zaščiti pred RKB-sredstvi, ravnanju ob alarmiranju in poznavanju alarmnih znakov, zaklanjanju ... Ponekod so izvedli skrajšana usposabljanja oziroma dodatna usposabljanja posameznih enot ali ekip pa tudi občanov. Pregledana in dopolnjena je bila oprema za prvo pomoč. Vzpostavljeni so bili neposredni kontakti z organizacijami Rdečega križa in poskrbljeno je bilo za označevanje zdravstvenih ustanov. V Ljubljani je bila ustanovljena enotna poizvedovalna služba s stalno dežurno službo. Veliko informacij je bilo posredovanih o priročnih sredstvih za

Gornja Radgona, 28. junij 1991

RKB-zaščito, dekontaminacijo, oskrbo s pitno vodo in za vzdrževanje stabilnih higienskih razmer. Na širšem območju Krasa je bilo poskrbljeno tudi za okrepljeno požarno varstvo. Opozorjeni so bili upravljavci vodovodnih in drugih komunalnih sistemov. V prvih dneh je bilo veliko naporov vloženih tudi v odpravljanje pomanjkljivosti pri kadrovske popolnitvi enot in štabov Civilne zaščite. Velike in številne spremembe pri razporejanju in popolnjenju Teritorialne obrambe in drugih obrambnih potrebah v letih 1990 in 1991 so povzročile, da so bile ponekod enote pa tudi štabi Civilne zaščite slabo ali neustrezno popolnjeni.

Po začetnem aktiviranju so se postopoma izpopolnjevale tudi usklajenost in povezanost ter izmenjava podatkov med različnimi organi na občinski ravni (izvršni sveti, uprava, štabi), izmenjava podatkov z območnimi štabi Teritorialne obrambe, posameznimi enotami in policijo ter med različnimi reševalnimi službami. Splošna ugotovitev v tistih dneh pa je bila, da je bilo vzpostavljanje delovanja celotnega sistema zaščite in reševanja izvedeno razmeroma hitro in brez zmede ali panike. Ni bilo zaslediti niti večjih pojavov

Šentilj, 28. junij 1991

zapuščanja države in umikanja v tujino. Ker so bile razmere različne in so se naglo spreminjale na različnih območjih države, je bilo tudi delovanje zaščite in reševanja v občinah zelo pestro in večinoma ustrezno prilagojeno razmeram. Kljub velikim spremembam v obrambnem sistemu pri zaščiti in reševanju ni bilo čutiti nekaterih samostojnih aktivnosti posameznih občin, ki so odstopale od splošnih usmeritev za vodenje in izvajanje odpora proti agresiji na celotnem območju države.

V urbanih sredinah je bila posebna pozornost posvečena vzpostavljanju in usposobitvi zaklonišč. Zaradi velikih kritik o neracionalnosti zbiranja posebnih sredstev in gradnje zaklonišč je bil v letu 1990 sprejet začasni moratorij za graditev javnih zaklonišč. V tistih junijskih dneh pa so bila vsa zaklonišča izjemno hitro pripravljena za uporabo, čeprav seveda vseh problemov zaradi slabega vzdrževanja, oskrbovanja, pomanjkanja ekip za vodenje zaklonišč in drugih ni bilo mogoče povsem odpraviti. Po takratnih evidencah smo imeli na območju celotne države 378.599 zakloniščnih mest v zakloniščih osnovne zaščite, upošteva je zaklonilnike pa še okoli 680.000 mest.

V številnih občinah so poleg Civilne zaščite ustrezno pozornost posvetili zlasti aktiviranju in delovanju gasilskih enot v prostovoljni gasilski organizaciji pa tudi drugim prostovoljnimi reševalnim službam. Zlasti gasilci so bili v številnih primerih tudi vključeni

v izvajanje zaščite in reševanja kot pri bojih v Gornji Radgoni, Ormožu in v drugih primerih. Delovali so kot splošna reševalna služba. Ključno vlogo pri oskrbi ogroženih, kasneje pa tudi pri delu v ujetniki, predvsem pri njihovem vračanju, je imela organizacija Rdečega križa, pri humanitarni pomoči pa tudi Karitas. V nekaterih obmejnih občinah so se povezali tudi čezmejno, tako so bili med drugim vzpostavljeni stiki s Civilno zaščito Furlanije - Julijske krajine. Dejstvo pa je, da je nevladnim organizacijam v tistem času pravo mesto v sistemu zaščite in reševanja dal šele Zakon o obrambi in zaščiti, ki pa ga v tako kratkem času ni bilo mogoče uveljaviti.

V prvih dneh so štabi Civilne zaščite v občinah razdelili po enotah in službah razpoložljivo opremo za zaščito in reševanje. Nekateri so delovali na rezervnih lokacijah. V skladu z načrti so ponekod znižali gladino v različnih vodnih akumulacijah in zajetjih (Šmartinsko jezero, Klivnik). Eden največjih problemov, pojavljal se je ves čas, je bilo pomanjkanje sredstev za RKB-zaščito. Sredstva, ki jih je imela Civilna zaščita pred osamosvojitvijo, so bila skromna in že od prvega dneva vojaških aktivnosti se je postavljalo vprašanje, kje dobiti ustrezna zaščitna sredstva. Preko takratnega republiškega sekretariata za ljudsko obrambo je bilo v naslednjih dneh kupljeno 210.000 zaščitnih mask ruskega porekla, od katerih jih je bilo 150.000 porazdeljenih (prodanih) po občinah, druge so ostale v rezervah. Med bojnimi aktivnostmi pa uporaba RKB-sredstev ni bila zaznana.

Štabi Civilne zaščite v občinah so reševali tudi probleme morebitnega izliva nevarnih snovi v različnih proizvodnih, skladiščnih in drugih objektih. V Celju so kot nevarno ocenili zlasti območje Bežigrada, kjer sta se pojavljala žveplena kislina, plin ... V Hrastniku so začasno ustavili proizvodnjo v kemični tovarni (klor). Posebne aktivnosti so izvajali tudi v Krškem (tovarna celuloze, NEK), v Ljubljani v zvezi s skladiščem Petrola v Zalogu in drugod. Ključno ogroženi v tistih dneh pa niso bili samo industrijski objekti, ampak predvsem skladiščni objekti JLA, v katerih so se hranili minskoeksplozivna sredstva, naftni derivati ... V občinah so razdelali ustrezne načrte za evakuacijo oziroma izmik ogroženih na območjih, kje so bila ta skladišča. V Grosuplju so izdelali načrt za primer eksplozije v skladišču v Kamni Gorici in z njim zajeli skoraj 7000 prebivalcev. Ustrezne aktivnosti so bile izvedene v Ilirski Bistrici zaradi skladišča v Vrbovem, v Kranju v zvezi s skladiščem v Drulovki, v Novem mestu zaradi skladišča v Pogancih, v Postojni zaradi Strmice ... Te aktivnosti so bile brez dvoma utemeljene, saj je JLA v Črnem Vrhu nad Idrijo namerno razstrelila svoje skladišče minskoeksplozivnih sredstev. Zelo znano je tudi dogajanje v Mokronogu, kjer je v skladišču naftnih derivatov v Puščavi poveljujoči grozil, da ga bo razstrelil. Zato so bili izvršeni obsežni preventivni ukrepi na širšem območju, v Trebnjem in Sevnici. Zaradi potencialne ogroženosti zaradi letalskih napadov so bile izdelane tudi strokovne ocene o ranljivosti NEK in ugotovljeno je bilo, da je ta nevarnost manjša, kot se je zdelo. Podobno

smo pridobili ocene zaradi ogroženosti zahodnega dela države z raketnimi sistemi z akvatorija.

Civilna zaščita je številne naloge izvedla tudi v zvezi z oskrbo posebnih kategorij prebivalstva, kot sta bila podaljšano varstvo ali preselitev nekaterih vrtecev na varnejše lokacije. Izvedene so bile priprave za evakuacijo v Zdravilišču Laško. Vse dni se je Civilna zaščita skupaj z drugimi vključevala v oskrbo Teritorialne obrambe na posameznih območjih (Domžale, Lendava, Litija). Posebna vrsta oskrbe je bila skrb za izvajalce različnih barikad na prometnicah, zlasti pa za voznike, ki so bili ujeti v kolonah za barikadami (Ajdovščina, Ljubljana - mesto, Maribor), prebeglih pripadnikov JLA in nekaterih drugih skupin. V Sežani je bila izvršena evakuacija blokiranih voznikov na terminalu. Zaradi bojnih aktivnosti je bil izveden izmik v Dravogradu, načrtovali so ga v Ljubljani, Novem mestu, izvedli pa v Gornji Radgoni v bojih za mejni prehod, delno na širšem območju Brnika in Dravograda. Izmik je bil načrtovan tudi na območju nekaterih drugih vojaških objektov, ki so bili locirani v urbanih območjih.

Gasilci, prva pomoč, zlasti pa zdravstvene ekipe so posredovali na območjih spopadov, ponekod še med bojnimi dejstvomani. Tako je bilo v bojih za mejne prehode, v Gornji Radgoni, v Novi Gorici, v bitki na Medvedjeku in drugod. Veliko težav na teh območjih je bilo zaradi neeksplozivnih ubojnih sredstev, pri čemer je bilo treba izvesti asanacijo bojišča (Središče ob Dravi, Hum, Kog, Rigonci, Prilipe, Trzin, Gornja Radgona). Med posebno zahtevne akcije pa spadata

Brnik, 28. junij 1991

Brnik, 28. junij 1991

odprava posledic eksplozije skladišča v Črnem Vrhu, to so opravili primorski pirotehniki Civilne zaščite ob pomoči gasilcev, in sanacija območja v Kočevski Reki po letalskem napadu, v katerem so bile uporabljene kasetne bombe BL-755, izvedena je bila od 15. do 18. julija 1991. Izvedeni so bili tudi pregledi območja Brnika, letalskih napadov na oddajnike na Krvavcu in Nanosu ...

Že 28. junija 1991 so bili izvršeni prvi letalski napadi na vzhodnem delu in 30. junija 1991 so se na območju skoraj vse Slovenije prvič po drugi svetovni vojni oglasile sirene in opozarjale na možnost letalskega napada, ker se je v Bihaću, Zadru in na drugih letališčih dvignilo vojaško letalstvo. Napad je bil sicer ustavljen, alarmiranje pa smo izvajali tudi 2. julija 1991. Pravega nadzora zračnega prostora takrat nismo imeli, ker je bil v bivši državi celoten sistem zračnega nadzora v vojaški pristojnosti, civilnih radarskih in podobnih zmogljivosti pa novonastala država ni imela. Zato smo razvili preko sto vizualnih opazovalnic zračnega prostora, ki so posredovale številne podatke o preletih tako, da se je lahko spremljala aktivnost letalstva, ni pa bilo mogoče na tej podlagi izvajati alarmiranja. Več uporabnih podatkov za alarmiranje smo pridobili iz spremljanja zvez vojaškega letalstva. Podatki iz vizualnih opazovalnic pa so bili pomembni za ravnanje na posameznih ožjih območjih, na Obali se je spremljalo dogajanje še na akvatoriju. Nekaj težav pri delovanju tako vzpostavljenega spremljanja zračnega prostora je nastajalo tudi zato, ker je sistem opazovanja in obveščanja postal sestavni del zaščite in reševanja šele z Zakonom o obrambi in zaščiti, organizacijske in funkcionalne rešitve pa v praksi niso bile izvedene. Poleg alarmiranja in zaklanjanja učinkovitih ukrepov v primeru letalskih napadov nismo imeli. Skromna je bila tudi oborožitev Teritorialne obrambe. V nekaterih občinah v vzhodnem delu so izvajali zatemnjevanje na podlagi lastnih odločitev. Težave so bile zaradi razdrobljenosti sistema javnega alarmiranja, saj so bili v tistem času sistemi za centralno proženje siren v posamezni občini prej izjema kot pravilo.

V drugem delu, zlasti po sprejetju Brionske deklaracije 7. julija 1991, sta se aktivnost in dinamika delovanja zaščite in reševanja postopoma zmanjševali oziroma se je težišče v naslednjih mesecih preneslo na druga področja. Najprej so prenehala dežurstva v štabih Civilne zaščite v krajevnih skupnostih. Nato so bila ukinjena dežurstva v gasilskih enotah. 17. julija 1991 smo ukinili dežurstva v občinskih in mestnih štabih Civilne zaščite, odrejena je bila le dosegljivost. Po juliju je bilo ukinjeno dežurstvo v upravnih organih za ljudsko obrambo, deaktivirane so bile vizualne opazovalnice in kasneje občinski centri za obveščanje.

Po sprejetju Brionske deklaracije in odločitve zveznega predsedstva, da se JLA v treh mesecih umakne iz Republike Slovenije, so bili z vidika zaščite in reševanja aktualni zlasti problemi, ki jih je prinašala ogroženost zaradi številnih vlakovnih kompozicij, na

katerih so bili natovorjeni minskoeksplozivna sredstva, strelivo, različne nevarne snovi ... Tudi v zapuščenih vojaških objektih, ki jih je umikajoča se vojska razdejala, so ostale številne nevarne snovi. Obsežna vojaška območja pa so bila minirana in načrti polaganja min so bili nepopolni, večinoma pa jih sploh ni bilo. Ko so se zaostrovale razmere na drugih bojiščih, zlasti na območju Hrvaške, in je bil zato umik iz Slovenije upočasnen, so bile odprte tudi različne variante oziroma možnosti, kako bo JLA umik dokončala. Ena od možnosti je bil umik z uporabo sile. Tudi za to so bile izdelane ustrezne priprave in ocene, npr. v Mariboru in še nekaterih občinah.

V celotnem obdobju delovanja štabov Civilne zaščite na lokalni in državni ravni velja ugotovitev, da kljub pomanjkanju sredstev zvez, informacijske podpore, v nekaterih primerih tudi pomanjkljivosti pri organiziranosti ter sodelovanju med različnimi organi in strukturami, skromni opremljenosti so ti izvedli in zagotovili ustrezno odzivnost na ključne probleme, s katerimi so se soočili. Seveda pa je bilo to obdobje prekratko, da bi odpravili in presegli vse organizacijske in druge težave, ki so v tako zahtevnem obdobju in ob tako hitri dinamiki spreminjanja razmer verjetno neizogibne. Uveljavljenost temeljnih nosilcev zaščite in reševanja pa se je zato toliko bolj izkazala v naslednjem obdobju, ko smo reševali problem začasnih beguncev.

Jeseni, 2. septembra 1991, je Predsedstvo Republike Slovenije sprejelo Smernice o ukrepih za pripravljenost v nadaljnjem postopku osamosvajanja Republike Slovenije, s katerimi je določilo možne naloge, aktivnosti in ukrepe v naslednjem obdobju, če bi se razmere ponovno zaostriale. S temi smernicami je bilo določeno, da nadaljuje delo takratna republiška koordinacija in da do preklica delujejo tudi občinski centri za obveščanje, ki so po odločitvi tedaj že ministrstva za obrambo prenehali delovati konec oktobra. Posebna pozornost v smernicah je bila posvečena ažuriranju načrtov zaščite in reševanja ter pripravam za izvajanje zaklanjanja, tehničnega reševanja, prve pomoči, varstva pred neeksplozivnimi ubojnimi sredstvi in RKB-zaščite. Naloženo je bilo, da se gasilske enote popolnijo s ključnimi strokovnimi kadri (veliko gasilcev je bilo razporejenih v druge strukture). Naložena je bila tudi priprava načrtov za sprejem beguncev z območja Hrvaške.

Proti koncu leta 1991 so stekle priprave za vzpostavitev celotnega sistema izvajanja vojaške dolžnosti, zato je bilo treba kar najhitreje usposobiti številne vojaške objekte po časovno natančno določenem načrtu. Predhodno pa je bilo seveda treba izvesti razminiranje vojaških območij in objektov, ki ga je po 25. oktobru 1991 organizirala takratna republiška uprava za zaščito in reševanje. Razminiranje, ki je zajelo več kot 1500 hektarjev površin, so opravili pirotehniki Civilne zaščite in Teritorialne obrambe ob pomoči policije in zdravstva. Največ min je bilo odstranjenih na območju letališča Cerklje ob Krki, v vojašnici v Šentvidu in nekdanjem Tehnično-remontnem

zavodu v Bregani. Deminiranje je bilo zaključeno leta 1994 in žal smo pri tem imeli tudi poškodbe.

Sistem zaščite in reševanja se je že proti koncu leta 1991, zlasti pa v letu 1992 ubadal, kot rečeno, še z enim problemom. Širjenje vojnih dejstev na območjih nekdanje skupne države je povzročilo obsežna neorganizirana, večinoma pa namerno povzročena premikanja prebivalstva zaradi etičnega čiščenja ozemlja. Prvi begunci so v Slovenijo začeli prihajati z območja Hrvaške že v avgustu 1991, in ko je to število preseglo 2000 ljudi, ki so bili nastanjeni pri sorodnikih, znancih in drugod, smo se začeli z njihovo nastanitvijo ukvarjati v Civilni zaščiti. Civilna zaščita je to nalogo prevzela, ker v tistem času druge ustrezne organizacije ni bilo, in z ustanavljanjem zbirnih centrov v različnih samskih domovih, počitniških domovih, predvsem pa v nekdanjih vojaških objektih smo nastanili in oskrbeli skupno okoli 50.000 začasnih beguncev oziroma razseljenih z območja Hrvaške, ki jim je tak status podelil Visoki komisarjat za begunce pri Združenih narodih. Po januarju 1992, ko so se razmere na Hrvaškem stabilizirale, smo v sodelovanju s tamkajšnjimi oblastmi začeli postopen proces vračanja razseljenih na Hrvaško v več fazah. Glede na razvoj vojnih aktivnosti in dinamiko spopadov na Balkanu smo že v začetku leta 1992 pripravljali načrte, kako bomo obvladali val začasnih beguncev, ki je grozil z območja Bosne in Hercegovine. V prvi polovici leta je bilo v 46 občinah organiziranih in ustanovljenih 66 zbirnih centrov različnih velikosti, v nekaterih je bilo tudi preko 1000 ljudi. Skupno, na različne načine in z različnimi zmogljivostmi, smo oskrbovali okoli 70.000 do 80.000 ljudi, kar je bil izjemen organizacijski, zdravstveni, materialni, prostorski in tudi finančni problem. Izjemno je bilo angažiranje številnih prostovoljcev, aktivistov Rdečega križa, različnih humanitarnih organizacij, socialne in zdravstvene službe, zlasti pa operativcev v štabih Civilne zaščite, ki so skupaj z drugimi več kot profesionalno obvladali ta problem. Avgusta 1992 smo celoten sistem oskrbe razseljenih prenesli iz Civilne zaščite v pristojnost novoustanovljenega Urada za priseljevanje in begunce.

S tem je za sistem zaščite in reševanja končno prišel čas, ko smo se lahko posvetili številnim organizacijskim, tehničnim in vsebinskim spremembam in dograditvam, ki smo jih načrtovali v obdobju pred letom 1991, uzakonili v aprilu 1991, nato zadržali zaradi vojne in drugih nalog

in začeli uveljavljati leta 1992. Takratno ministrstvo za obrambo je Izvršnemu svetu Republike Slovenije konec septembra 1991 poročalo v zvezi z integralnim projektom Osamosvojitve Slovenije, da se nadaljuje razdelava sistema zaščite in reševanja, da se uveljavljajo organizacijske spremembe in da bodo aktivnosti potekale tudi v letu 1992. Kot eden najpomembnejših ukrepov je bila leta 1992 sprejeta Odredba o prenosu določenih nalog zaščite in reševanja na operativne gasilske naloge (Uradni list RS, št. 58/92), s katero smo naloge enot Civilne zaščite za splošne namene prenesli na poklicne, zlasti pa prostovoljne gasilske enote kot splošno reševalno službo. Posebej so bile že leta 1991 izpostavljene tudi aktivnosti za vključitev nacionalne organizacije Rdečega križa Slovenije v mednarodno organizacijo, Gasilske zveze Slovenije v ustrezno organizacijo (CTIF) ...

Po dvajsetih letih bi bil že čas, da bi zapisali številke, koliko pripadnic in pripadnikov Civilne zaščite, koliko prostovoljcev, koliko državljanov je leta 1991 kakorkoli sodelovalo pri zaščiti in reševanju ljudi, premoženja in drugega. Teh števil nismo zbrali nikoli, vsekakor pa je sodelovalo na stotine in tisoče naših državljanek in državljanov vseh mogočih poklicev in izobrazb, vsi izjemno odgovorno, zavzeto in požrtvovalno. Nedvomno njihovo delo pomeni izjemno velik in pomemben prispevek k nastajanju naše države in začetku njenega delovanja.

Krakovski gozd, 2. julij 1991

Koper, 26. oktober 1991

Koper, 26. oktober 1991

Thermana Laško

Kjer se srečajo tradicija, zdravje in dobro počutje

Odlična ideja za enodnevni izlet

Samo za člane OZVVS in njihove spremljevalce **30 % popusta** v obdobju 14.11. – 19.12.2011 za vse celodnevne vstopnice za bazen v Termalnem Centru Wellness Park Laško in bazenih Zdravilišča Laško.

Popust velja za člane, ki se izkažejo s člansko izkaznico ZVS in vse njihove spremljevalce na dan koriščenja. Pri vstopnicah za Termalni Center ni vračila za predčasni izhod.

Ali razmišljate o večdnevem bivanju

Posebna ponudba za vse člane OZVVS s spremljevalci v terminu 1.11. – 28.12.2011

PODARIMO VAM DODATNI DAN – Program 3 = 4
Program velja pri bivanju med nedeljo in petkom.

5 dni / 4 noči 224 € na osebo v hotelu Wellness Park Laško****Superior

5 dni / 4 noči 184 € na osebo v hotelu Zdravilišče Laško****

Program vsebuje:

- namestitev v dvoposteljni sobi izbranega hotela,
- 4 x polpenzion (zajtrk in večerja),
- neomejeno kopanje in savnanje v hotelih Wellness Park Laško in Zdravilišče Laško (tudi na dan odhoda),
- vstop v fitnes,
- 1 x GRATIS DARILNI BON v vrednosti 10 € za wellness storitve,
- brezplačno uporabo kopalnega plašča, brezžični internet v sobi,
- dnevno ponudbo animacije, sprostitve in rekreacije.

PODARIMO
VAM DODATNI
DAN

Ob rezervaciji
navedite kodo
ZVS11.

Približno ni dovolj ...

... če gre za vaš denar. Ocena stanja je prvi korak k natančno urejenim osebnim financam. Bolj natančno poznamo svoje osebne finance, prej dosežemo cilje. 200 izšolanih in

izkušenih svetovalcev za osebne finance vam lahko pomaga pri ureditvi vaših osebnih financ. Obiščite svojo NLB Poslovalnico ali nov spletni portal Finančni nasvet.

VOJAŠKA OBRAMBA SLOVENIJE 1990–1991

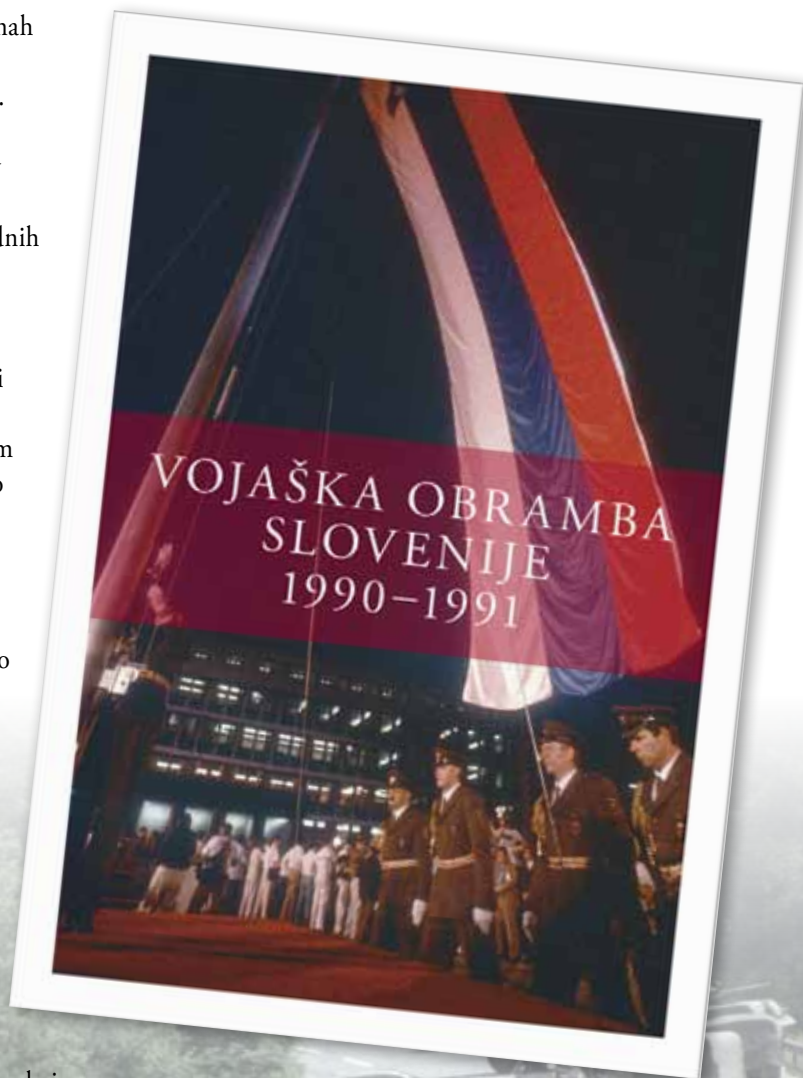
Pripadnost in vrednote vsakega naroda in s tem tudi vojske se ohranjajo in negujejo z ustreznim vrednotenjem in spoštovanjem nacionalne preteklosti, predvsem tiste, ki zaznamuje vzpostavljanje njene državnosti. Kot simbol pripadnosti narodu ter vojski in njeni dolžnosti, da ne glede na žrtve ohrani samostojnost in neodvisnost državnega ozemlja, smo svojim prednikom – vojakom dolžni ohranjati spomin nanje kot spomin in opomin mladim rodovom na dejanja njihovih prednikov. Na oblikovanje in razpadanje državnih skupnosti, v katerih smo živeli, pa smo pomembno vplivali tudi Slovenci v uniformah različnih vojska, ki smo v pravem trenutku znali poseči v zgodovinska dogajanja in odločiti v korist svojega naroda.

Slovenci smo si svojo državnost in demokratično ureditev v dolgotrajni narodni zgodovini izbojevali šele leta 1991. Tedaj sta k osamosvojitvi Slovenije pripomogla splet ugodnih zunanjih okoliščin in dozorelost splošnega prepričanja v Sloveniji, da je treba izkoristiti zgodovinsko priložnost in se osamosvojiti, ter enotnost delovanja vodilnih akterjev osamosvojitve, ki so v bojih z jugoslovansko armado znali vzpostaviti vojaško ravnotežje in v trdih pogajanjih z evropsko skupnostjo zmogli doseči mir, ne da bi se pri tem odpovedali temeljnemu cilju. Pri tem je odločilno vojaško vlogo odigrala TO RS. S predanostjo ideji samostojne države, ki so jo na referendumu z veliko večino potrdili državljani RS, ter odločnostjo slovenskega političnega vodstva in svojih pripadnikov je ob pripravah in zmagi v obrambni vojni za Slovenijo prerasla v sodobno oboroženo silo. Obrambne sile Slovenije sta med vojno tvorili TO in policija, ki sta ob podpori civilne obrambe in prebivalstva in po organizirani in temeljiti pripravi, ki se je začela malo več kot leto prej, v desetih dneh vojne v 72 spopadih in po treh sporazumih o prekinitvi sovražnosti dosegli zmago.

V Zvezi slovenskih častnikov in Zvezi veteranov vojne za Slovenijo smo želeli 20. obletnico obrambe suverenosti zaznamovati tudi z znanstveno monografijo o vojaškem vidiku obrambe suverenosti Slovenije leta 1991 kot posebno znanstveno monografijo v okviru knjižne zbirke Slovenska vojaška zgodovina. V projektu, ki smo si ga zastavili pred štirimi leti, smo tako zbrali dokumente, pričevanja in številno znanstveno in spominsko literaturo, vse to povezali in zgodovinsko ovrednotili. Tako je pred vami, spoštovani bralci, monografija o slovenskih vojaki, o slovenski vojski, ki je bila v tistih usodnih dneh, ko smo branili našo neodvisnost, dobro usposobljena, dobro oborožena ter odlično motivirana in odločna, da obrani svojo državo, za katero smo se Slovenci odločili na plebiscitu decembra 1990. Govori o nas, vas, veteranih vojne za obrnitev suverenosti komaj nastale države.

Knjiga VOJAŠKA OBRAMBA SLOVENIJE 1990–1991 obsega 576 strani, razdeljena je v 14 poglavij z dodanim povzetkom v angleškem jeziku. Gre za skupno večletno delo skupine 12 avtorjev, zgodovinarjev raziskovalcev.

Knjigo lahko po prednaročniški ceni 24,90 € naročite na sedežu vaše organizacije (častniške inlali veteranske) ali pa naročilnico pošljete na elektronski naslov založnika: defensor@siol.net.

REPUBLIKA
SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA
NOTRANJE ZADEVE

MINISTRSTVO ZA
OBRAMBO

ZDRUŽENJE SEVER

ZVEZA VETERANOV
VOJNE ZA SLOVENIJO

ZGODOVINO PIŠEJO ZMAGOVALCI. ČAS JE, DA NAPIŠEMO ZGODOVINO.

Vabimo vas na slovesnost ob 20. obletnici
odhoda zadnjega vojaka
jugoslovanske armade iz Slovenije,
ki bo v soboto, 22. oktobra 2011, ob 11. uri
na stadionu Bonifika v Kopru.

Slavnostni govornik na prireditvi bo
predsednik republike **dr. Danilo Türk**.

S slovesnostjo zaključujemo sklop prireditev
ob 20-letnici samostojnosti
Republike Slovenije.

VSTOP PROST

VSTOP PROST